

Zero Abandonament

L'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà

Adrián Zancajo
Carlos Bueno

Zero Abandonament

L'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà

Adrián Zancajo i Carlos Bueno

Zero Abandonament

L'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà

Adrián Zancajo i Carlos Bueno

Adrián Zancajo. Investigador Ramón y Cajal al Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Els seus àmbits d'especialització són la política educativa, les desigualtats i la planificació educativa.

Carlos Bueno. Investigador predoctoral INPhINIT al Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Els seus àmbits de treball i d'interès són l'equitat, la planificació i la política educativa des d'una perspectiva comparada.

«Informes breus» és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill en què es publiquen els resums i les conclusions principals d'investigacions i seminaris promoguts per la Fundació. També inclou alguns documents inèdits en llengua catalana. Les opinions que s'hi expressen corresponen als autors.

© Fundació Bofill, 2024
Girona, 34
08010 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fundaciobofill.cat>

Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència Creative Commons **Reconeixement 4.0 Internacional (CC BY 4.0)**, llevat que en algun material indiquem el contrari. Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear els continguts propis d'aquesta publicació, per a qualsevol finalitat, inclosa la comercial. Només us demanem que reconegueu l'autoria de la creació original.

Les publicacions de la Fundació Jaume Bofill estan disponibles per a descàrrega al web: www.fundaciobofill.cat

Primera edició: octubre del 2024

Autoria: Adrián Zancajo i Carlos Bueno
Edició: Fundació Jaume Bofill i Bonal·letra Alcompàs
Cap de projectes: Elena Sintes
Cap de publicacions: Anna Sadurní
Suport estadístic: Joan Soler

Disseny de la coberta: Anythink
Fotografia de la coberta: Uncle Jun
Disseny i maquetació: Mercè Montané

Impressió: Martín Arts Gràfiques (Barcelona)

ISBN: 978-84-124828-3-6
DL: B 19753-2024

	Introducció	1
1	L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria: aspectes conceptuals i metodològics	5
	Educació secundària postobligatòria a Catalunya i abandonament escolar	5
	Educació secundària postobligatòria: aproximació des de les desigualtats educatives	9
	Aproximació metodològica	13
2	L'educació secundària postobligatòria a Catalunya	15
	La matrícula a l'educació secundària postobligatòria	16
	El perfil sociodemogràfic i educatiu de l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria	20
	La distribució de la matrícula als CFGM segons les famílies professionals	31
3	L'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria	39
	L'abandonament escolar al batxillerat i als CFGM	39
	Les trajectòries de l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria	45
4	Els determinants de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria	49
	Les característiques sociodemogràfiques	49
	La trajectòria educativa	68
	La tipologia de centre educatiu	77
	El pes dels determinants sociodemogràfics i educatius	82

5	L'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria per centres	89
	La distribució de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria per centres	89
	Característiques dels centres i abandonament a l'educació secundària postobligatòria	97
	La relació entre la concentració i l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria	103
6	Conclusions i recomanacions de política pública	112
	L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria: resultats principals	113
	Recomanacions de política pública	120
	Bibliografia	130

Introducció

L'assoliment de l'educació secundària postobligatòria¹ ha esdevingut un requisit necessari, tot i que sovint no suficient, per permetre que els i les joves puguin assolir trajectòries vitals d'èxit, tant en termes laborals com des del punt de vista del seu benestar i de les seves aspiracions vitals. L'evidència demostra com la població que no assoleix, com a mínim, l'educació secundària postobligatòria pateix majors graus de precarietat laboral o majors probabilitats de trobar-se en una situació de vulnerabilitat social (OECD, 2016). Per exemple, les dades de l'Enquesta de població activa (EPA) mostren que a Catalunya la taxa d'atur de la població entre 25 i 64 anys amb un nivell d'educació secundària postobligatòria és 5 punts percentuals inferior al de la població amb Educació Secundària Obligatòria o inferior, un 9,1% respecte al 14,1% (Ministeri d'Educació, 2023). Més enllà dels retorns de l'educació al mercat laboral, l'evidència internacional també mostra diferències significatives en altres dimensions personals i socials entre la població que ha assolit, com a mínim, un nivell d'educació secundària postobligatòria. Per exemple, s'observen uns millors nivells de salut, esperança de vida o interès i participació política (OECD, 2020; 2021).

Mostra de la rellevància que s'atorga a aquest nivell educatiu és que uns dels principals indicadors educatius establerts per la Unió Europea (UE),

.....

1. Tot i que al llarg de l'informe ens referim als nivells educatius de batxillerat i CFGM com a educació secundària postobligatòria, cal tenir en compte que la naturalesa obligatòria o no obligatòria d'aquests nivells varia segons el país. En termes comparatius, l'educació secundària postobligatòria a Catalunya inclou els nivells educatius que en l'àmbit internacional es coneixen com a educació secundària superior.

l'Abandonament Escolar Prematur (AEP), mesura el percentatge de població d'entre 18 i 24 anys que no ha assolit aquest nivell educatiu i que no es troba estudiant. Malgrat això, l'indicador d'AEP no permet diferenciar en quin moment de la trajectòria educativa s'ha produït aquest abandonament dels estudis. Disposar d'evidència sobre els diferents processos i moments de desvinculació escolar que generen que un o una jove no assoleix l'educació postobligatòria i quins factors s'associen a cada moment és fonamental per dissenyar polítiques públiques efectives que permetin reduir l'AEP. En aquest sentit, aquest informe pretén complementar l'anàlisi ja publicada sobre l'abandonament a l'Educació Secundària Obligatòria (ESO) (vegeu Zancajo i Bueno, 2023), tot focalitzant-se en els processos d'abandonament escolar que es produeixen a l'educació secundària postobligatòria.

A Catalunya l'AEP, malgrat que ha experimentat una reducció significativa en l'última dècada, que ha passat del 24,7% el 2013 al 14,8% el 2023, continua estant molt per sobre de la mitjana europea i lluny de l'objectiu del 9% establert per la UE.² Tot i que l'educació secundària postobligatòria ha protagonitzat gran part del debat sobre l'AEP a Catalunya, fins al moment no existeix evidència sòlida sobre la prevalença d'aquest fenomen en aquesta etapa educativa. A més, cal tenir en compte que l'educació secundària postobligatòria és el primer moment de la trajectòria educativa en què l'alumnat ha de triar entre dues modalitats formatives. D'una banda, el batxillerat, que es pot considerar principalment focalitzat en l'accés a la universitat, tot i que també permet transitar cap a la formació professional de grau superior. D'altra banda, els cicles formatius de grau mitjà (CFGM), que tenen tant l'objectiu de facilitar l'accés al món laboral com als ensenyaments professionalitzadors de grau superior. Aquesta divisió curricular i formativa té implicacions importants a l'hora d'analitzar l'abandonament que es produeix en aquesta etapa. Com mostra l'evidència i s'analitzarà al llarg de l'informe, aquesta divisió

.....
2. El Consell de la Unió Europea va establir l'objectiu de reduir l'AEP per sota del 9% a tots els estats membres l'any 2030 (Consell de la Unió Europea, 2021).

implica sovint una estratificació social i educativa significativa entre l'alumnat que opta per cursar estudis de caràcter acadèmic (batxillerat) i professionalitzadors (CFGM).

Donada la rellevància creixent de l'educació secundària postobligatòria i la falta d'evidència sobre el fenomen de l'abandonament en aquesta etapa, l'informe té com a objectiu principal analitzar l'abandonament escolar que es produeix en aquesta etapa educativa. Més enllà d'estimar la prevalença d'aquest fenomen, l'informe pretén també analitzar les desigualtats socials i educatives que s'hi vinculen. Amb aquest objectiu s'analitza la relació entre l'abandonament al batxillerat i als CFGM segons les característiques sociodemogràfiques i educatives de l'alumnat, així com dels centres on es troben matriculats.

L'evidència presentada al llarg de l'informe es fonamenta principalment en l'anàlisi longitudinal de les dades del Registre d'Alumnes de Catalunya (RALC), que permet seguir les trajectòries educatives de l'alumnat i que conté informació bàsica sobre les seves característiques socials i educatives. Aquesta informació s'ha complementat amb altres fonts de dades, com ara la de graduats al batxillerat i als CFGM, o la de competències bàsiques a 4t d'ESO.

Aquesta aproximació representa una contribució innovadora a l'anàlisi de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria a través de dades poblacionals i una perspectiva longitudinal que permet conèixer com ha evolucionat aquest fenomen en els darrers anys. Més enllà dels objectius d'anàlisi que es mencionaven anteriorment, la fi última del present informe és aportar l'evidència que permeti desenvolupar polítiques i estratègies eficaces en la reducció de l'AEP.

L'informe s'estructura en sis capítols. Al primer es presenten els principals aspectes conceptuals de l'anàlisi, una revisió de l'evidència sobre les desigualtats i l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria i els principals aspectes metodològics de l'anàlisi. Al segon capítol, i com

a pas previ a l'anàlisi de l'abandonament, s'examinen les diferències en el perfil sociodemogràfic i educatiu de l'alumnat matriculat al batxillerat i als CFGM. El tercer capítol presenta les taxes d'abandonament estimades per les dues modalitats formatives de l'educació secundària postobligatòria. Al quart capítol s'analitzen els factors sociodemogràfics i educatius que es vinculen amb l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria. El cinquè capítol està dedicat a examinar la distribució de l'abandonament a batxillerat i a CFGM als diferents centres educatius, així com la relació amb les seves característiques. Finalment, el sisè capítol sintetitza els principals resultats de l'anàlisi, i presenta un seguit de propostes i recomanacions de política pública per reduir l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria.

L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria: aspectes conceptuals i metodològics

Educació secundària postobligatòria a Catalunya i abandonament escolar

A Catalunya, l'educació secundària es divideix en dues etapes. En primer lloc, aquella que té lloc durant l'escolarització obligatòria, denominada Educació Secundària Obligatòria (ESO). Aquesta comprèn quatre cursos escolars per a l'alumnat en edat teòrica entre els 12 i els 15 anys. En segon lloc, la que es cursa un cop finalitzada l'escolarització obligatòria i que inclou les edats teòriques de 16 i 17 anys. En aquesta segona etapa, l'alumnat ha d'escollir entre dos itineraris o modalitats formatives, el batxillerat i els cicles formatius de grau mitjà. En l'àmbit internacional, aquestes dues etapes de l'educació secundària es distingeixen habitualment com a educació secundària inferior i superior, ja que poden estar o no incloses dins de l'educació obligatòria. Tot i això, en bona part dels països del nostre entorn, com en el cas de Catalunya, l'educació secundària superior involucra una divisió formativa entre un itinerari acadèmic, freqüentment orientat a l'accés a la universitat, i un de caràcter més professionalitzador, focalitzat en la inserció al mercat laboral o en la continuïtat en modalitats professionalitzadores superiors. Aquesta divisió curricular té implicacions molt rellevants, perquè és el primer moment en el qual els i les joves han de triar entre dues opcions formatives, i perquè aquesta tria tendeix a condicionar la seva trajectòria educativa posterior.

Des del punt de vista de l'abandonament escolar, l'assoliment de l'educació secundària postobligatòria és un element clau. De fet, el principal indicador utilitzat a escala europea per mesurar l'abandonament escolar,

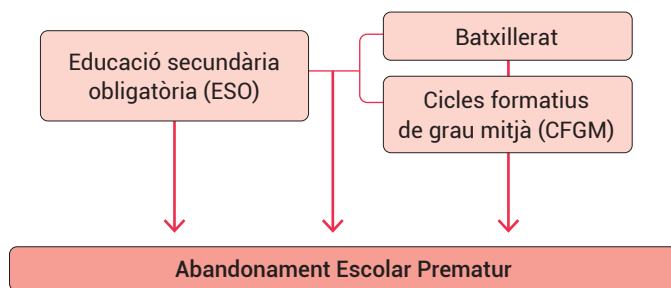
la taxa d'Abandonament Escolar Prematur (AEP), estableix aquesta etapa com a determinant de si els i les joves han finalitzat la seva trajectòria educativa de manera prematura. En concret, l'AEP es defineix com el percentatge de joves entre 18 i 24 anys que no es troben estudiant i que no han assolit un nivell d'educació secundària superior (o educació secundària postobligatòria, en el context català). Com assenyalàvem a la introducció, tot i el valor informatiu i comparatiu de l'AEP, aquest indicador no permet conèixer com es distribueix l'abandonament entre els diferents nivells educatius (Psifidou, 2007).

Com mostra la Figura 1, la situació d'abandonament educatiu prematur es pot donar en tres moments principals de la trajectòria educativa d'un jove:

1. Durant l'ESO,
2. En la transició entre l'ESO i l'educació secundària postobligatòria,
3. Durant l'educació postobligatòria.

Cal tenir en compte que més enllà de la diferenciació conceptual, els diferents moments d'abandonament escolar tenen importants implicacions analítiques. En aquest sentit, els processos de desvinculació escolar, les racionalitats i els factors que incideixen en cadascun d'aquests moments poden tenir naturalesa diferent. Mentre l'informe publicat l'any 2023 analitzava l'abandonament que es produïa en la transició entre l'ESO i l'educació postobligatòria (vegeu Zancajo i Bueno, 2023), aquest informe es focalitza en l'abandonament durant l'educació secundària postobligatòria.

FIGURA 1
Moments d'abandonament escolar

Font: elaboració pròpia.

Tot i que l'abandonament al batxillerat i especialment als CFGM ha ocupat la major part del debat sobre l'AEP, l'evidència sobre la prevalença d'aquest fenomen a Catalunya és encara molt reduïda. Destaca, per exemple, que a data d'avui ni el Departament d'Educació ni el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (CSASE) publiquin cap indicador o informació estadística sobre l'abandonament que es produeix en aquesta etapa.³ Recentment, el servei d'estadística del Departament d'Educació ha començat a publicar l'«Estadística de les trajectòries educatives». Aquesta informació permet aproximar el grau d'abandonament dels ensenyaments postobligatoris, però no proporciona aquest indicador de manera específica ni tampoc proveeix informació desagregada d'àmbit territorial o segons les característiques de l'alumnat o dels centres educatius on es troben escolaritzats.

En el cas de la recerca acadèmica, l'evidència sobre la prevalença a Catalunya de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria és molt

.....

3. Tot i la falta d'evidència produïda per l'Administració pública, cal destacar les anàlisis estadístiques elaborades pel Consorci d'Educació de Barcelona (CEB). En els darrers anys, el CEB ha elaborat i publicat estudis sobre la continuïtat als ensenyaments postobligatoris i la fidelització de l'educació secundària postobligatòria (CEB, 2020; 2022).

limitada.⁴ Com a excepció, el treball de García i Sánchez-Gelabert (2021) analitza la situació de la cohort nascuda el 2001 quan tenen 19 anys, és a dir, al curs 2019-20. Aquesta anàlisi mostra que el 4,1% d'aquest alumnat ha abandonat a CFGM i el 2,7% a batxillerat, en comparació al 13,9% que ho ha fet a l'ESO. Tot i que aquest treball resulta informatiu sobre el pes de l'abandonament en cadascun dels moments que mencionàvem anteriorment, no permet conèixer les taxes d'abandonament de cadascuna de les modalitats formatives de l'educació secundària postobligatòria. Per la seva banda, Merino i García (2022) analitzen l'abandonament escolar de l'alumnat escolaritzat a CFGM entre els cursos 2016-17 i 2019-20. En aquest cas, els autors estimen que el 16% de l'alumnat de CFGM abandona. Aquesta taxa augmenta fins al 29% en el cas de l'alumnat que no presenta una trajectòria lineal des de l'ESO, i es redueix fins al 13% entre aquell alumnat que opta per un CFGM després d'haver estat matriculat al batxillerat.

Recentment, un informe elaborat pel Laboratorio de Investigación y Innovación en Formación Profesional (Universitat de les Illes Balears) i publicat per CaixaBank Dualiza a partir de dades recollides pel Ministeri d'Educació situava l'abandonament als CFGM a Catalunya en el 32,1%, un percentatge proper a la mitjana pel conjunt d'Espanya que se situava en el 30,7%. El mateix informe també analitzava la relació entre abandonament a CFGM i algunes característiques de l'alumnat. En aquest sentit, les dades mostren que a Catalunya, com a la resta d'Espanya, l'abandonament a CFGM és superior entre els homes, l'alumnat de nacionalitat estrangera i escolaritzat en centres de titularitat pública (CaixaBank Dualiza, 2024).

.....

4. Com a excepció a aquesta falta d'evidència sobre l'abandonament a l'educació postobligatòria, cal destacar l'Enquesta de transició educativa-formativa i inserció laboral (ETEFIL) elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i que actualment consta de dues edicions, 2005 i 2019. Tot i això, cal destacar que es tracta d'una enquesta, i no de dades poblacionals, que no permet desagregar les dades per comunitat autònoma, i que en la seva edició més recent, la de 2019, analitza les trajectòries d'individus que van finalitzar l'ESO fa més de 10 anys, al curs 2013-14.

Educació secundària postobligatòria: aproximació des de les desigualtats educatives

Les transicions educatives són moments fonamentals per comprendre les desigualtats educatives i també els processos d'abandonament escolar (García *et al.*, 2013; Tarabini, 2022; Termes, 2022). És per això, que l'anàlisi de l'abandonament escolar que es produeix al batxillerat i els CFGM requereix comprendre no només les desigualtats vinculades a aquests fenomen, sinó també els processos de segregació social i educativa que es produeixen en la transició entre l'ESO i l'educació secundària postobligatòria.

Les desigualtats en l'accés a l'educació secundària postobligatòria

Com assenyalàvem anteriorment, l'educació secundària postobligatòria implica una diferenciació curricular i formativa en què l'alumnat ha de triar entre el batxillerat i els CFGM. Aquest procés de tria va associat habitualment a una diferenciació en el perfil social i educatiu de l'alumnat entre ambdues opcions que cal considerar i tenir en compte a l'hora d'analitzar el fenomen de l'abandonament que es produeix en aquesta etapa.

A Catalunya, com a la majoria dels països del nostre entorn, la formació professional tendeix a matricular a un perfil d'alumnat que, de mitjana, presenta importants diferències socials i educatives respecte a l'alumnat que opta per cursar el batxillerat. Aquesta estratificació es tradueix en el fet que entre l'alumnat d'estudis professionalitzadors, és a dir el CFGM, hi ha un major percentatge de baix nivell socioeconòmic, de nacionalitat estrangera, amb necessitats educatives especials i amb un menor rendiment acadèmic previ que a l'itinerari acadèmic (batxillerat) (Jacovkis *et al.*, 2020). Com apunten Tarabini i Jacovkis (2024), tot i que les tries en la transició entre j i postobligatòria es troben condicionades per factors de caràcter material (p. ex., distribució de l'oferta, condicions d'accés, cost, etc.), són els elements de caràcter simbòlic o subjectiu els que poden

explicar en major mesura l'estratificació social i educativa entre ambdues opcions formatives. Tot i l'evolució que s'ha experimentat en les darreres dècades, tant les famílies com els i les joves continuen considerant l'itinerari professional com de menor prestigi i més limitador de les oportunitats educatives i laborals futures respecte a l'acadèmic (Blanes, 2022). Això se suma al fet que els docents i orientadors de l'educació obligatòria tendeixen a vincular la branca professional de l'educació secundària com aquella més adient per a aquells i aquelles joves amb menors rendiments en els àmbits competencials considerats principals (català, castellà i matemàtiques) (Tarabini i Jacovkis, 2024; Tarabini *et al.*, 2020; Curran, 2017).

Aquesta estratificació entre modalitats formatives té implicacions especialment rellevants pels CFGM. Com assenyala Blanes (2022), el marc normatiu actual estableix diferents objectius per als CFGM. En primer lloc, s'espera que sigui una opció formativa que permeti assolir nivells de qualificació que facilitin, en cas que així ho desitgin, la incorporació del seu alumnat al mercat laboral. En segon lloc, els CFGM es també es consideren com una opció formativa que pugui facilitar la continuïtat de l'alumnat amb majors dificultats educatives durant l'ESO, i que sovint són també els col·lectius socialment més vulnerables. En tercer lloc, alhora es concep la formació professional com un àmbit de formació al llarg de la vida, on persones no provinents directament de l'ESO es puguin requalificar. Tot i que, com apunta Blanes (2022), aquests tres objectius no tenen per què ser incompatibles, sí que generen reptes importants per a aquest àmbit formatiu a l'hora de donar resposta a les necessitats dels seus diferents perfils d'alumnat. Això, com veurem al llarg de l'informe, té implicacions importants des del punt de vista de l'abandonament.

Finalment, respecte als CFGM cal tenir en compte l'estratificació que es produeix entre les diferents famílies professionals i cicles formatius. En aquest cas destaquen les diferències en la matrícula segons sexe que s'observen entre les diferents opcions formatives dels CFGM, amb modalitats fortament masculinitzades i d'altres clarament feminitzades.

El major percentatge de nois escolaritzats als CFGM respecte al batxillerat amaga importants diferències entre famílies professionals i cicles. Més enllà de dinàmiques d'estratificació per gènere que tenen lloc fora del sistema educatiu, com assenyala Termes (2020), aspectes com les representacions de gènere al currículum explícit i ocult, les interaccions entre professorat i alumnat segons gènere i l'orientació escolar en clau de gènere poden reforçar els patrons d'estratificació entre nois i noies que s'observen als CFGM.

L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria

Com assenyalàvem anteriorment, a Catalunya, l'evidència no només sobre la prevalença de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria, sinó també sobre els factors que s'hi associen, és molt reduïda. Tot i això, l'evidència en l'àmbit internacional i per al cas de Catalunya mostra com l'alumnat de baix nivell socioeconòmic, de nacionalitat estrangera o d'origen immigrant i home té més probabilitats d'abandonar l'educació secundària postobligatòria que la resta dels seus companys (OECD, 2021; García i Sánchez-Gelabert, 2021; Curran i Montes, 2022; Carrasco *et al.*, 2021). Per tant, com en el cas de l'ESO, l'abandonament que es produeix a l'educació secundària postobligatòria no es pot deslligar de les desigualtats socials i educatives que es relacionen amb altres resultats educatius.

Considerar aquestes diferències en l'abandonament escolar segons les característiques de l'alumnat és fonamental per poder desplegar polítiques i intervencions que permetin reduir el fenomen de l'abandonament. A més, les lògiques i racionalitats que porten l'alumnat a abandonar els estudis, en aquest cas durant l'educació secundària postobligatòria, poden variar en funció de les seves característiques i condicions socioeconòmiques. Tarabini *et al.*, (2021) il·lustren aquesta diversitat de racionalitats a partir de l'anàlisi de l'abandonament en diversos moments de la seva trajectòria educativa, inclosos el batxillerat i els CFGM, de 30 joves a la ciutat de Barcelona. L'estudi identifica dos

perfils principals d'abandonament: aquell que es dona per insatisfacció en la tria i aquell derivat d'un procés de desvinculació escolar. El que mostra l'estudi és que els i les joves que han abandonat poden vincular-se a un dels dos perfils per motius diferents en funció de les seves característiques socioeconòmiques (p. ex., situacions de vulnerabilitat social, immigració, gènere...), la seva experiència escolar i el procés d'orientació. Molt sovint, totes aquestes dimensions interaccionen de manera complexa i donen lloc a diversos motius i racionalitats d'abandonament escolar.

En el cas dels factors més directament vinculats amb el sistema educatiu, cal tenir en compte que l'abandonament escolar no necessàriament es pot relacionar únicament amb les característiques de l'etapa educativa on es produeix, sigui a l'ESO o a l'educació secundària postobligatòria. El caràcter processual i acumulatiu de l'abandonament escolar implica que, malgrat que es produeix en una etapa educativa concreta, és possible que sigui el resultat de l'experiència educativa d'etapes anteriors (Santos *et al.*, 2018; Van Caudenberg *et al.*, 2017). Des del punt de vista analític això implica que l'abandonament en l'educació secundària postobligatòria sovint pot vincular-se amb l'experiència educativa prèvia de l'alumnat. Per exemple, aspectes com la repetició durant l'ESO, les pràctiques pedagògiques del centre educatiu d'origen, el procés d'orientació en la transició entre l'educació obligatòria i la postobligatòria o la relació amb el professorat poden tenir efectes sobre l'abandonament en etapes educatives posteriors (Ikeda i Garcia, 2014; Xia i Kirby, 2009; Rumberger i Lim, 2008; Tarabini, 2019).

Finalment, un darrer factor d'àmbit escolar que pot impactar en la probabilitat d'abandonar és la segregació escolar i la concentració de determinats perfils d'alumnat en alguns centres. L'evidència en diferents contextos mostra com la concentració d'una població social desafavorida pot tenir efectes sobre el grau d'abandonament dels centres (Dalton, Glenniev i Ingels, 2009; Rendón, 2014; Rumberger, 1995; Rumberger i Thomas, 2000; Traag i Van der Velden, 2011).

Aproximació metodològica

Objectius de l'anàlisi

L'objectiu principal del present informe és estimar l'abandonament escolar que es produeix a l'educació secundària postobligatòria, així com la seva distribució entre les modalitats formatives de batxillerat i CFGM. A més, l'informe pretén també analitzar la relació entre l'abandonament que es produeix en aquesta etapa educativa i les característiques de l'alumnat i dels centres educatius. Concretament, l'informe té els següents objectius específics:

1. Estimar i examinar l'evolució recent de l'abandonament escolar a l'educació postobligatòria.
2. Analitzar la relació entre l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria i les característiques sociodemogràfiques i educatives de l'alumnat.
3. Examinar la distribució de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria entre centres i la relació amb les seves característiques.

La definició de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria

A partir de les dades disponibles, l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria es defineix com:

1. Alumnat que, cursant 1r de batxillerat o CFGM, no apareix matriculat a cap ensenyament al curs escolar posterior i no s'ha graduat en el cas dels CFGM d'1 any.
2. Alumnat que, cursant 2n de batxillerat o CFGM, no apareix matriculat a cap ensenyament el curs següent i no consta com a graduat en els estudis que estava cursant.

Tot i que al capítol 3 de l'informe s'analitza el pes d'altres trajectòries, aquests criteris no consideren com a abandonament escolar l'alumnat que opta per un canvi d'opció formativa, del batxillerat als CFGM o dels CFGM al batxillerat.

Fonts de dades i variables

L'informe es basa principalment en una anàlisi longitudinal del Registre d'alumnes de Catalunya (RALC) entre els cursos escolars 2016-17 i 2021-22. Aquestes bases de dades permeten poder analitzar les trajectòries educatives de l'alumnat de l'ESO, del batxillerat i dels CFGM. Les dades del RALC s'han complementat amb la informació de graduats de batxillerat i CFGM i les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO. Aquests conjunts de dades han estat cedits pel Departament d'Educació a través del procés d'accés a la informació estadística (INSTRUCCIÓ 4/2019).⁵

La Taula 1 presenta les principals variables utilitzades per analitzar la relació entre les característiques sociodemogràfiques i educatives de l'alumnat i la seva probabilitat d'abandonar.

TAULA 1

Principals dimensions i variables utilitzades

DIMENSIÓ	VARIABLE
Individual	<ul style="list-style-type: none"> • Edat • Sexe • Nacionalitat • Condició NESE i tipus • Rendiment a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO (català, castellà i matemàtiques) • Família professional (alumnat de CFGM)
Centre educatiu	<ul style="list-style-type: none"> • Titularitat • Centres de màxima complexitat • Percentatge d'alumnat estranger al centre • Percentatge d'alumnat repetidor al centre • Percentatge d'alumnat amb NESE al centre • Percentatge d'alumnat noi

Font: elaboració pròpia.

.....

5. INSTRUCCIÓ 4/2019, de 13 de setembre, de la Secretaria General del Departament d'Educació, per la qual es concreta el procediment d'accés a la informació estadística del Departament d'Educació. Disponible a: <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=857401>

L'educació secundària postobligatòria a Catalunya

Com assenyalàvem a la introducció, l'educació secundària postobligatòria és el primer moment de la trajectòria educativa en què l'alumnat ha de triar entre dues opcions formatives: el batxillerat o els CFGM. És precisament aquesta divisió curricular la que fa necessària, abans d'endinsar-se en el fenomen de l'abandonament, una anàlisi de la distribució de la matrícula i les característiques de l'alumnat que opta per cadascuna d'aquestes modalitats. L'evidència internacional, també per al cas de Catalunya, mostra que quan es produeix una diferenciació entre un currículum acadèmic i un professionalitzador, això implica, en major o menor mesura, una segregació segons el perfil socioeconòmic i educatiu de l'alumnat (Shavit i Müller, 2000). Habitualment, i a la majoria dels sistemes educatius, la proporció d'estudiants de nivell socioeconòmic baix, amb menor rendiment acadèmic o d'origen immigrant és superior en les opcions professionalitzadores que en les acadèmiques (Tarabini i Ingram, 2018; Bernardi i Requena, 2010; Tarabini i Jacovkis, 2020).

El present capítol s'organitza en dos apartats principals. En primer lloc, es presenta l'evolució de la matrícula del batxillerat i els CFGM entre dels cursos 2016-17 a 2021-22. Amb aquesta anàlisi es pretén copsar quina ha estat els canvis recents en termes de matrícula i distribució segons les característiques dels centres d'ambdues opcions formatives a l'educació secundària postobligatòria. En segon lloc, s'analitzen les principals característiques sociodemogràfiques i educatives de l'alumnat que opta pel batxillerat i els CFGM amb l'objectiu de contextualitzar i informar les anàlisis que es presenten als capítols posteriors sobre l'abandonament escolar en aquesta etapa educativa.

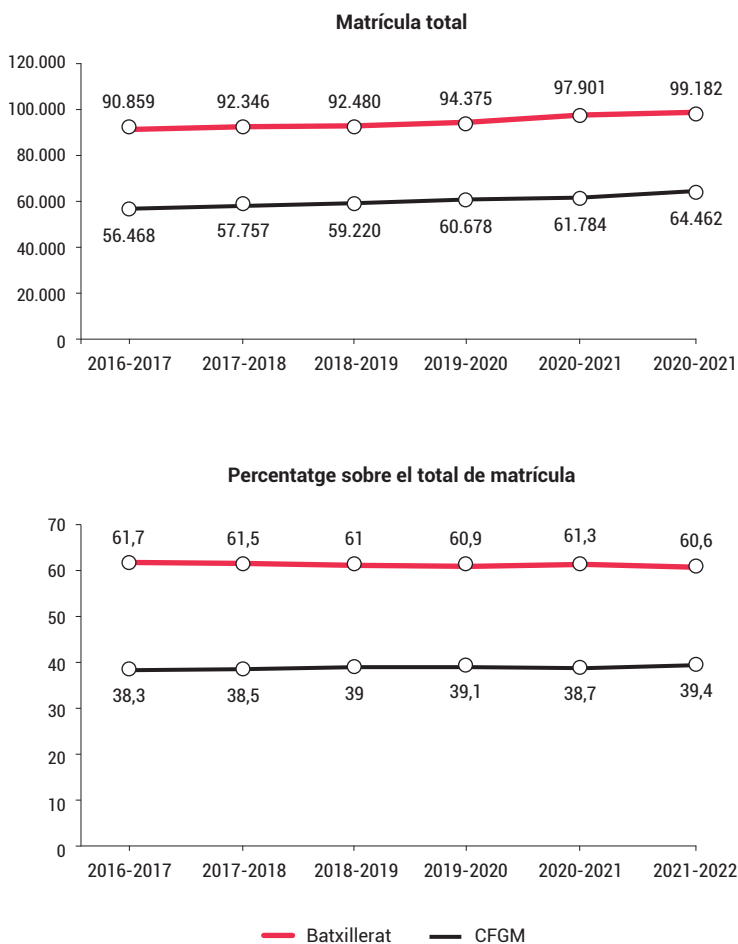
La matrícula a l'educació secundària postobligatòria

La matrícula al batxillerat i als CFGM ve augmentant de manera sostinguda en la darrera dècada, tant per un increment de la població en edat de cursar aquests estudis com per un augment de la demanda d'estudis postobligatoris (Ferrer-Esteban i Albaigés, 2020). Entre el curs 2016-17 i el 2021-22, l'alumnat de la modalitat presencial⁶ al batxillerat ha augmentat un 9,2% i la dels CFGM un 14,2% (Gràfic 1). En termes absoluts, això s'ha traduït en un increment de 8.323 alumnes al batxillerat i de 7.994 als CFGM. A diferència de l'augment en cursos previs, l'increment de la matrícula en el període 2016-17 i 2021-22 es pot atribuir principalment a un increment de la població en edat de cursar l'educació secundària postobligatòria, i no necessàriament a un augment de la demanda educativa, és a dir, a la proporció de joves que opta per continuar la seva trajectòria educativa després de l'ESO. Segons dades de l'Idescat, la població de 16 i 17 anys va augmentar entre els anys 2016 i 2021 un 17,7% (Idescat, 2024a). En canvi, en el mateix període, la taxa d'escolarització de la població de 16 a 17 anys s'han mantingut relativament estable, i ha passat del 90,5% el curs 2016-17 al 89,2% el 2021-22 (Departament d'Educació, 2024).

En termes de distribució de la matrícula, el batxillerat continua sent l'opció predominant a l'educació secundària postobligatòria, amb un 60,6% del total de la matrícula al curs 2021-22, mentre que els CFGM concentren el 39,4% de l'alumnat en aquesta etapa educativa. Aquesta distribució s'han mantingut relativament estable entre els cursos 2016-17 i 2021-22, tot i que s'identifica un lleuger augment del pes dels CFGM, que han passat de representar el 38,3% del total de la matrícula el curs 2016-17 al 39,4% el curs 2021-22.

.....

6. Cal tenir en compte que les dades cedides pel Departament d'Educació no inclouen l'alumnat matriculat en modalitats no presencials de CFGM. L'alumnat escolaritzat en la modalitat no presencial representa, segons dades del curs 2021-22, un 23,3% de total d'alumnat de CFGM.

GRÀFIC 1**Distribució entre batxillerat i els CFGM de l'alumnat escolaritzat a l'educació secundària postobligatòria. Cursos 2016-17 a 2021-22**

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

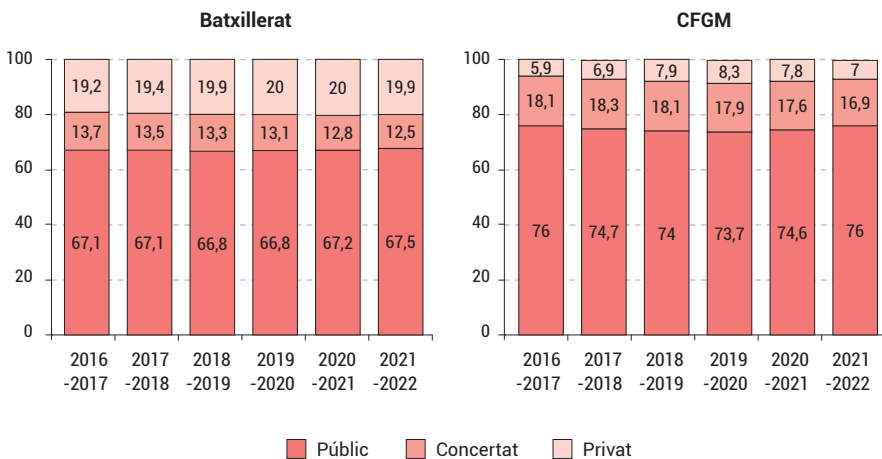
Més enllà de la distribució sobre la matrícula a l'educació secundària postobligatòria, un primer element distintiu entre el batxillerat i els CFGM és el pes dels diferents sectors de titularitat⁷ (Gràfic 2). En el cas del batxillerat, al voltant d'1 de cada 3 alumnes matriculats al batxillerat ho fa en un centre de titularitat privada, especialment a centres no concertats. En concret, entre el curs 2016-17 i el 2021-22, la matrícula a centres de titularitat pública se situa, de mitjana, al voltant del 67%. La resta de la matrícula es divideix en: un 13% al sector concertat i un 20% al sector privat no concertat. En canvi, en el cas del CFGM el pes del sector públic és gairebé 10 punts percentuals superior al batxillerat. Entre 2016-17 i 2021-22, al voltant del 75% dels alumnes de CFGM es trobaven matriculats en centres públics, un 17% a centres concertats i un 8% a centres privats. A banda de la major importància del sector públic a la matrícula dels CFGM, cal també destacar que la matrícula privada es concentra majoritàriament en centres concertats.

.....

7. A l'hora d'interpretar les dades del Gràfic 2, cal tenir en compte que només es refereixen a alumnat de la modalitat presencial. La major part de l'alumnat de la modalitat no presencial, el 81,8%, es troba escolaritzat en centres privats no concertats. Per tant, les dades presentades al gràfic poden sobrerrepresentar lleugerament el pes del sector públic.

GRÀFIC 2

Distribució de l'alumnat de batxillerat i els CFGM segons la titularitat del centre educatiu. Cursos 2016-17 a 2021-22

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

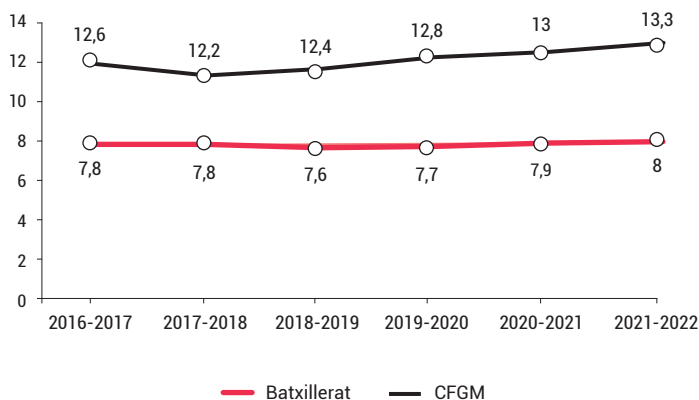
Una altra de les diferències en termes d'escolarització a l'educació postobligatòria és la major proporció d'alumnat de CFGM escolaritzat a centres de màxima complexitat (CMC)⁸ en comparació amb el batxillerat (Gràfic 3). Mentre que en el cas dels CFGM el percentatge de matrícula en aquests centres se situa, entre els cursos 2016-17 i 2021-22, sempre per sobre del 12%, al batxillerat aquest percentatge és lleugerament inferior al 8%, a excepció del curs 2021-22, quan es va situar exactament al 8%. Aquestes diferències percentuals es tradueixen en el fet que, de mitjana pel període analitzat, el percentatge de matrícula de CFGM a CMC és 1,6 vegades superior a la del batxillerat. Això vol dir que els CFGM matriculen un 60% més d'alumnat en centres amb elevades concentracions d'alumnat socialment desfavorit que el batxillerat.

.....

8. La complexitat dels centres educatius s'estableix a través de diferents variables que fan referència a la seva composició escolar i les característiques socioeconòmiques dels tutors. Els centres de màxima complexitat són aquells que escolaritzen a una població amb menor nivell socioeconòmic.

GRÀFIC 3

Percentatge de matrícula de batxillerat i CFGM escolaritzada a centres de màxima complexitat. Cursos 2016-17 a 2021-22

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

El perfil sociodemogràfic i educatiu de l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria

Més enllà dels patrons de distribució de la matrícula, el que resulta especialment rellevant a l'hora d'analitzar el fenomen de l'abandonament escolar a l'educació postobligatòria són les diferències en el perfil sociodemogràfic i educatiu de l'alumnat de batxillerat i CFGM.

Un primer element a tenir en compte és la diferent distribució per edats⁹ de l'alumnat matriculat a batxillerat i CFGM (Gràfic 4). En el cas del batxillerat, al voltant del 80% de la matrícula té l'edat teòrica a 1r (16 anys) i 2n (17 anys). De fet, el percentatge de la matrícula en edat teòrica als dos

9. Cal tenir en compte que l'edat de l'alumnat s'ha calculat a partir del seu any de naixement, i no la seva data exacta. Per tant, independentment del dia i mes de naixement, a tot l'alumnat nascut el mateix any se li assigna la mateixa edat.

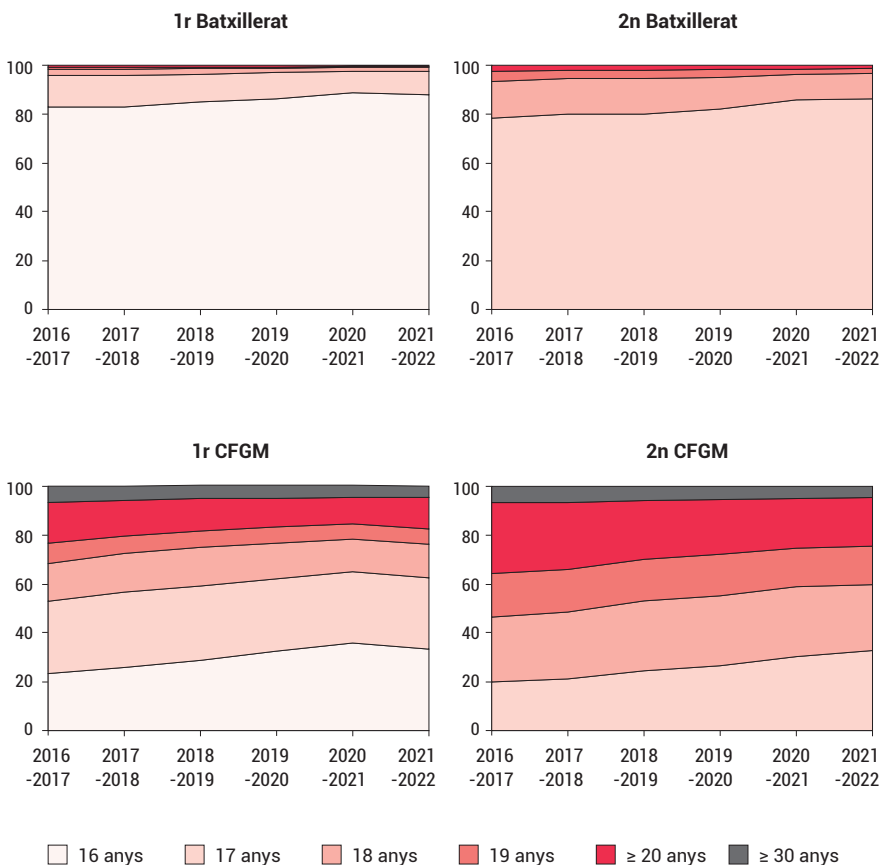
cursos de batxillerat ha augmentat de manera sostinguda en els darrers cursos escolars. Mentre que el curs 2016-17 el percentatge d'alumnat de 16 anys a 1r de batxillerat representava el 83% del total, el curs 2021-22 aquest percentatge se situava al 88,1%. Aquesta tendència ha tingut la seva traducció també al 2n curs, en què el percentatge d'alumnat en edat teòrica (17 anys) ha passat de representar el 78,3% del total de la matrícula en el curs 2016-17 al 85,9% el curs 2021-22. El segon grup d'edat amb més pes a la matrícula de batxillerat és l'alumnat amb un any més de l'edat teòrica, 17 anys a 1r i 18 anys a 2n. En línia amb l'augment de l'alumnat amb l'edat teòrica, aquest grup d'alumnat ha disminuït el seu pes durant el període analitzat. Mentre que l'alumnat de 17 anys representava el 13% de la matrícula de 1r el curs 2016-17, el percentatge s'ha reduït fins el 9,4% el curs 2020-21. Una davallada similar s'observa en el cas de 2n, en què l'alumnat de 18 anys ha passat de representar el 15,1% al 10,5% entre els cursos 2016-17 i 2020-21. Gran part del descens del pes de la matrícula de l'alumnat d'un any per sobre de l'edat teòrica es pot explicar pel descens significatiu de la repetició durant l'educació obligatòria que s'ha produït a Catalunya en els darrers anys. Segons dades del Ministeri d'Educació, Catalunya és la comunitat autònoma amb una major taxa d'idoneïtat¹⁰ als 15 anys, amb el 86,2% el curs 2020-21, un augment de 15,6 punts percentuals des del curs 2010-11 (Ministerio de Educación y Formación Profesional, 2023). Finalment, el pes de l'alumnat amb una edat molt superior a la teòrica, és a dir, igual o més de 20 anys, és molt reduït en aquesta modalitat formativa. No supera l'1% a 1r, i se situa per sota del 2% a 2n.

En canvi, en el cas del CFGM s'observa una distribució més heterogènia, segons l'edat, de l'alumnat matriculat. El curs 2021-22 la matrícula de 1r de CFGM es componia d'un 33,2% d'alumnat de 16 anys (edat teòrica), d'un 29% de 17 anys, d'un 13,9% de 18 anys, d'un 6,4% de 19 anys i d'un 17,4% de 20 anys o més. Una situació similar es produïa en el cas del

.....

10. La taxa d'idoneïtat mesura el percentatge d'alumnat que a una edat concreta es troba escolaritzat en el curs que li pertocaria. Habitualment, aquest indicador s'utilitza com a indicador del nivell de repetició o abandonament d'un sistema educatiu.

2n curs de CFGM, en què només el 32,5% de la matrícula era alumnat en edat teòrica (17 anys). Com en el cas del batxillerat, als CFGM el percentatge de matrícula amb l'edat teòrica ha augmentat de manera significativa entre el curs 2016-17 i el 2021-21, i ha passat del 23,3% al 33,2% en el cas de 1r, i del 19,8% al 32,5% en el cas de 2n. Tot i aquesta tendència, actualment l'alumnat en edat teòrica representa únicament un terç de la matrícula total tant a 1r com a 2n. A més, cal destacar que als CFGM, l'alumnat amb una edat molt per sobre de la teòrica representa un volum molt superior respecte del batxillerat. Als CFGM, l'alumnat de 20 o més anys se situa al voltant del 20% a 1r i del 30% a 2n. De fet, l'alumnat de 30 o més anys representava, el curs 2021-22, més del 4% tant a 1r com a 2n curs. Més enllà del fet que l'alumnat amb una edat molt superior a la teòrica sigui població que ha optat per tornar als estudis després d'un abandonament, també és raonable assumir que una part d'aquest alumnat, especialment els majors de 30 anys, siguin persones que opten per requalificar-se a través del CFGM, i no pas a través d'altres opcions, com els programes de formació per a l'ocupació (Valiente *et al.*, 2014). Com veurem en el capítol 4 d'aquest informe, aquestes diferències en l'estructura etària del batxillerat i els CFGM tenen conseqüències importants en relació amb les taxes agregades d'abandonament escolar.

GRÀFIC 4**Distribució de l'alumnat de batxillerat i els CFGM segons l'edat.
Cursos 2016-17 a 2021-22**

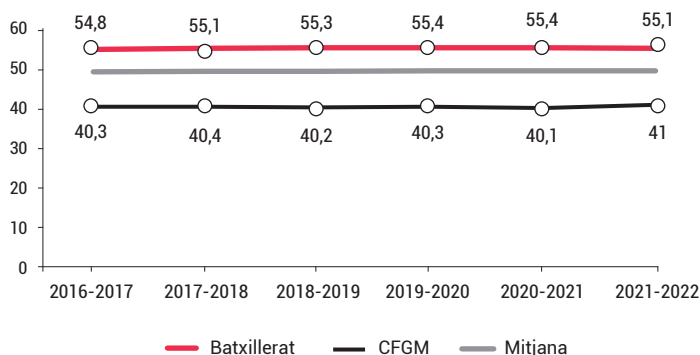
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas de la distribució de la matrícula segons el sexe (Gràfic 5.), tot i que les noies representen al voltant del 49% del total de la matrícula per al conjunt de l'educació secundària postobligatòria, s'observa un cert grau de feminització del batxillerat i de masculinització dels CFGM. En el cas del batxillerat, al voltant del 55% de la matrícula són noies, una sobrerepresentació de 6 punts percentuals respecte a la mitjana de

l'educació secundària postobligatòria. En canvi, als CFGM el percentatge de noies se situa al voltant del 40% entre el curs 2016-17 i el 2021-22, és a dir, una infrarepresentació de 9 punts percentuals respecte a la mitjana pel conjunt de l'educació secundària postobligatòria. Cal assenyalar que tant el grau de sobrerepresentació al batxillerat com la infrarepresentació als CFGM s'ha mantingut relativament estable al llarg del període analitzat.

GRÀFIC 5

Percentatge de noies sobre la matrícula total de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2021-22

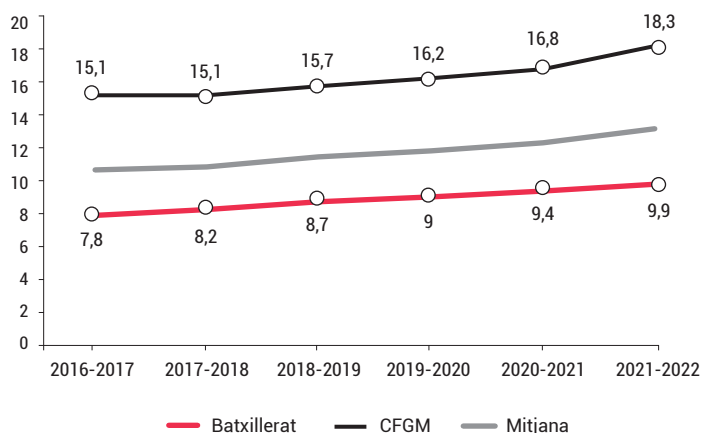
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas de l'alumnat de nacionalitat estrangera (Gràfic 6), en primer lloc, cal destacar l'augment del seu pes sobre el total de la matrícula a l'educació secundària postobligatòria, que s'observa entre el curs 2016-17 i el 2021-22. Mentre que el curs 2016-17 aquest alumnat representava el 10,6% del total de la matrícula, el curs 2021-22 el percentatge se situa al 13,2%. Aquest és un augment del pes de l'alumnat de nacionalitat estrangera similar al que s'ha produït a altres nivells del sistema educatiu català des del curs 2016-17 (Ferrer-Esteban i Albaigés, 2020) i és similar al percentatge d'alumnat de nacionalitat estrangera que cursava 4t d'ESO el curs 2020-21, un 13,3% (Departament d'Educació, 2024). Tot i aquest

increment del pes de l'alumnat de nacionalitat estrangera sobre la matrícula a l'educació secundària postobligatòria, els patrons de sobre i infrarepresentació al batxillerat i als CFGM no han variat de manera significativa al llarg del període. Mentre que al batxillerat aquest alumnat té un pes 1,3 vegades inferior a la mitjana per al conjunt de l'educació secundària postobligatòria, als CFGM és 1,4 vegades superior.

GRÀFIC 6

Percentatge d'estrangers sobre la matrícula total de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2021-22

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

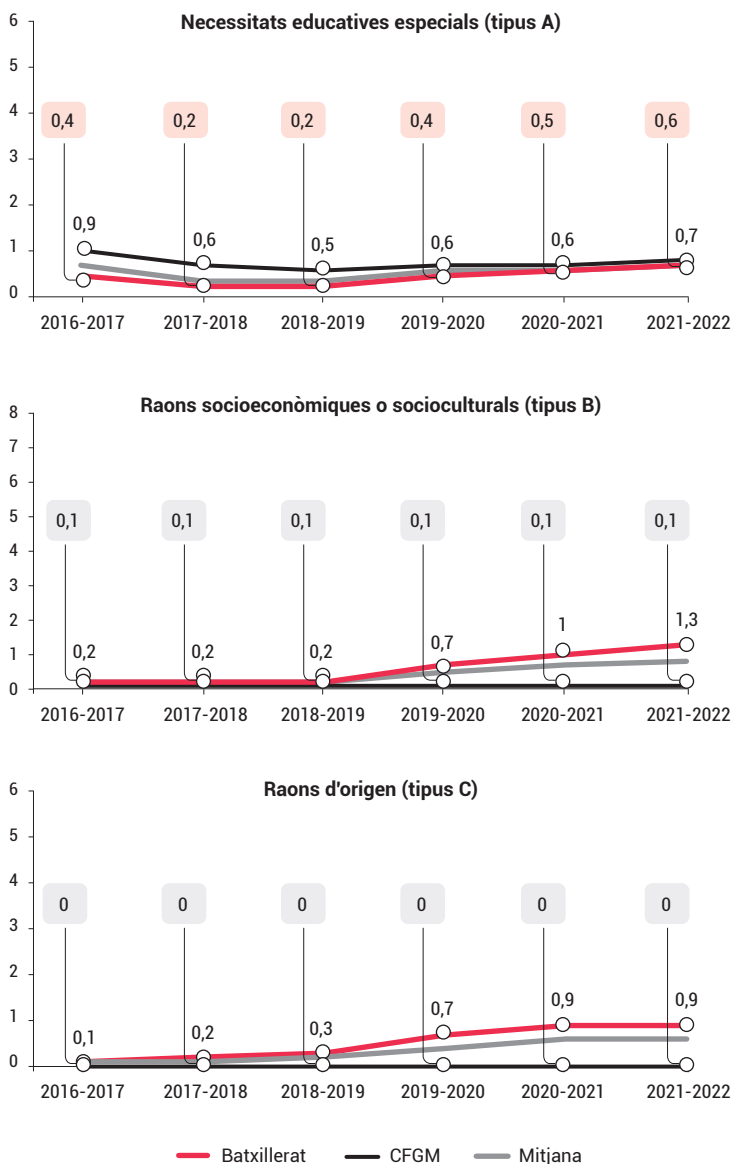
Respecte a l'alumnat amb condició NESE, l'anàlisi de la seva evolució presenta dificultats derivades dels problemes de registre estadístic en la transició a l'educació secundària postobligatòria. El Gràfic 7 mostra el percentatge d'alumnat amb condició NESE de batxillerat i CFGM que consta registrat al RALC. Com es pot observar, els percentatges tant d'alumnat amb necessitats educatives especials (tipus A) com per raons socioeconòmiques (tipus B) o per raons d'origen (tipus C) no superen l'1% del total de la matrícula, amb excepció del curs 2021-22 al batxillerat en el cas de l'alumnat amb NESE per raons socioeconòmiques. De fet, segons els registres estadístics del Departament d'Educació, l'alumnat

amb condició NESE per raons socioeconòmiques o d'origen és pràcticament inexistent als CFGM.

Tot i que l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria no inclou únicament d'alumnat provinent de l'ESO, i que l'alumnat amb condició NESE presenta majors taxes d'abandonament a 4t d'ESO (Zancajo i Bueno, 2023), la baixa proporció d'alumnat amb condició NESE al batxillerat i als CFGM contrasta amb el percentatge que representen a l'ESO. Per exemple, el curs 2020-21, a 4t d'ESO el 3,4% de l'alumnat tenia condició NESE per necessitats educatives especials (tipus A); un 6,3%, NESE per raons socioeconòmiques (tipus B), i un 4,7%, per raons d'origen (tipus C) (Departament d'Educació, 2022). Percentatges molt superiors els que s'observen al batxillerat i els CFGM.

GRÀFIC 7

Percentatge d'alumnat amb condició NESE sobre la matrícula total de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2021-22

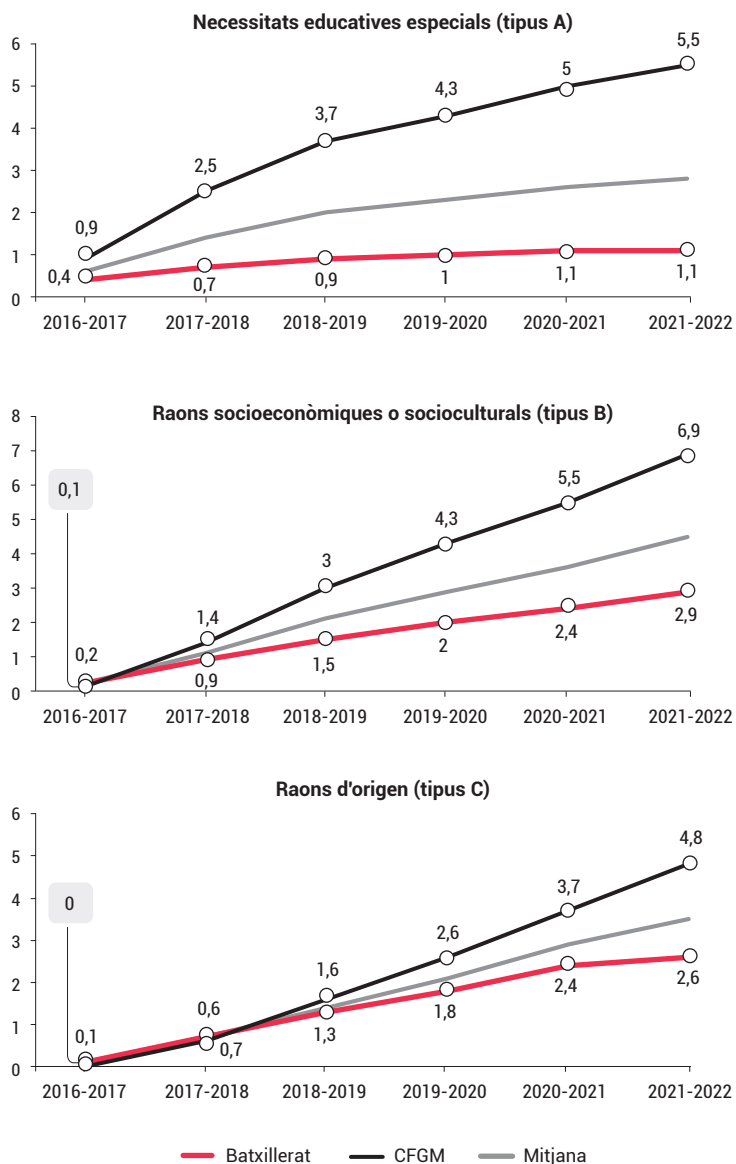

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC..

Per confirmar i intentar compensar els problemes de registre estadístic de l'alumnat amb condició NESE a l'educació secundària postobligatòria, es va realitzar un procés d'imputació d'aquesta condició. Donat que les dades disponibles permeten fer un seguiment longitudinal de la trajectòria i les característiques de l'alumnat, es va assignar la condició NESE a l'alumnat de batxillerat i CFGM si presentaven aquesta característica al llarg de la seva escolarització a l'ESO. El resultat del procés d'imputació es presenta al Gràfic 8. Com es pot observar, els percentatges augmenten de manera significativa respecte als del Gràfic 7 (dades disponibles al RALC) per les tres categories d'alumnat amb NESE. En aquest cas, s'observa una proporció significativament superior de l'alumnat amb necessitats educatives especials (tipus A), per raons socioeconòmiques (tipus B) i d'origen (tipus C) als CFGM respecte al batxillerat. En el cas de l'alumnat amb necessitats educatives especials (tipus A), de mitjana per al conjunt del període, la proporció als CFGM és 3,8 vegades superior al batxillerat, 2 vegades superior en el cas de l'alumnat amb condició NESE per raons socioeconòmiques i 1,1 vegades en el cas de l'alumnat amb condició NESE per raons d'origen. Cal assenyalar que els percentatges de l'alumnat amb condició NESE augmenten de manera molt significativa al llarg dels sis cursos escolars analitzats no necessàriament per un augment de l'alumnat amb aquesta condició escolaritzat a l'educació secundària postobligatòria, sinó per la major disponibilitat d'informació per realitzar la imputació en els cursos escolars més recents.

GRÀFIC 8

Percentatge d'alumnat amb condició NESE sobre la matrícula total de batxillerat i CFGM (imputació). Cursos 2016-17 a 2021-22

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC..

En aquest sentit, cal assenyalar que totes les anàlisis de l'alumnat amb condició NESE que es presenten en els següents capítols de l'informe s'han realitzat amb les dades provinents del procés d'imputació.

Un altre element vinculat a les característiques educatives de l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria rellevant a l'hora d'entendre el fenomen de l'abandonament en aquesta etapa és el grau d'assoliment de competències bàsiques a 4t d'ESO¹¹ (Gràfic 9). En termes generals, als tres principals àmbits avaluats a les proves de competències bàsiques (català, castellà i matemàtiques), l'alumnat que transita cap el batxillerat mostra una distribució de la puntuació significativament superior a aquell alumnat que transita cap els CFGM. Com es pot observar als gràfics, les distribucions de les puntuacions¹² en els tres principals àmbits avaluats de l'alumnat de batxillerat es troben més desplaçades cap a la dreta respecte als CFGM, cosa que indica no només millors puntuacions mitjanes sinó també un major percentatge d'alumnat en nivell d'assoliment alt. Concretament, la mitjana de puntuació de català és de 78,5 punts per a l'alumnat de batxillerat i de 66,5 punts per al de CFGM. En el cas del castellà, les diferències en la puntuació mitjana es redueixen lleugerament, amb 81,9 punts per a l'alumnat de batxillerat i 70,9 per al de CFGM. En canvi, a matemàtiques és on s'identifica una major distància, amb 76,6 punts per a l'alumnat de batxillerat i 59,8 per al de CFGM.

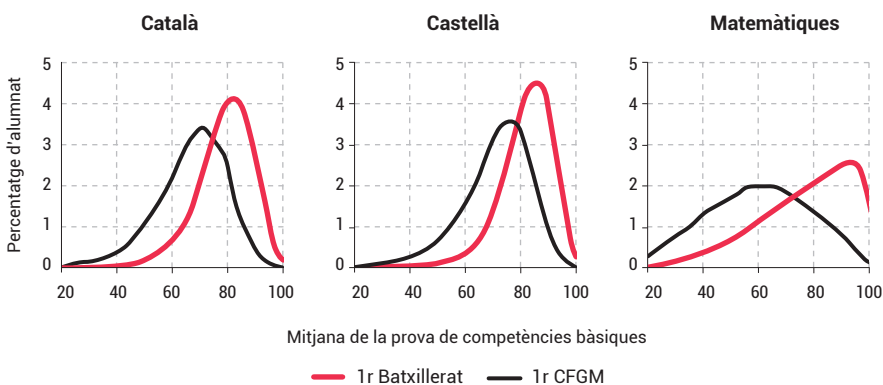
.....

11. Per conèixer més detalls sobre les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO i el seu marc d'avaluació, vegeu: CSASE (2022). «L'avaluació de quart d'ESO 2022». *Quaderns d'Avaluació*, 53. Disponible a: <http://csda.gencat.cat/web/.content/home/arees-actuacio/publicacions/quaderns-avaluacio/quaderns-avaluacio-53/quaderns-avaluacio-53.pdf>

12. Les puntuacions a les proves de competències bàsiques es distribueixen en una escala de 0 a 100. Per a les anàlisis d'aquest informe s'ha eliminat l'alumnat amb una puntuació inferior a 20, donat que representen una proporció molt reduïda i esbiaixaven les anàlisis.

GRÀFIC 9

Distribució de la matrícula a 1r de batxillerat i CFGM segons el grau d'assoliment de les competències bàsiques de 4t d'ESO. Curs 2021-22

La distribució de la matrícula als CFGM segons les famílies professionals

Més enllà de les característiques de la matrícula i l'alumnat que opta per cadascuna de les dues opcions formatives de l'educació postobligatòria, cal tenir en compte que en el cas dels CFGM existeix una àmplia diversitat d'opcions formatives. En el moment d'escriure aquest informe existia una oferta total de 67 CFGM, que s'agrupaven en 24 famílies professionals.¹³ En aquest sentit, una de les característiques dels CFGM és l'elevada concentració de matrícula en determinants cicles i famílies professionals (Taula 2). De fet, només quatre famílies acumulen més de la meitat de la matrícula total de CFGM. En concret, les famílies de sanitat, informàtica i comunicacions, administració i gestió, i transport i manteniment de vehicles representen el 51,6% de la matrícula total, és a dir, 31.894 dels 61.784 alumnes que cursen CFGM.

13. El catàleg detallat i actualitzat de famílies professionals i CFGM es pot consultar a l'adreça web següent: <https://triaeducativa.gencat.cat/ca/fp/grau-mitja/families-professionals/>

TAULA 2**Distribució de l'alumnat escolaritzat a CFGM segons la família professional. Curs 2020-21**

FAMÍLIA PROFESSIONAL	PERCENTATGE TOTAL D'ESTUDIANTS	NOMBRE D'ESTUDIANTS
Sanitat*	17,4	10.763
Informàtica i comunicacions	13,3	8.211
Administració i gestió	12,1	7.462
Transport i manteniment de vehicles	8,8	5.458
Serveis socioculturals i a la comunitat	7,5	4.622
Comerç i màrqueting	5,8	3.577
Imatge personal	5,6	3.432
Electricitat i electrònica	5,1	3.165
Activitats físicoesportives*	4,2	2.585
Hoteleria i turisme	4,1	2.542
Instal·lació i manteniment	3,3	2.018
Fabricació mecànica	2,8	1.742
Agrària	2	1.212
Imatge i so	1,7	1.065
Indústries alimentàries	1,5	897
Química	1,5	904
Arts gràfiques	1,1	703
Tèxtil, confecció i pell	0,7	436
Fusta, moble i suro	0,6	386
Edificació i obra civil	0,3	177
Maritimopesquera	0,3	164
Indústries extractives	0,2	114
Emergències i protecció civil	0,1	86
Energia i aigua	0,1	63
Total	100	61.784

*Famílies professionals que inclouen cicles d'un any. En el cas de sanitat, cures auxiliars d'infermeria, que representa el 18,8% del total de la matrícula de 1r de CFGM. En el cas d'activitats físicoesportives, el cicle d'un any és el de conducció d'activitats físicoesportives al medi natural, que agrupa el 7% de la matrícula a 1r de CFGM.

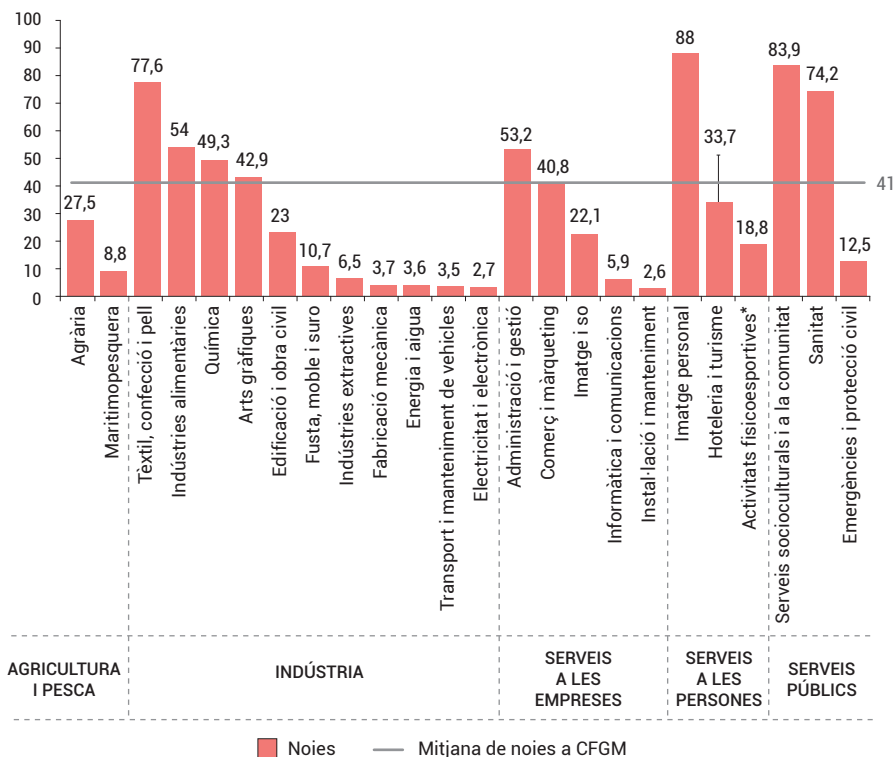
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas dels CFGM, resulta especialment interessant analitzar les diferències en la matrícula per sexe segons la família professional (Gràfic 10). En termes generals, el que s'observa és una gran polarització entre famílies professionals, és a dir, aquelles que es troben clarament feminitzades i aquelles masculinitzades. Entre aquelles famílies professionals amb un major percentatge de noies matriculades, desataquen imatge personal (88%), serveis socioculturals i a la comunitat (83,9%), o tèxtil, confecció i pell (77,6%). En canvi, a famílies professionals com instal·lació i manteniment (2,6%), electricitat i electrònica (2,7%) o transport i manteniment de vehicles (3,5%), les noies representen una proporció marginal del total de la matrícula, que es troba clarament masculinitzada. Només les famílies d'arts gràfiques i comerç (42,9%) i màrqueting (40,8%) mostren un percentatge de noies sobre el total de la matrícula similar a la mitjana pel conjunt dels CFGM (41%).

Tot i que analitzar les causes d'aquest elevat grau de polarització sobrepassa els objectius d'aquest informe, en el context català, treballs com els de Termes (2020) i Tarabini i Jacovkis (2024) aporten evidència sobre els mecanismes que incideixen en les transicions a l'educació secundària postobligatòria en clau de gènere. Aquests estudis apunten que els estereotips de gènere respecte al tipus de coneixement vinculat a cada família professional o al mercat de treball tenen una incidència decisiva en les tries de cicle formatiu dels nois i noies que transiten per l'educació secundària postobligatòria a través dels CFGM.

GRÀFIC 10

Percentatge de noies sobre el total de la matrícula segons la família professional de CFGM. Curs 2020-21

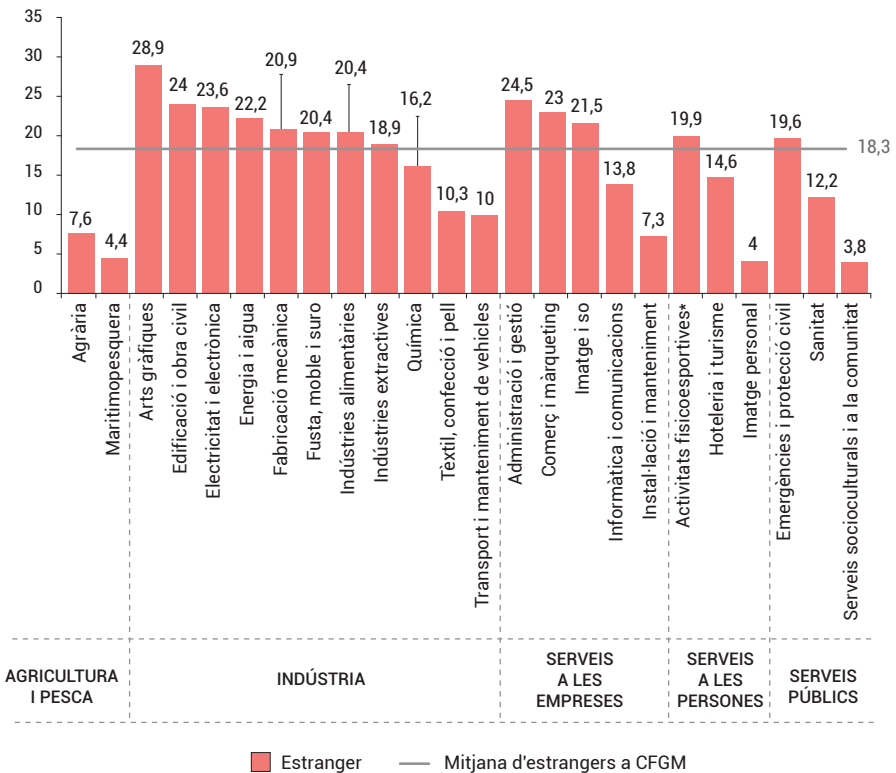
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas de la distribució de l'alumnat de nacionalitat estrangera a les diferents famílies professionals, es poden observar tres patrons diferenciats (Gràfic 11). En primer lloc, famílies professionals en què l'alumnat estranger es troba clarament sobrerrepresentat, com és el cas d'arts gràfiques (28,9%), administració i gestió (24,5%), o edificació i obra civil (24%). En aquestes famílies, el percentatge d'alumnat de nacionalitat estrangera és significativament superior a la mitjana per al conjunt dels CFGM (18,3%). En segon lloc, famílies amb una clara infrarepresentació de l'alumnat estranger. Aquest seria el cas, per exemple, de serveis

socioculturals i a la comunitat (3,8%), imatge personal (4%) o maritimopesquera (4,4%). Finalment, un tercer grup el formen aquelles famílies en què el percentatge d'alumnat estranger està proper a la mitjana, com és el cas d'activitats físicoesportives (19,9%) i fabricació mecànica (20,9%). Per tant, en el cas de l'alumnat de nacionalitat estrangera no s'observa un grau de polarització com en el cas del sexe, però sí un cert grau de concentració d'aquest grup d'alumnat en una part important de les famílies professionals.

GRÀFIC 11

Percentatge d'alumnat de nacionalitat estrangera sobre el total de la matrícula segons la família professional de CFGM. Curs 2020-21

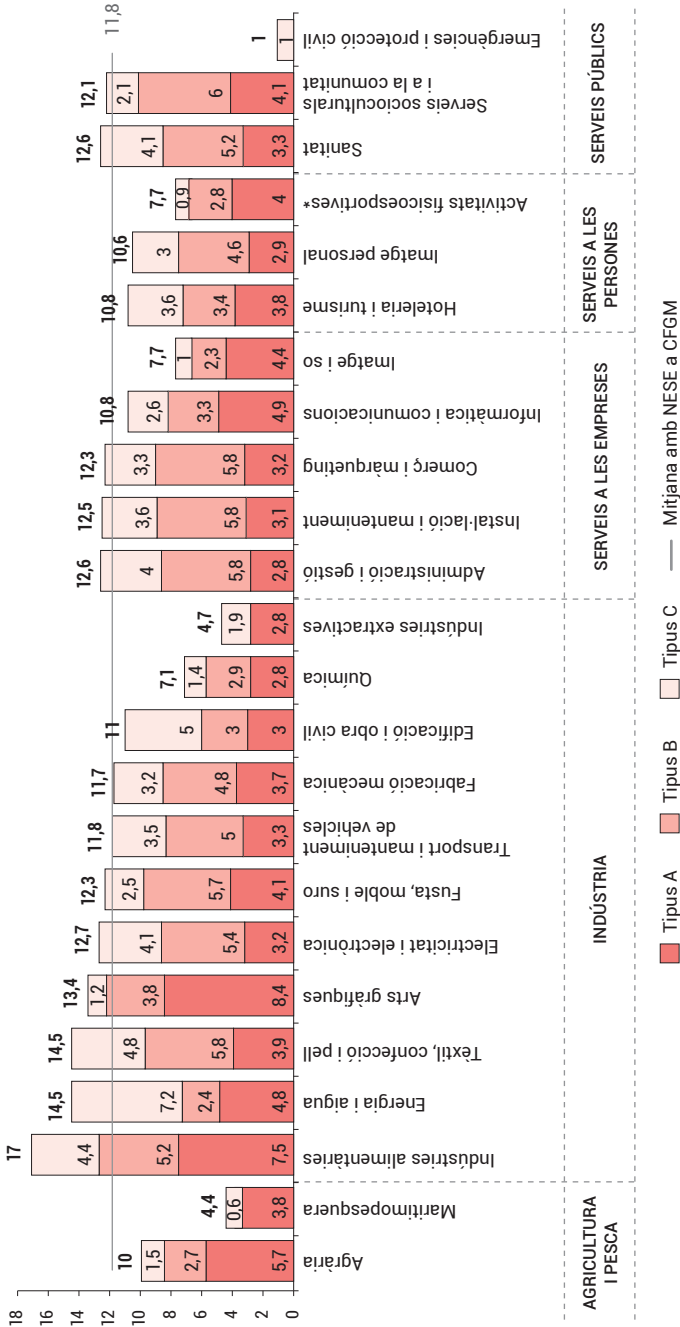

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Finalment, en el cas de l'alumnat amb condició NESE (Gràfic 12), s'observa una distribució relativament equilibrada respecte al percentatge que suposa aquest alumnat sobre el total de la matrícula de CFGM (11,8%). Les famílies en què aquest alumnat es troba infrarepresentat, emergències i protecció civil (1%) o maritimopesquera (4,4%), són aquelles amb una matrícula molt reduïda (vegeu Taula 2.1.) que no permet extreure conclusions. Només s'identifica una família professional en què aquest alumnat, especialment el de necessitats educatives especials (tipus A), es troba clarament sobrerrepresentat. Aquest seria el cas d'indústries alimentàries, amb un percentatge d'alumnat amb condició NESE del 17%. Més enllà d'aquests casos, no s'identifiquen patrons de clara sobrerrepresentació o infrarepresentació de l'alumnat amb condició NESE entre les diferents famílies professionals.

GRÀFIC 12

Percentatge d'alumnat amb condició NESE sobre el total de la matrícula segons la família professional de CFGM.
Curs 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En resum

→ El batxillerat continua sent l'opció formativa predominant a l'educació secundària postobligatòria

- Al voltant del 60% de la matrícula de l'educació secundària postobligatòria opta pel batxillerat, respecte a un 40% que ho fa pels CFGM.
- Tot i l'augment de la matrícula a l'educació secundària postobligatòria que s'observa en els darrers anys, la distribució entre el batxillerat i els CFGM s'ha mantingut estable des del curs 2016-17.
- A més, el pes del sector privat (concertat i no concertat) continua sent superior al batxillerat que als CFGM. De mitjana, al voltant d'1 de cada 3 alumnes de batxillerat s'escolaritza en un centre privat. En canvi, als CFGM, el sector públic escolaritza a una proporció superior al 75% de la matrícula.

→ S'observen diferències importants respecte al perfil social i educatiu de l'alumnat de batxillerat i CFGM

- El percentatge d'alumnat de nacionalitat estrangera o amb condició NESE es troba sobrerrepresentat als CFGM. En concret, l'alumnat de nacionalitat estrangera als CFGM és 1,4 vegades superior al percentatge d'aquest alumnat a l'educació secundària postobligatòria. Una proporció que s'eleva, per al curs 2020-21, fins a les 2 vegades en el cas de l'alumnat amb necessitats educatives especials (tipus A) i 2,7 vegades per a l'alumnat amb condició NESE per raons socioeconòmiques (tipus B).
- Aquestes diferències també s'observen en relació amb el sexe de l'alumnat. Mentre que el batxillerat es troba feminitzat (el 55,1% de la matrícula són noies), els CFGM mostren un patró de masculinització (el 59% de la matrícula són nois).
- També s'observen diferències significatives en el rendiment acadèmic (proves de competències bàsiques de 4t d'ESO) entre l'alumnat de batxillerat i CFGM. L'alumnat que opta pel batxillerat mostra millors graus de rendiment a català i castellà, però especialment a matemàtiques.

→ Els CFGM concentren una elevada proporció d'alumnat sense l'edat teòrica

- A diferència del batxillerat, en què l'alumnat amb edat teòrica representa més del 80% de la matrícula, als CFGM només un terç de la matrícula té 16 anys a 1r i 17 a 2n.
- De fet, els CFGM concentren una elevada proporció d'alumnat amb edats molt superiors a la teòrica. L'alumnat de 20 o més anys se situa al voltant del 20% a 1r i del 30% a 2n. Aquests percentatges no superen el 2% al batxillerat.

L'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria

En aquest capítol es presenta una mirada general a l'evolució de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria entre els cursos 2016-17 i 2020-21. Aquesta primera anàlisi es complementa als capítols posteriors amb l'anàlisi dels determinants sociodemogràfics i educatius de l'abandonament en aquesta etapa educativa (capítol 4), així com la distribució de l'abandonament entre els centres educatius (capítol 5). Per a la correcta interpretació dels indicadors que es presenten en aquest capítol, cal recordar que en aquest informe es defineix com a abandonament escolar el fet que l'alumnat que, cursant el 1r de batxillerat o CFGM, no es matricula a cap ensenyament al curs escolar posterior, o aquell alumnat que, cursant 2n, no es matricula a cap ensenyament al curs següent i no consta com a graduat en els estudis que estava cursant.

A més de l'abandonament en aquestes dues modalitats formatives, al final de capítol també s'analitza el pes d'altres trajectòries que segueix l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria, com ara el canvi de modalitat formativa o la repetició.

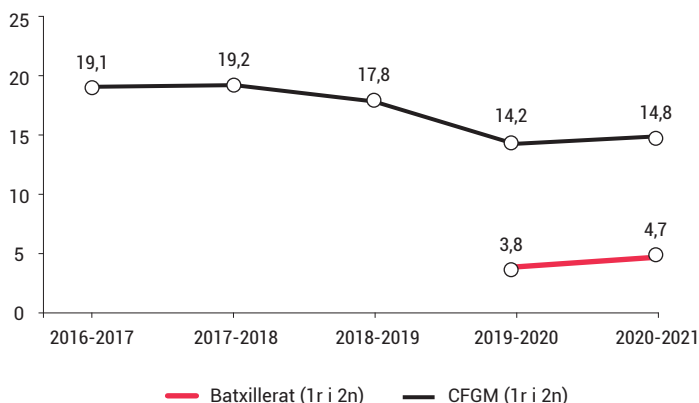
L'abandonament escolar al batxillerat i als CFGM

L'anàlisi conjunta de l'alumnat de 1r i 2n mostra que l'abandonament als CFGM és sempre significativament superior al que es produeix al batxillerat (Gràfic 13). Per als dos cursos escolars que són directament comparables (vegeu la nota al gràfic), 2019-20 i 2020-21, l'abandonament als CFGM és 3,4 vegades superior que al batxillerat. Mentre l'abandonament

als CFGM se situa, de mitjana per als dos cursos escolars, al 14,5%, en el cas del batxillerat és del 5,4%. Un altre element a destacar és que, en el cas dels CFGM, a partir del curs 2019-20, coincidint amb la pandèmia de la covid-19, s'observa un descens significatiu de l'abandonament, que passa del 17,8% al 14,2%. Aquest descens de l'abandonament escolar als CFGM es manté al curs posterior al de la pandèmia.

GRÀFIC 13

Taxa d'abandonament a batxillerat i a CFGM. Cursos 2016-17 a 2020-21

Nota: Al contrari que per als CFGM, el Departament d'Educació no disposa d'un registre unificat de graduats a batxillerat del curs 2016-17 al curs 2018-19. És per això que les taxes d'abandonament es presenten únicament per al 1r curs en aquest període.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Les limitacions de l'estimació de la taxa d'abandonament a l'educació secundària postobligatòria

Com en el cas de l'abandonament a 4t d'ESO (vegeu el Requadre 1 a Zancajo i Bueno [2023]), estimar la taxa (o el percentatge) d'abandonament a l'educació secundària postobligatòria presenta algunes limitacions derivades de la disponibilitat de dades i que cal tenir en compte a l'hora d'interpretar aquest indicador.

La primera d'aquestes limitacions fa referència a la falta d'un registre unificat de graduats al batxillerat del curs 2016-17 al curs 2018-19. El fet que el Departament d'Educació no disposi d'aquesta base de dades ha impossibilitat el càlcul de l'abandonament que es produeix a 2n de batxillerat en aquest període i, per tant, també el de la taxa per al conjunt del batxillerat.

La segona limitació és la falta d'informació de la variable «motiu de baixa» del Registre d'alumnes de Catalunya (RALC). Tot i que aquesta variable hauria de poder diferenciar l'abandonament escolar d'altres situacions que expliquen per què un alumne no apareix com a matriculat al RALC al curs següent (p. ex., trasllat a un centre fora de Catalunya), per a la majoria dels cursos analitzats, la variable presenta un elevat nombre de valors perduts entre aquells alumnes que abandonen els estudis. Tot i que la disponibilitat de la informació recollida per aquesta variable millora per al darrer curs analitzat, 2021-22, s'ha decidit no incloure-la en l'anàlisi de l'abandonament escolar perquè no es pot aplicar aquest control a la resta de cursos escolars.

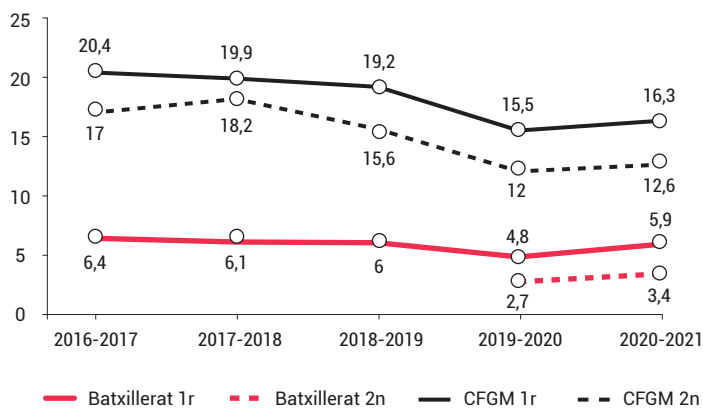
Finalment, cal assenyalar que el RALC no incorpora encara l'alumnat matriculat a ensenyaments de la modalitat no presencial. Aquesta omisió és especialment rellevant en el cas del CFGM, en què el 23,3% de l'alumnat es troba escolaritzat en aquesta modalitat (Departament d'Educació, 2023). Per tant, cal tenir en compte que les taxes d'abandonament que es presenten en aquest informe fan només referència a la població d'alumnat de la modalitat presencial.

Tot i aquestes limitacions, es considera que les taxes d'abandonament escolar estimades a l'informe són informatives del fenomen que es pretén analitzar. A més, cal tenir en compte que un dels principals objectius de l'informe és comparar els graus d'abandonament segons les característiques de l'alumnat i dels centres educatius. Per tant, tot i les limitacions, la taxa d'abandonament estimada es pot considerar especialment vàlida quan s'analitza en termes relatius, és a dir, per comparar grups d'alumnat o de centres educatius.

Si s'analitza l'evolució de l'abandonament escolar de manera desagregada per a cadascun dels dos cursos (Gràfic 14) s'observa que aquest fenomen és més prevalent a 1r que a 2n, tant al batxillerat com als CFGM. Al batxillerat, l'abandonament escolar a 1r se situa, de mitjana per al període analitzat, al 5,8%, mentre que a segon curs és del 3,1%. És a dir, l'abandonament a 1r curs és gairebé 2 vegades superior al que es produeix a 2n curs. En el cas dels CFGM, la diferència és molt més reduïda. De mitjana per al conjunt del període, la taxa d'abandonament a 1r curs se situa al 18,3%, mentre que a 2n és del 15,1%. Això vol dir que l'abandonament a 1r curs és 1,2 vegades superior al de 2n.

GRÀFIC 14

Taxa d'abandonament a batxillerat i CFGM segons el curs.
Cursos 2016-17 a 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Com a síntesi dels percentatges d'abandonament presentats i per copsar el volum d'alumnes que suposen, la Taula 3 presenta les taxes d'abandonament conjuntes i per curs al batxillerat i als CFGM, així com el nombre d'alumnat en què es tradueixen aquestes taxes. En el cas del batxillerat, entre el curs 2019-20 i el 2020-21 van abandonar entre 3.606 i 4.627

alumnes. Al voltant de dos terços d'aquest alumnat va abandonar a 1r, mentre que el terç restant ho va fer a 2n. Tot i que la seva matrícula total és inferior, el major percentatge d'abandonament es tradueix en un nombre absolut d'alumnes molt superior que abandonen els CFGM. Entre els cursos 2016-17 i 2020-21 el nombre total d'alumnes que va abandonar els CFGM va oscil·lar entre 11.102 i 8.594, i, com en el cas del batxillerat, dos terços d'aquests alumnes abandonen a 1r mentre que un terç ho fa a 2n.

TAULA 3

Percentatge i nombre d'alumnes que abandonen a batxillerat i a CFGM. Cursos 2016-17 a 2021-22

			2016 -2017	2017 -2018	2018 -2019	2019 -2020	2020 -2021
Batxillerat	Percentatge sobre el total d'alumnes	Abandonament 1r	6,4	6,1	6	4,8	5,9
		Abandonament 2n	–	–	–	2,7	3,4
		Total	–	–	–	3,8	4,7
	Nombre d'alumnes	Abandonament 1r	3.159	2.973	2.956	2.438	3.080
		Abandonament 2n	–	–	–	1.168	1.547
		Total	–	–	–	3.606	4.627
CFGM	Percentatge sobre el total d'alumnes	Abandonament 1r	20,4	19,9	19,2	15,5	16,3
		Abandonament 2n	17	18,2	15,6	12	12,6
		Total	19,1	19,2	17,8	14,2	14,8
	Nombre d'alumnes	Abandonament 1r	6.961	6.942	6.921	5.750	6.063
		Abandonament 2n	3.813	4.160	3.612	2.844	3.104
		Total	10.774	11.102	10.533	8.594	9.167

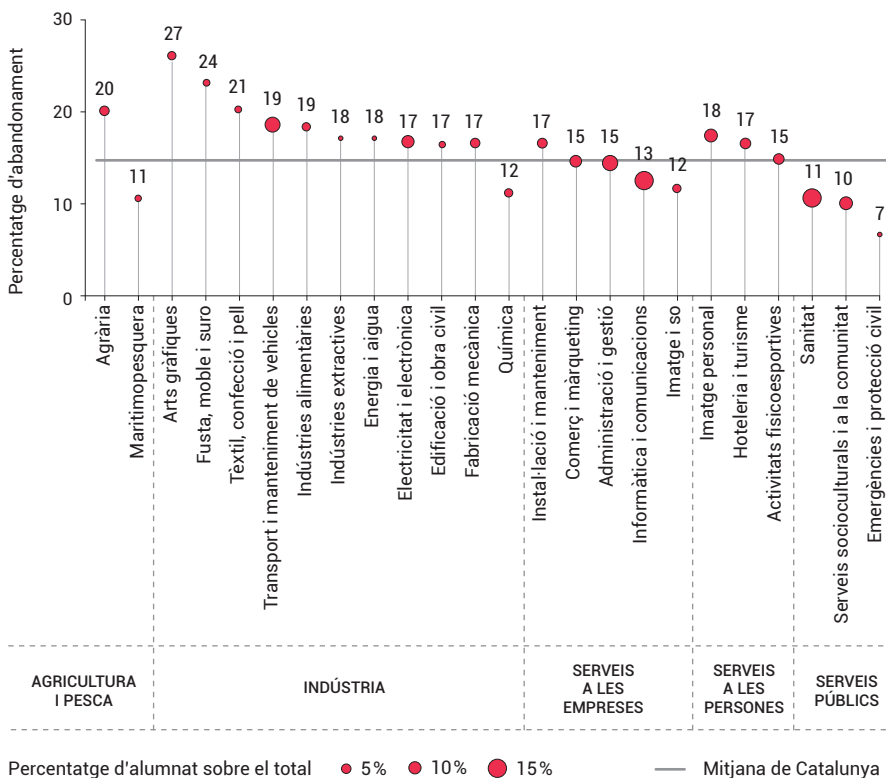
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas de l'abandonament segons les famílies professionals als CFGM, s'observen diferències importants (Gràfic 15). D'una banda, famílies com arts gràfiques (27%), fusta, moble i suro (24%), i tèxtil i confecció (21%) presenten taxes d'abandonament significativament superiors a la mitjana per al conjunt dels CFGM (14,8%). D'altra banda, famílies com serveis

socioculturals i a la comunitat (10%) o sanitat (11%) presenten percentatges d'abandonament relativament inferiors a la mitjana per al conjunt d'aquesta opció formativa. Cal assenyalar que per àmbits o grans categories, només en el cas de serveis públics es pot observar percentatges d'abandonament relativament similars i inferiors a la mitjana de totes les famílies professionals. En canvi, a l'àmbit d'indústria i serveis a les persones és on es concentren gran part de les famílies professionals amb taxes superiors a la mitjana.

GRÀFIC 15

Taxa d'abandonament a CFGM segons la família professional. Curs 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Les trajectòries de l'alumnat de l'educació secundària postobligatòria

La Taula 4 permet posar en context el fenomen de l'abandonament respecte d'altres possibles trajectòries que segueix l'alumnat de 1r de l'educació secundària postobligatòria, com ara avançar curs, repetir, canviar de modalitat formativa o graduar-se. En el cas del batxillerat, el canvi a CFGM o la repetició són trajectòries més habituals que l'abandonament, amb l'excepció del curs 2019-20, en què l'abandonament va ser lleugerament superior a la repetició. De mitjana per al conjunt del període, el 7,2% de l'alumnat de 1r de batxillerat opta per canviar a un CFGM, el 6,2% repeteix, el 5,8% abandona els estudis i el 80,8% promociona de curs. En termes d'evolució, els darrers cursos escolars s'observa un lleuger augment del percentatge d'alumnat que promociona de curs, fet que s'ha traduït en un petit descens de la repetició i l'abandonament.

En el cas dels CFGM, l'abandonament és la trajectòria més habitual després de la promoció de curs. De mitjana, per al període comprès entre els cursos 2016-17 i 2020-21, el 18,3% de l'alumnat de 1r va abandonar els estudis, un 14,8% va repetir i el 4,5% va optar per un canvi de cicle. El canvi cap a batxillerat té un pes marginal en les trajectòries d'aquest alumnat, amb un 0,6% de mitjana. Tot i això, cal tenir en compte que entre un 12,6% i un 15,3% de l'alumnat de 1r de CFGM es gradua, ja que cursa un cicle d'un únic any. La repetició¹⁴ és també una situació relativament habitual als CFGM, que duplica les taxes que s'observen a 1r de batxillerat. Com en el cas del batxillerat, també és possible observar un lleuger augment del percentatge d'alumnat que promociona, que ha passat del 45,1% el curs 2016-17 al 49,7% el curs 2020-21. Aquest augment s'ha traduït, principalment, en un petit descens del percentatge d'alumnat que repeteix.

.....

14. Cal tenir en compte que, en el cas del CFGM, la repetició no necessàriament s'ha d'associar al no assoliment dels objectius d'aprenentatge. En molts casos, els alumnes no han finalitzat les pràctiques formatives no laborals i, per tant, al curs acadèmic següent consten encara com a matriculats al mateix curs. Aquesta situació es dona també a 1r, donat que certs cicles tenen una durada d'un any.

TAULA 4**Trajectòries de l'alumnat de 1r de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2020-21**

ENSENYAMENT	TRAJECTÒRIA	2016 -2017	2017 -2018	2018 -2019	2019 -2020	2020 -2021
1r batxillerat	Avança de curs	78,2	79	79,8	85,5	81,3
	Canvia a CFGM	7,6	8	7,4	5,7	7,3
	Repeteix	7,7	7	6,7	4	5,5
	Abandona	6,4	6,1	6	4,8	5,9
1r CFGM	Avança de curs	45,1	46,3	46,4	50,3	49,7
	Repeteix	16,2	15,1	15,3	13,5	14,1
	Es gradua de CFGM	12,6	12,8	13,4	15,6	14,4
	Canvia de cicle formatiu	4,6	4,8	4,7	3,9	4,4
	Canvia a batxillerat	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
	Abandona	20,4	19,9	19,2	15,5	16,3

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas de l'alumnat de 2n (Taula 5), s'observen algunes diferències rellevants respecte a 1r. En el cas del batxillerat, la proporció d'alumnat que abandona es redueix significativament, d'un 5,9% a 1r a un 3,4% a 2n el curs, el 2020-21, i menys d'1% opta per un canvi d'opció formativa respecte al 7% que ho fa a 1r. La majoria de l'alumnat es gradua, un 90,7% de mitjana en els dos cursos disponibles, i al voltant d'un 9%, a excepció del curs 2019-20, repeteix curs.

A 2n de CFGM, el percentatge d'alumnat que es gradua ha augmentat més de 10 punts percentuals entre el curs 2016-17 i el 2020-21, i ha passat del 51,4% al 62,4%. Aquest augment s'ha traduït en un descens de gairebé 5 punts percentuals en l'abandonament, que ha passat del 17% el curs 2016-17 fins al 12,6% el curs 2020-21, una tendència similar a la que s'observa a 1r. A diferència de l'alumnat de 1r, el percentatge d'alumnat que

opta per un canvi d'opció formativa, sigui un altre CFGM o el batxillerat, es redueix del 5% a un percentatge lleugerament superior a l'1%. En canvi, la repetició s'incrementa notablement respecte a l'alumnat de 1r curs, entre el 29,2% i el 22,7% en el període analitzat, mentre que a 1r se situa al voltant del 15%.

TAULA 5

Trajectòries de l'alumnat de 2n de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2020-21

ENSENYAMENT	TRAJECTÒRIA	2016 -2017	2017 -2018	2018 -2019	2019 -2020	2020 -2021
2n batxillerat	Graduació de batxillerat	–	–	–	92,5	88,9
	Repetició	9,8	9,2	8,6	4,2	6,9
	Canvi a CFGM	0,8	0,9	0,8	0,6	0,9
	Abandonament	–	–	–	2,7	3,4
2n CFGM	Graduació de CFPM	51,4	52,3	56,6	63,7	62,4
	Repetició	29,2	27,3	26	22,7	23,1
	Canvi de cicle formatiu	1,8	1,8	1,5	1,3	1,6
	Canvi a batxillerat	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
	Abandonament	17	18,2	15,6	12	12,6

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En resum

→ El percentatge d'abandonament escolar és molt superior als CFGM que al batxillerat

- Per als dos cursos escolars directament comparables, 2019-20 i 2020-21, la taxa d'abandonament als CFGM era entre 3,1 i 3,7 vegades superior als CFGM que al batxillerat.
- Tot i això, el percentatge d'abandonament a 1r i 2n de CFGM s'ha reduït significativament des del curs 2019-20, coincidint amb la pandèmia de la covid-19, i aquesta reducció es manté en el curs 2020-21.

→ A banda de la promoció de curs, altres trajectòries són més rellevants al batxillerat que l'abandonament

- En el curs 2020-21, el 7,3% de l'alumnat de 1r de batxillerat optava per canviar a un CFGM, mentre que l'abandonament se situava en el 5,5%. Tot i que aquests percentatges han fluctuat, en tots els cursos escolars analitzats un major percentatge d'alumnat optava més pel canvi de modalitat que per l'abandonament.
 - A 2n de batxillerat, la repetició és molt més habitual que l'abandonament. Al curs 2020-21, un 6,9% de l'alumnat de 2n va repetir i només un 3,4% va optar per abandonar.
 - Als CFGM les trajectòries alternatives a l'abandonament són molt menys habituals. Al curs 2020-21 només un 4,4% de l'alumnat de 1r va optar per un canvi de CFGM i un 14,1% va repetir, mentre que el 16,3% va optar per abandonar. En el cas de 2n, en canvi, la repetició (23,1%) va ser més prevalent que l'abandonament (12,6%), mentre que el canvi de cicle es pot considerar marginal (1,6%).
-

Els determinants de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria

Com s'assenyalava al primer capítol de l'informe, l'abandonament escolar a l'educació postobligatòria és un fenomen que es troba mediat i estretament vinculat a les desigualtats socials i educatives que afecten també altres resultats educatius com el rendiment acadèmic o la graduació. En aquest sentit, cal tenir en compte que les diferències en l'abandonament escolar no només estan vinculades al perfil sociodemogràfic de l'alumnat, sinó també a les seves característiques educatives i trajectòries escolars prèvies. L'objectiu d'aquest capítol és analitzar de manera detallada com l'abandonament escolar a l'educació postobligatòria es relaciona amb aquests factors.

El capítol s'estructura tres apartats. En primer lloc, s'analitza la relació entre l'abandonament escolar a les dues modalitats de l'educació secundària postobligatòria i les característiques sociodemogràfiques de l'alumnat. En segon lloc, es profunditza en el vincle entre les característiques educatives i la trajectòria de l'alumnat, i l'abandonament. Finalment, s'analitza de manera conjunta el pes de les diferents característiques i factors examinats prèviament.

Les característiques sociodemogràfiques

Una primera característica que és especialment rellevant i que es vincula a l'abandonament escolar a l'educació postobligatòria és l'edat de l'alumnat (Gràfic 16). Això és especialment rellevant en el cas del CFGM ja que, com assenyalàvem al capítol 2, l'estructura etària de l'alumnat d'aquesta

opció formativa és molt més heterogènia que la del batxillerat. Com mostra el gràfic, s'observa una relació positiva i significativa entre edat i abandonament, tant al batxillerat com als CFGM.

En el cas de 1r de batxillerat, l'alumnat en edat teòrica de cursar aquests estudis (16 anys) presenta taxes d'abandonament lleugerament inferiors a la mitjana per al conjunt d'aquesta opció formativa. En canvi, a mesura que augmenta l'edat s'observa un increment molt significatiu del percentatge d'abandonament. Per exemple, l'alumnat de 17 anys presenta, de mitjana, un abandonament del 19,1%; un percentatge que se situa en el 35,7%, el 45,9% i el 47,5% per a les edats de 18, 19, i 20 o més anys, respectivament. De fet, tots aquells grups d'edat que no es corresponen amb l'edat teòrica mostren una taxa d'abandonament superior a la mitjana per al conjunt del batxillerat.

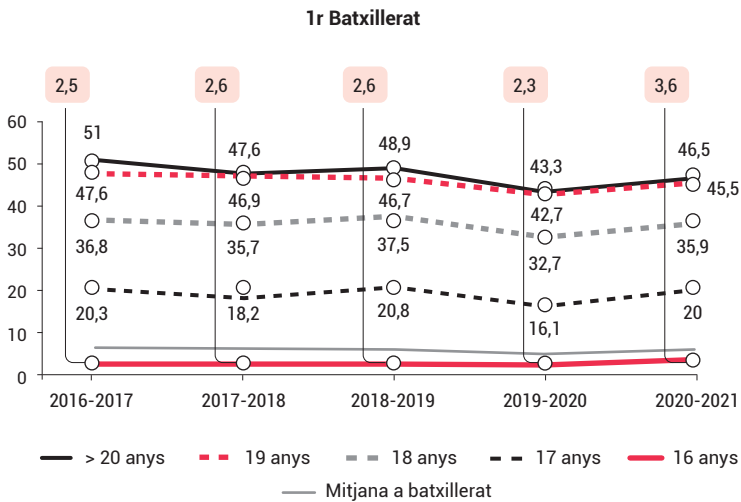
En el cas de 1r curs de CFGM, s'observen unes diferències en l'abandonament segons l'edat que, en termes relatius, són similars a les del batxillerat. L'alumnat de 16 anys presenta una taxa d'abandonament lleugerament per sota del 8%, és a dir, 2,4 vegades inferior a la mitjana d'aquesta modalitat. En el cas de l'alumnat de 17 anys, la taxa d'abandonament és significativament superior, i se situa al 17,7% de mitjana. Tot i aquest augment, cal destacar que per la majoria dels cursos escolars analitzats, la taxa d'abandonament de l'alumnat de 17 anys és similar o lleugerament inferior a la mitjana en el conjunt dels CFGM. En l'alumnat de 18 o més anys, no s'observa una relació estrictament lineal entre el percentatge d'abandonament i l'edat. Tot i que tots aquests grups etaris tenen taxes d'abandonament superiors a la mitjana, per exemple, l'alumnat de 30 o més anys presenta una taxa mitjana per al conjunt del període del 20,4%, mentre que en l'alumnat de 18 anys és del 25,9%, o del 28,3% en els alumnes de 19 anys. A diferència del batxillerat, el fet que als CFGM l'alumnat en edat teòrica representi al voltant d'un terç del total de la matrícula, genera que la taxa mitjana d'abandonament als CFGM es vegi afectada per la major prevalença d'aquest fenomen en edats no teòriques. El que apunten aquestes dades és que l'elevada taxa d'abandonament als

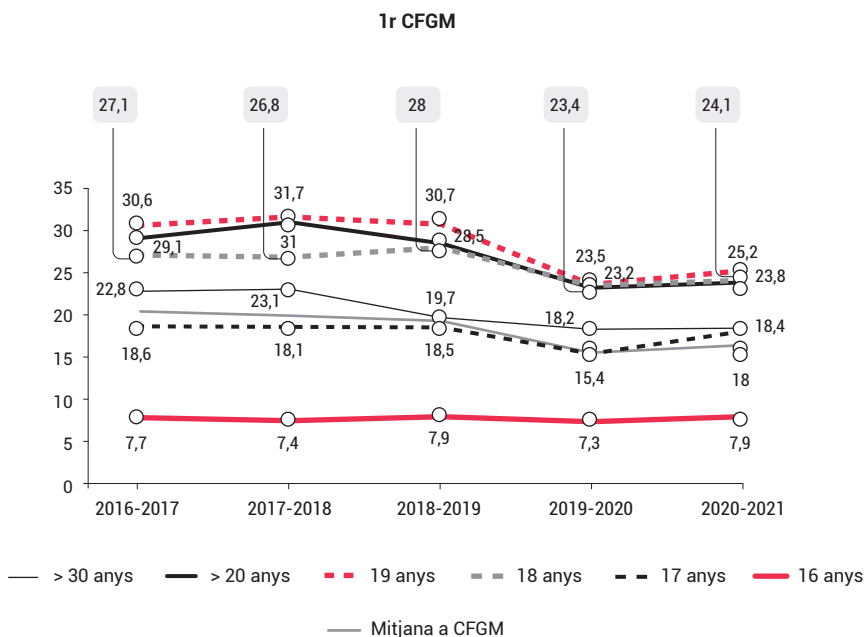
CFGM en comparació al batxillerat amaguen diferències molt significatives en funció del grup d'edat considerat. De fet, el percentatge d'abandonament d'aquell alumnat que transita als CFGM en edat teòrica és molt més reduït que el que s'observa per la resta de grups d'edat.

Una altra informació rellevant que aporta la desagregació de la taxa d'abandonament per edats és que la reducció de l'abandonament a CFGM a partir del curs 2019-20, que s'identificava al capítol anterior, s'explica per la millora de les taxes d'abandonament de l'alumnat en edat no teòrica. De fet, la taxa d'abandonament de l'alumnat en edat teòrica (16 anys) s'ha mantingut relativament estable entre els cursos 2016-17 i 2020-21, mentre que en la resta de grups d'edat s'observa una reducció significativa el curs 2019-20, que es manté relativament estable el 2020-21. Les dades semblen indicar, per tant, que l'època covid i post-covid va implicar una reducció significativa de l'abandonament entre aquells alumnes que no tenen l'edat teòrica.

GRÀFIC 16

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons l'edat. Cursos 2016-17 a 2020-21

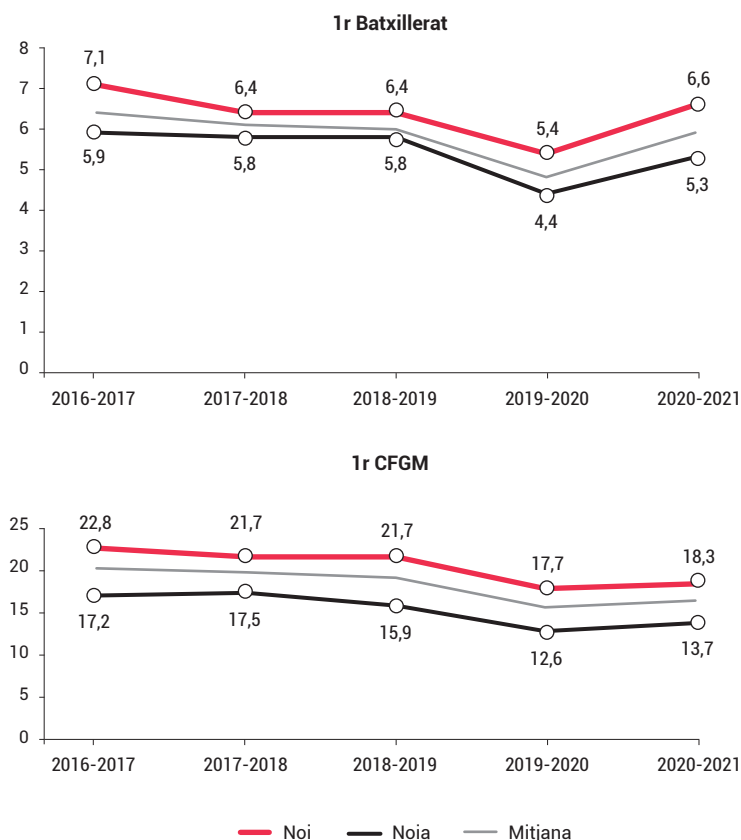

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Un dels principals eixos de desigualtat en els resultats educatius, com és el cas de l'abandonament escolar, és el sexe (Gràfic 17). Tant al batxillerat com als CFGM l'abandonament de les noies és inferior al dels nois. Tot i això, la distància entre noies i nois és lleugerament superior en el cas dels CFGM que al batxillerat. La diferència en l'abandonament a batxillerat entre nois i noies és, de mitjana durant el període analitzat, un 1,2 vegades superior, mentre que als CFGM és 1,3 vegades superior.

GRÀFIC 17

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons el sexe. Cursos 2016-17 a 2020-21

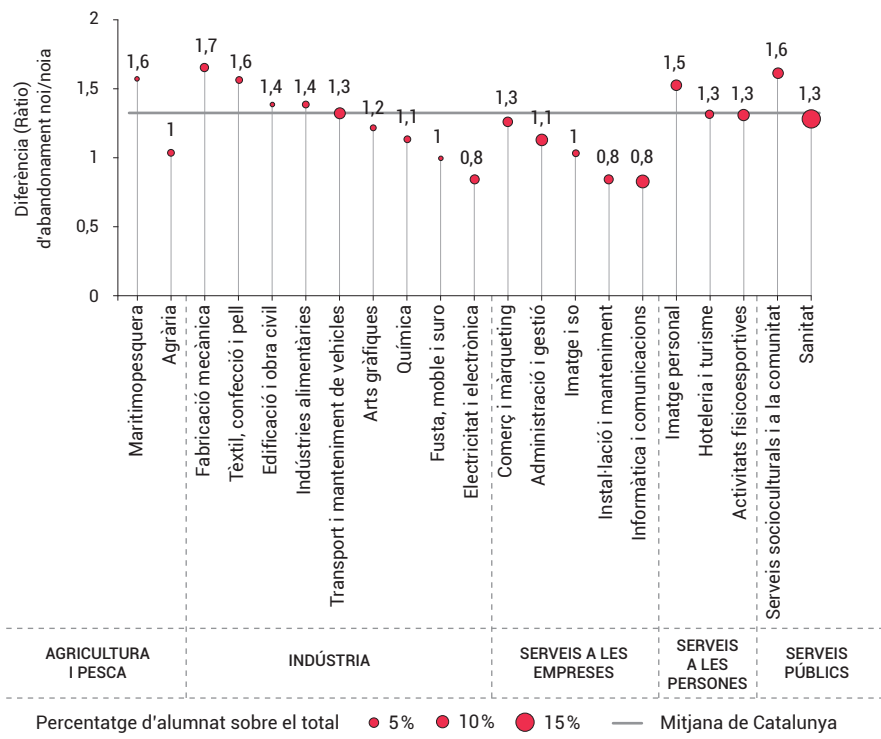
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Les diferències d'abandonament per sexe segons les famílies professionals del CFGM (Gràfic 18) mostren diferències rellevants respecte al patró agregat. Per facilitar la interpretació, el Gràfic 19. expressa la ràtio d'abandonament entre nois i noies per cada família professional. Valors inferiors a 1 indiquen majors percentatges d'abandonament de les noies, mentre que valors superiors a 1, un major abandonament per part dels nois. Un primer element a destacar és que a tres famílies professionals (electricitat i

electrònica, instal·lació i manteniment, i informàtica i telecomunicacions), el percentatge d'abandonament de les noies és superior al dels nois. En canvi, a famílies com fabricació mecànica, serveis socioculturals i a la comunitat, o tèxtil, confecció i pell, el percentatge d'abandonament dels nois és superior al de les noies, i també a la diferència per sexe per al conjunt de la modalitat formativa. La resta de famílies se situen molt properes a la diferència entre nois i noies per al conjunt dels CFGM (p. ex., transport i manteniment de vehicles, comerç i màrqueting, hoteleria i turisme, o activitats físicoesportives) o bé les diferències en l'abandonament segons el sexe són inexistents (p. ex., fusta moble i suro, o imatge i so).

GRÀFIC 18

Ràtio noi/noia de la taxa d'abandonament segons la família professional de CFGM. Curs 2020-21

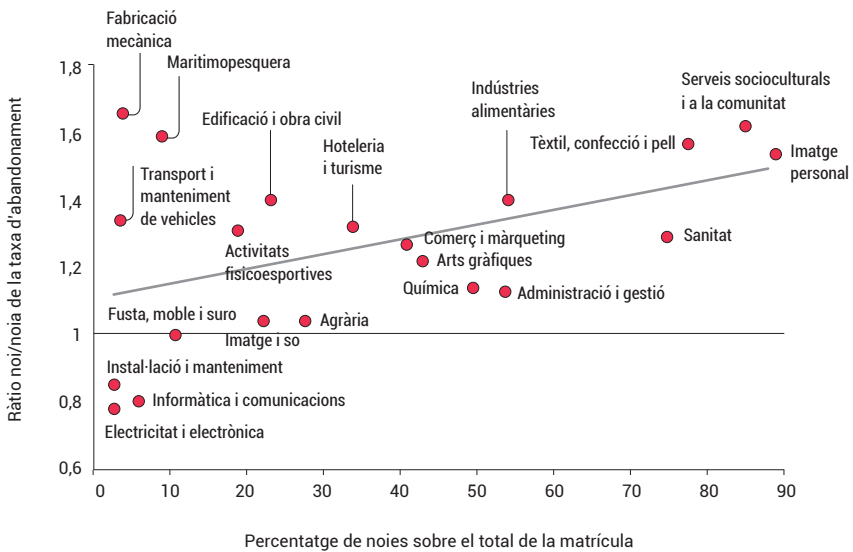

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Tot i que no és possible identificar un patró clar respecte a les diferències en l'abandonament entre noies i noies per famílies professionals o àmbits, sí que s'observa un cert vincle en funció del grau de feminització de la matrícula de cadascuna de les famílies professionals (Gràfic 19). Tot i que la relació està lluny de ser lineal, els nois mostren un major percentatge d'abandonament en aquelles famílies professionals més feminitzades. Evidentment, i com mostra el gràfic, els factors que expliquen el grau d'abandonament segons el sexe a les diferents famílies professionals va més enllà del grau de feminització o masculinització, però aquest és un factor que podria explicar part dels diferencials.

GRÀFIC 19

Ràtio noi/noia de la taxa d'abandonament per la família professional de CFGM segons el percentatge de noies matriculades. Curs 2020-21

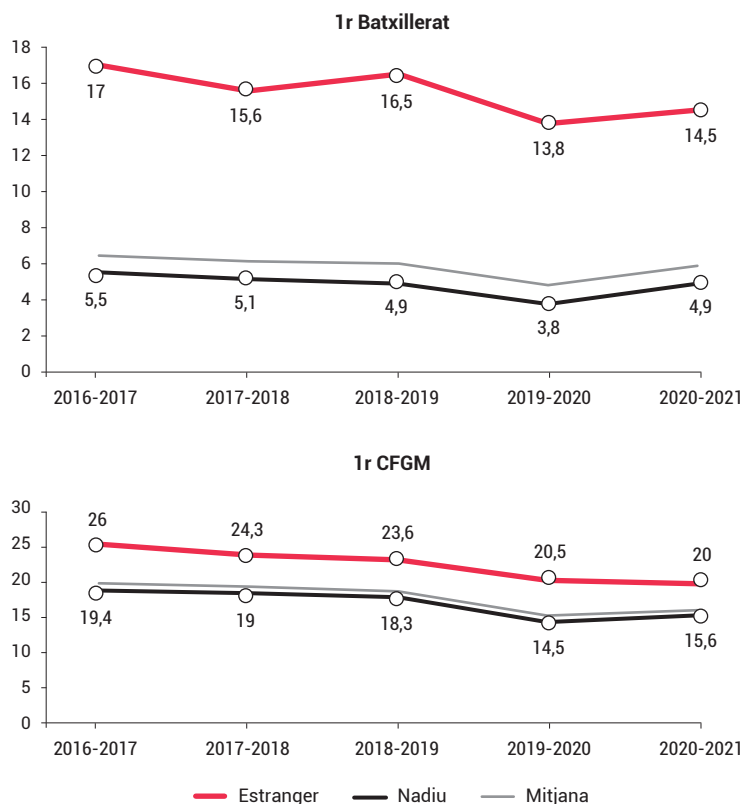

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Les desigualtats en l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria es fan encara més paleses en funció de la nacionalitat de l'alumnat (Gràfic 20). En aquest cas, però, les diferències entre l'alumnat estranger i nadiu són molt més acusades al batxillerat que als CFGM. L'abandonament de l'alumnat estranger a batxillerat (15,5%) és, de mitjana i per al període analitzat, més de 3 vegades superior al de l'alumnat nadiu (4,8%). En canvi, en el cas dels CFGM la diferència per al conjunt del període entre alumnat estranger (22,9%) i nadiu (18,3%) es redueix fins a les 1,3 vegades.

GRÀFIC 20

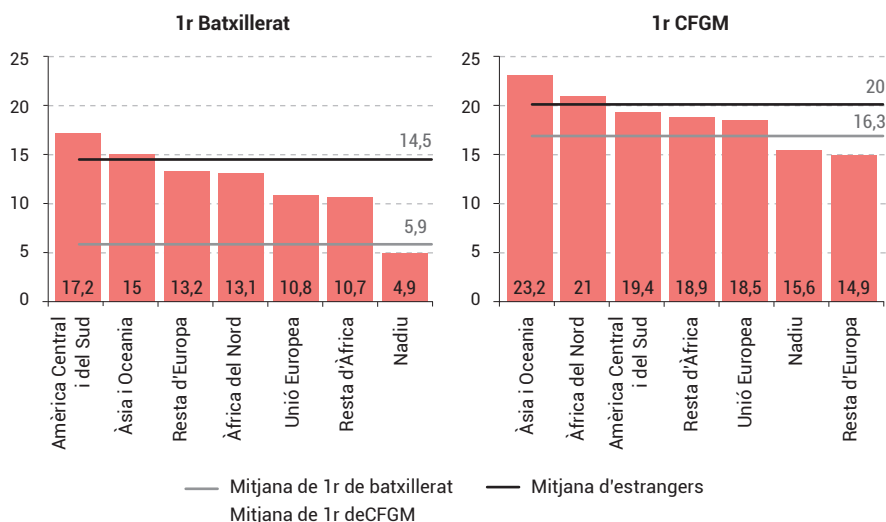
Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons la nacionalitat. Cursos 2016-17 a 2020-21

Si s'analitza de manera més específica el l'abandonament a batxillerat i CFGM segons els grups de nacionalitat de l'alumnat estranger (Gràfic 21), s'identifiquen patrons diferents entre ambdues opcions formatives. En el cas del batxillerat, és l'alumnat amb nacionalitat de països de l'Amèrica Central i del Sud el que presenta una taxa d'abandonament (17,2%) superior a la mitjana de l'alumnat estranger (14,5%). L'alumnat amb nacionalitat d'Àsia i Oceania té una taxa d'abandonament lleugerament superior (15%) a la mitjana de l'alumnat estranger, mentre que la resta de zones de nacionalitat se situen per sota de la mitjana. En canvi, en el cas dels CFGM, és l'alumnat amb nacionalitat d'Àsia i Oceania (23,2%) i de l'Àfrica del Nord (21%) el que se situa per sobre de la mitjana del conjunt d'alumnat estranger (20%). La resta de zones de nacionalitat presenten percentatges d'abandonament per sota de la mitjana de l'alumnat estranger, i inclús el percentatge l'alumnat de països europeus que no formen part de la Unió Europea és inferior als nadius i a la mitjana dels CFGM.

GRÀFIC 21

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons la regió de la nacionalitat. Curs 2020-21

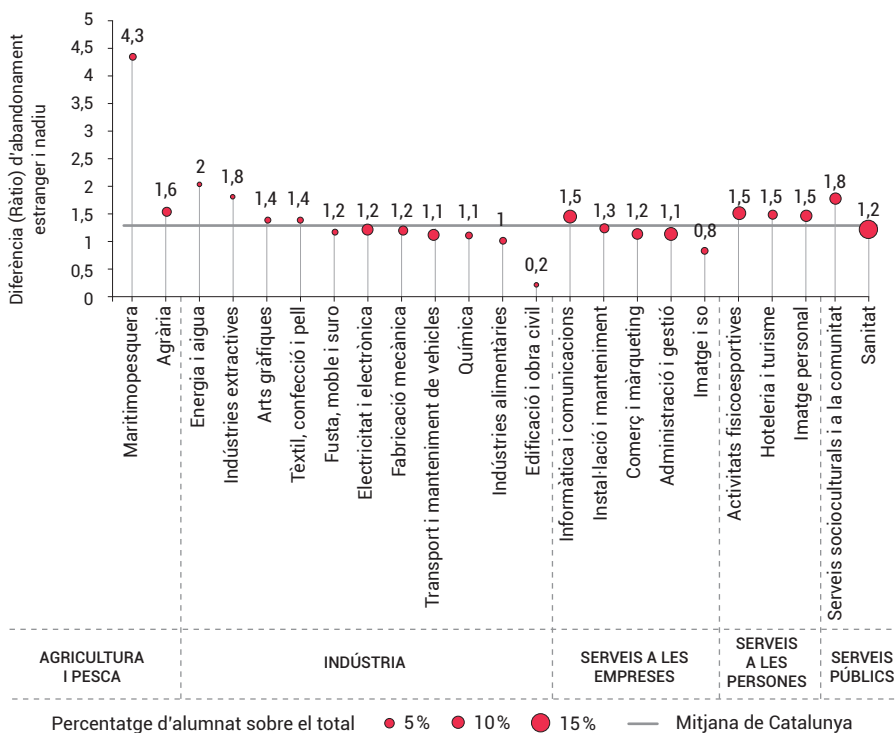

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Com assenyalàvem per al conjunt dels CFGM, les diferències en l'abandonament segons la nacionalitat de l'alumne són, en termes generals, també més reduïdes que al batxillerat per a la majoria de famílies professionals (Gràfic 22). L'excepció d'aquest patró és la família marítimopesquera, en què el percentatge d'abandonament de l'alumnat de nacionalitat estrangera és 4,3 vegades superior al de l'alumnat nadiu. En canvi, per a la resta de famílies professionals les diferències segons nacionalitat varien entre 2 i 1,1 vegades. Finalment, cal destacar els casos d'edificació i obra civil, i imatge i so, en què els graus d'abandonament són inferiors en l'alumnat de nacionalitat estrangera respecte el dels seus companys nadius.

GRÀFIC 22

Ràtio estranger/nadiu de la taxa d'abandonament segons la família professional de CFGM. Curs 2020-21

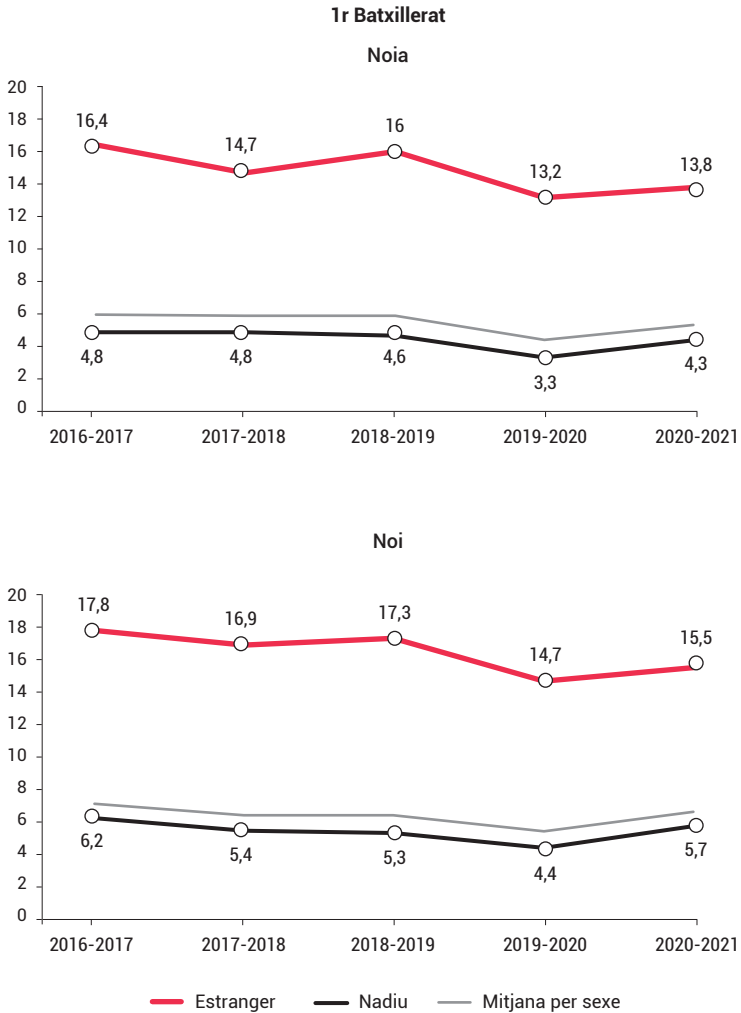
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

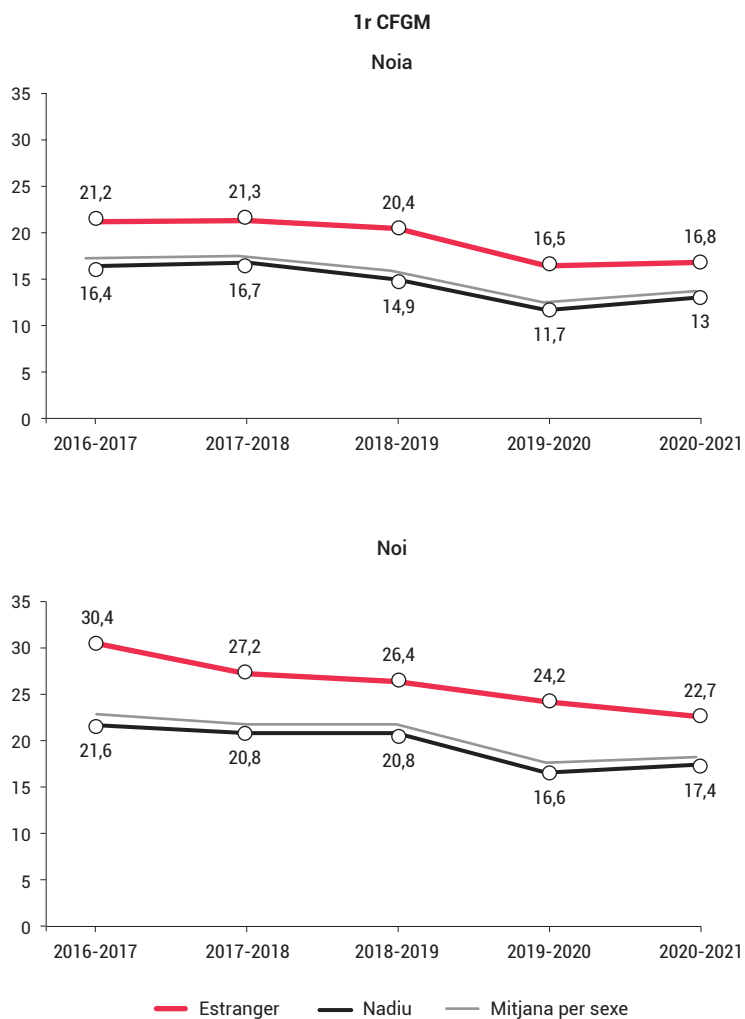
Tot i les diferències entre el batxillerat i els CFGM, les dades presentades fins al moment mostren que en la gran majoria de casos l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria és superior entre els nois i l'alumnat de nacionalitat estrangera. Malgrat això, resultat rellevant considerar quina relació s'estableix entre l'abandonament i la interacció entre el sexe i la nacionalitat de l'alumnat (Gràfic 23). El que mostren les dades és que aquesta interacció és molt més rellevant, en termes de desigualtats en l'abandonament, en el cas del batxillerat que als CFGM. Al batxillerat, les taxes d'abandonament de nois i noies de nacionalitat estrangera se situen en punts molt similars. De mitjana, entre els cursos 2016-17 i 2020-21, el percentatge d'abandonament de les noies de nacionalitat estrangera va ser del 14,8%, només 1,6 punts percentuals per sota de la mitjana pels nois estrangers (16,4%). Això implica que la nacionalitat estrangera té un efecte similar entre nois i noies sobre la seva probabilitat d'abandonar el batxillerat, i redueix notablement l'avantatge de les noies.

En el cas dels CFGM, l'efecte de la nacionalitat sobre els diferencials d'abandonament segons el sexe és molt més reduït. De fet, les noies estrangeres presenten percentatges d'abandonament molt més propers als de les noies natives que als dels nois estrangers. De mitjana, el 19,2% de les noies estrangeres abandonen a 1r de CFGM, mentre que en el cas dels nois estrangers aquest percentatge se situa al 26,2%.

GRÀFIC 23

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons el sexe i la nacionalitat. Cursos 2016-17 a 2020-21

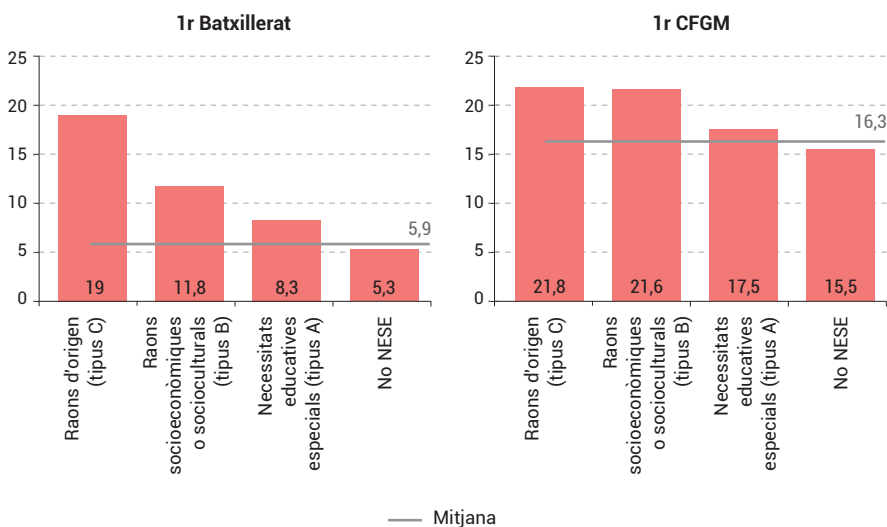

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Una darrera característica de l'alumnat que es pot vincular amb l'abandonament escolar és la seva condició NESE (Gràfic 24). Com en els casos anteriors, les dades mostren un major grau de desigualtat en el batxillerat que als CFGM. Aquestes diferències són especialment rellevants en el cas de l'alumnat amb condició NESE per raons d'origen (tipus C) i per raons socioeconòmiques (tipus B), amb un percentatge d'abandonament 3,2 i 2 vegades superior a la mitjana, respectivament. En el cas dels CFGM també s'observen taxes d'abandonament superiors a la mitjana, però en aquest cas les diferències són significativament menors que al batxillerat. El percentatge d'abandonament de l'alumnat amb condició NESE per raons socioeconòmiques (tipus B) o amb necessitats educatives especials (tipus A) és només 1,3 vegades superior a la mitjana.

GRÀFIC 24

Taxa d'abandonament a batxillerat i CFGM segons la condició NESE.
Curs 2020-21

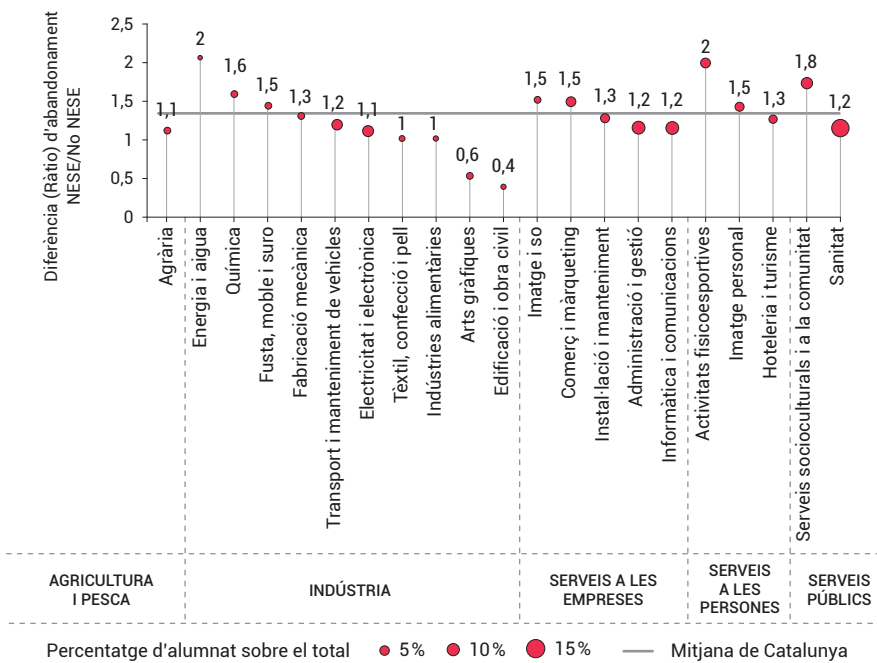

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Els diferencials entre alumnat amb i sense condició NESE segons les famílies professionals (Gràfic 25) mostren certa variabilitat, però sense que s'observin diferències importants respecte a la mitjana dels CFGM. Només s'observen diferències relativament elevades en el cas de les famílies professionals d'activitats físicoesportives, o serveis socioculturals i a la comunitat, en què el percentatge d'abandonament de l'alumnat amb condició NESE duplica el de la resta d'alumnat. En sentit contrari, a arts gràfiques, i edificació i obra civil l'abandonament de l'alumnat amb condició NESE és inferior a la dels seus companys. Per a la resta de famílies professionals s'identifiquen diferències en l'abandonament de l'alumnat amb condició NESE i la resta d'alumnat similars a la mitjana per al conjunt dels CFGM o percentatges molt similars entre els dos tipus d'alumnat.

GRÀFIC 25

Ràtio NESE/no NESE de la taxa d'abandonament segons la família professional de CFGM. Curs 2020-21

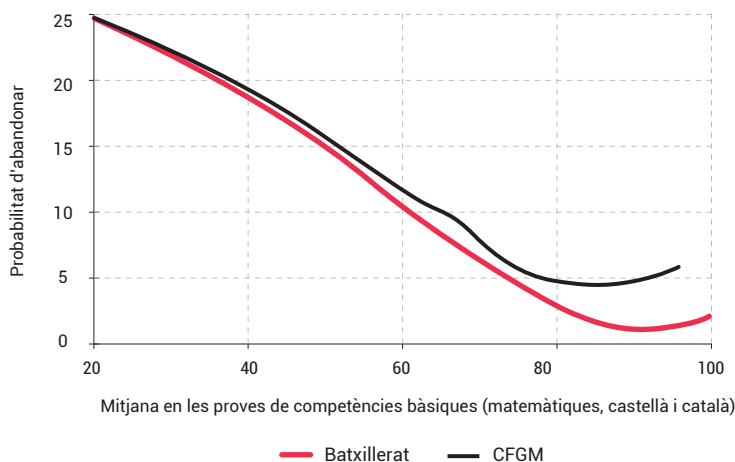
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Un darrer element vinculat a les característiques educatives de l'alumnat a tenir en compte és el seu rendiment acadèmic. Amb aquest objectiu s'ha analitzat la relació entre l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria i la puntuació a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO (Gràfic 26).¹⁵ De manera agregada, és a dir, la mitjana de puntuació en els tres àmbits competencials principals avaluats a les proves de competències bàsiques i la probabilitat d'abandonar el batxillerat i el CFGM mostra una relació lineal. Com es pot observar al gràfic, com menor és la puntuació en les proves de competències bàsiques major probabilitat d'abandonar, tant el batxillerat com el CFGM. De fet, l'alumnat que obté entre 20 i 40 punts en aquestes proves té una probabilitat d'entre el 25% i el 20% d'abandonar l'educació secundària postobligatòria, ja sigui el batxillerat o els CFGM. Aquesta probabilitat es redueix per sota del 10% en el cas de l'alumnat amb una puntuació superior als 60 punts. Cal assenyalar que el lleuger repunt en la probabilitat d'abandonar que s'observa a partir dels 90 punts s'explica pel reduït nombre de casos amb aquestes puntuacions. Tot i això, el petit augment que s'observa al gràfic no es pot considerar significatiu.

D'altra banda, la relació entre la puntuació a competències bàsiques i la probabilitat d'abandonar també mostra que pel mateix nivell de puntuació, l'alumnat que opta pels CFGM té una probabilitat lleugerament superior d'abandonament. Aquest és un indicador que altres factors, més enllà del rendiment, influeixen en la probabilitat d'abandonar.

.....

15. Per a la correcta interpretació dels resultats d'aquest encreuament cal tenir en compte que el rendiment en aquest tipus de proves estandarditzades es troba estretament vinculat al nivell socioeconòmic de l'alumnat. Per tant, la relació entre rendiment a les competències bàsiques i abandonament escolar pot estar mediat pel nivell socioeconòmic de l'alumnat, i no necessàriament pel seu nivell d'assoliment en competències bàsiques. Tot i la possibilitat d'aquesta relació espúria, resulta informatiu per a la política educativa i la pràctica docent profunditzar en aquesta relació.

GRÀFIC 26**Probabilitat d'abandonament a batxillerat i CFGM segons el nivell d'assoliment a les competències bàsiques a 4t d'ESO. Curs 2020-21**

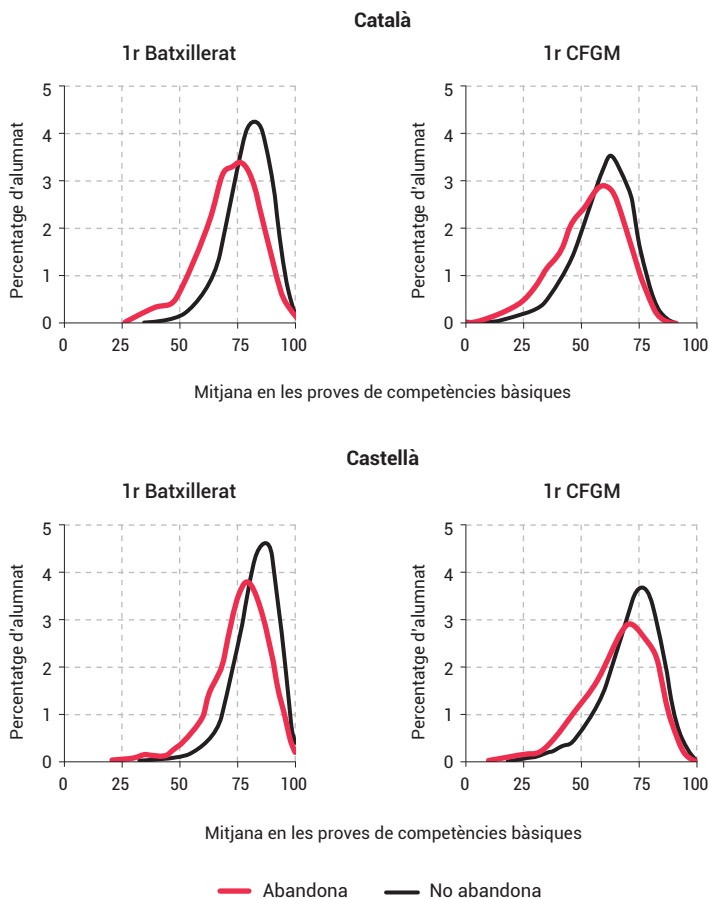
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

L'anàlisi desagregada pels tres principals àmbits avaluats entre l'alumnat que abandona i el que no també mostra resultats rellevants (Gràfic 27 i Taula 6). En el cas del català i el castellà no s'observen diferències especialment pronunciades en la distribució de puntuacions entre l'alumnat que abandona i el que no, tant al batxillerat com als CFGM. Tot i que hi ha un major percentatge de l'alumnat que abandona amb puntuacions per sota dels 50 punts a ambdós àmbits de competències, les diferències en la distribució respecte a l'alumnat que no abandona no són especialment significatives. De fet, les puntuacions mitjanes de l'alumnat que abandona i el que no abandonen mostren diferències relativament reduïdes. En el cas del batxillerat, la diferència en la puntuació mitjana entre l'alumnat que abandona i el que no abandona és de 7,3 punts en català i 6,3 punts en castellà. Als CFGM, les diferències entre aquests dos grups d'alumnat són de 5,7 punts en català i 5 en castellà. En canvi, en el cas de les matemàtiques sí que s'observen diferències més significatives en la distribució de puntuacions de l'alumnat que abandona i el que no. Aquestes

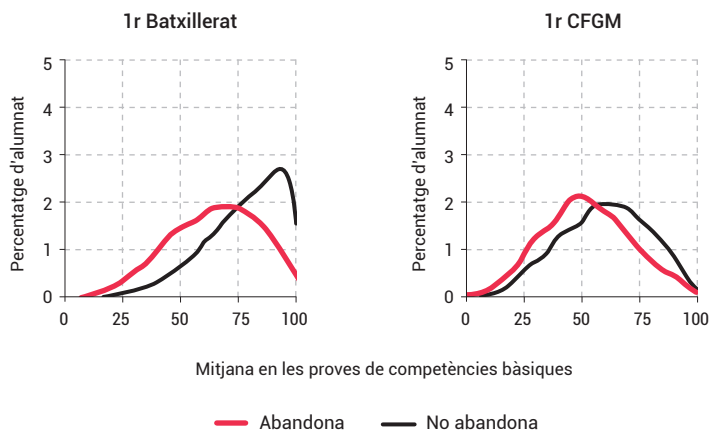
diferències són especialment importants en el cas del batxillerat, en què la corba de la distribució de l'alumnat que abandona està molt més desplaçada cap a l'esquerra que la de l'alumnat que no abandona. Al batxillerat, la diferència de puntuació a matemàtiques de l'alumnat que no abandona i el que abandona és de 12,4 punts, i en el cas del CFGM, de 7,8.

GRÀFIC 27

Distribució de la puntuació a les competències bàsiques a 4t d'ESO segons l'opció formativa i l'abandonament. Curs 2020-21

Matemàtiques

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

TAULA 6

Puntuació mitjana a les competències bàsiques a 4t d'ESO segons l'opció formativa i l'abandonament. Curs 2020-21

		CATALÀ	CASTELLÀ	MATEMÀTIQUES
Batxillerat	Abandona	71,4	75,8	64,5
	No abandona	78,7	82,1	76,9
CFGM	Abandona	61,2	66,3	52,1
	No abandona	66,9	71,3	59,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

El que apunten les anàlisis, i que s'analitzarà amb més profunditat al final del capítol, és que la relació entre abandonament i rendiment a les proves de competències bàsiques és especialment rellevant entre aquell alumnat amb baixa puntuació i en l'àmbit competencial de matemàtiques.

La trajectòria educativa

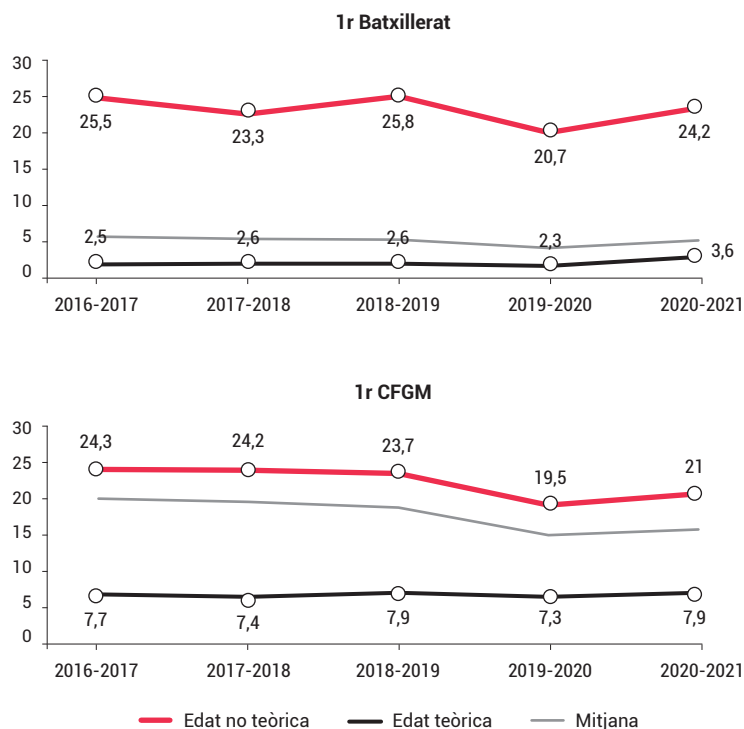
Un segon bloc de característiques de l'alumnat que es relacionen amb l'abandonament són les educatives. En aquesta categoria s'inclouen tant qüestions vinculades a la trajectòria escolar de l'alumnat com a les característiques del centre on es trobava matriculat en el moment d'abandonar els estudis. En primer lloc, s'analitza una de les característiques de la trajectòria educativa que habitualment més es relaciona amb els resultats educatius de l'alumnat, és a dir, la repetició de curs (Gràfic 28).¹⁶ Com mostra el gràfic, l'alumnat repetidor presenta taxes d'abandonament molt superiors als seus companys que no han repetit curs. En el cas de batxillerat, de mitjana per als cursos analitzats, l'alumnat repetidor abandona en un percentatge 9 vegades superior a l'alumnat no repetidor. En el cas dels CFGM, aquesta diferència es redueix fins a les 3 vegades. Per tant, les dades indiquen que el fet d'haver repetit curs al llarg de la trajectòria prèvia a cursar l'educació secundària postobligatòria es relaciona amb la probabilitat d'abandonar el batxillerat que els CFGM.

.....

16. Donat que les dades disponibles no inclouen informació sobre la repetició, més enllà de si l'alumne es troba repetint en aquell moment, aquesta característica s'acostuma a aproximar a través de la idoneïtat de l'alumnat. Per tant, un alumne es considera que ha repetit si té una edat superior a la teòrica pel curs en el qual es troba matriculat. Cal aclarir que el Gràfic 30 només inclou alumnat que ha transitat cap a batxillerat o CFGM des de l'ESO, d'aquesta manera s'evita imputar com a repetidors individus que s'incorporen a l'educació postobligatòria uns anys després d'haver finalitzat els seus estudis.

GRÀFIC 28

Taxa d'abandonament a 1r batxillerat i CFGM segons la repetició. Cursos 2016-17 a 2020-21

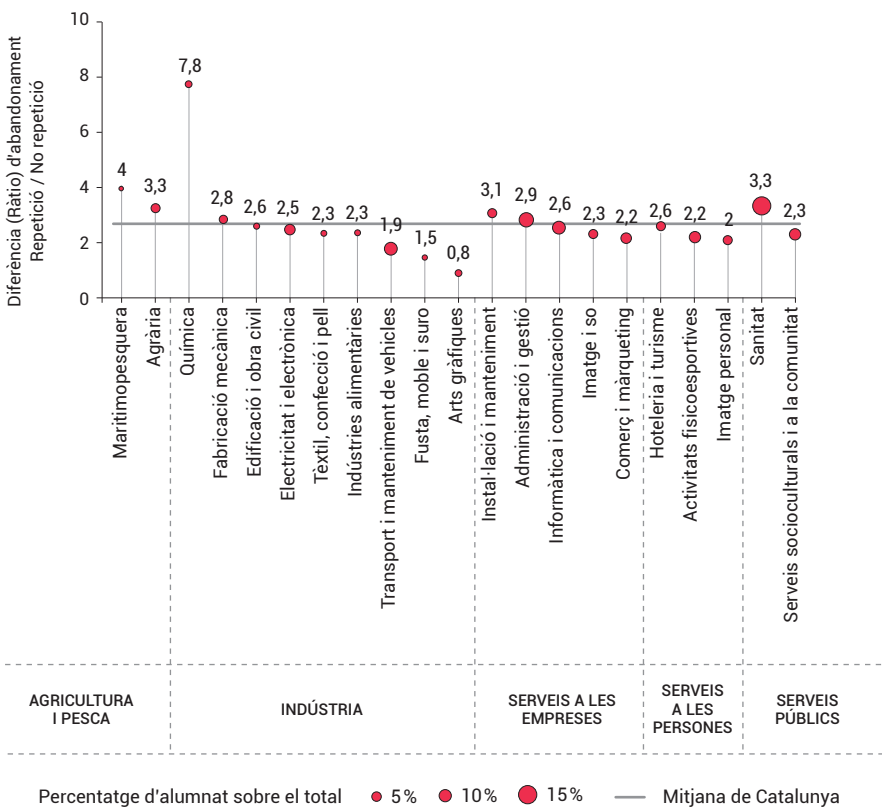

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

De manera desagregada per famílies professionals, la diferència en el percentatge d'abandonament entre alumnat repetidor i no repetidor és similar a la del conjunt de la modalitat formativa, a excepció d'algunes famílies específiques (Gràfic 29). De fet, si la diferència entre repetidors i no repetidors per al conjunt dels CFGM era de 3 vegades, la majoria de les famílies professionals se situen en l'interval entre 2 i 3 vegades. Excepcions a aquest patró són els casos de les famílies de química o maritimopesquera, en què el diferencial és significativament superior; o arts gràfiques, i fusta, moble i suro, en què els percentatges d'abandonament de repetidors i no repetidors són molt similars.

GRÀFIC 29

Ràtio repetidor/no repetidor de la taxa d'abandonament segons la família professional de CFGM. Curs 2020-21

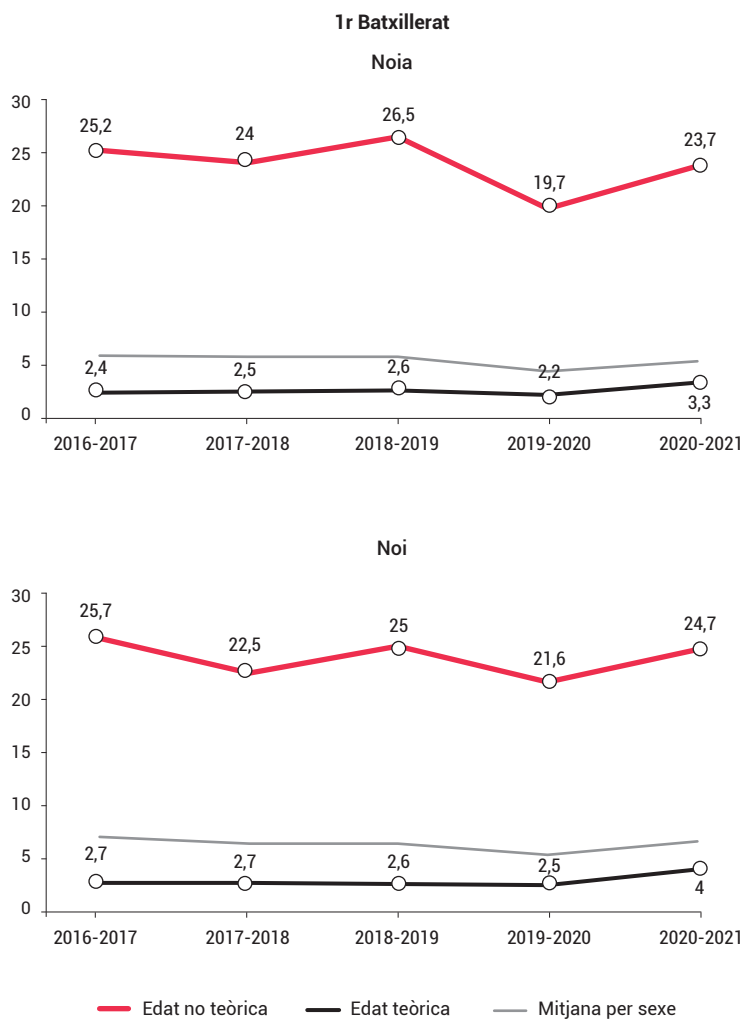
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

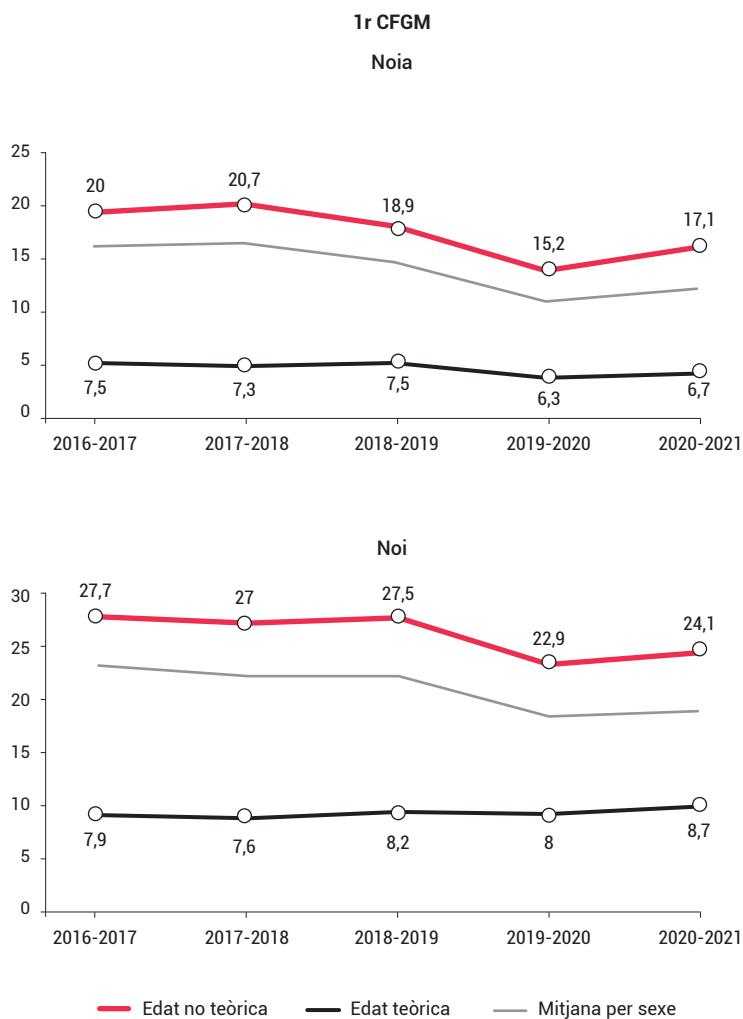
Com en el cas d'altres característiques, resulta rellevant analitzar els patrons en les dinàmiques d'abandonament vinculats a la interacció entre repetició i sexe (Gràfic 30). Al batxillerat es pot observar que quan es té en compte la repetició, les diferències en l'abandonament entre nois i noies tendeixen a igualar-se. De mitjana, entre el curs 2016-17 i el 2020-21 el percentatge d'abandonament de les noies repetidores es va situar al 23,8%, mentre que en el cas dels nois, en el 23,9%. Una tendència similar s'observa en el cas dels no repetidors: les noies presenten un percentatge d'abandonament del 2,6% i, els nois, del 2,9%. Per tant, en el cas del batxillerat la condició de repetidora anul·la l'avantatge de les noies respecte els nois en relació amb l'abandonament en aquesta modalitat formativa.

En el cas dels CFGM, s'observa una tendència similar, però l'efecte de la repetició sobre les diferències en l'abandonament entre nois i noies és més reduït. De mitjana per al conjunt del període, la taxa d'abandonament de les noies repetidores va ser del 18,4%, mentre que en el cas dels nois es va situar en el 25,8%. Per tant, mentre que als CFGM la diferència entre nois i noies també es redueix quan es té en compte la condició de repetidor, no ho fa en la mateixa proporció que al batxillerat. Per tant, a diferència del batxillerat, en el cas dels CFGM la repetició no té la capacitat d'anul·lar l'avantatge de les noies respecte als nois en relació amb l'abandonament.

GRÀFIC 30

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons la repetició i el sexe. Cursos 2016-17 a 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Més enllà de la repetició, l'anàlisi longitudinal de les dades disponibles permet considerar la trajectòria educativa de l'alumnat de manera més comprensiva. En aquest sentit, el Gràfic 31 mostra el percentatge d'abandonament segons les trajectòries seguides per l'alumnat de batxillerat i CFGM. En el cas del batxillerat, l'alumnat que ha seguit una trajectòria lineal (transició directa des de l'ESO) amb edat teòrica mostren taxes d'abandonament molt inferiors als seus companys que ha seguit altres trajectòries. Entre el curs 2016-17 i el 2020-21, aquest alumnat mostra, de mitjana, una taxa d'abandonament del 2,6%, a molta distància de l'alumnat que ha seguit altres trajectòries. En canvi, en el cas l'alumnat que també ha seguit una trajectòria lineal però sense edat teòrica, és a dir que ha repetit, el percentatge d'abandonament al llarg del període se situa al 18,3%. En el cas de l'alumnat que s'incorpora al batxillerat sense transitar directament des de l'ESO (altres trajectòries), la seva taxa d'abandonament se situa significativament per sobre de l'alumnat que ha seguit una trajectòria lineal. De mitjana, el 27,1% d'aquest alumnat va abandonar entre el curs 2016-17 i el 2020-21.

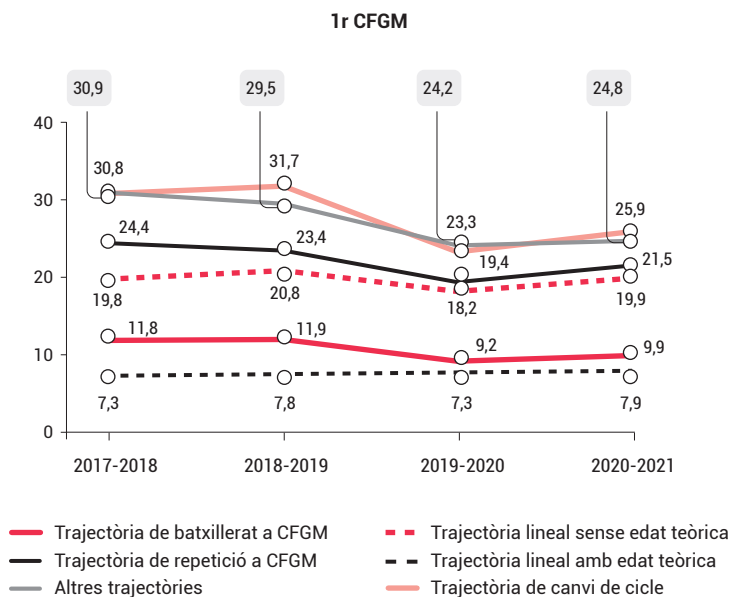
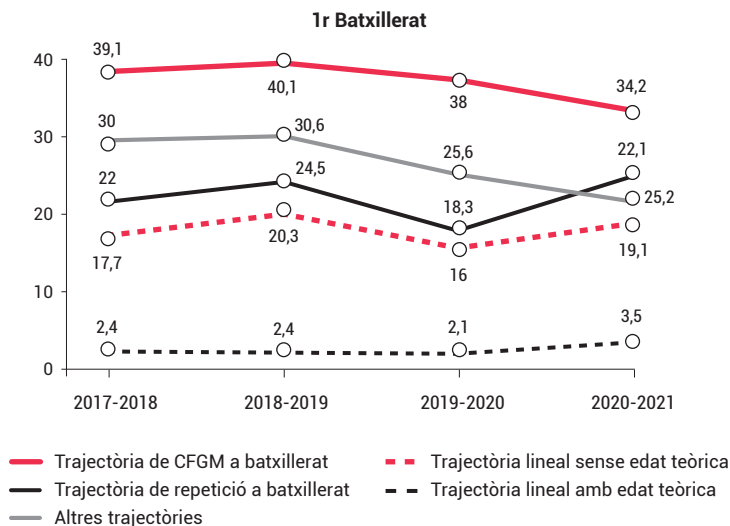
En els CFGM s'observen algunes similituds i algunes diferències respecte al batxillerat en relació amb l'abandonament en funció de la trajectòria educativa. En primer lloc, com en el cas del batxillerat, l'alumnat que ha seguit una trajectòria lineal de l'ESO als CFGM i que no ha repetit mostra percentatges d'abandonament molt inferiors a la resta d'alumnat. En concret, en cap dels cursos analitzats el percentatge d'abandonament d'aquests alumnes supera el 8%, molt per sota de la mitjana per al conjunt dels CFGM. A diferència del batxillerat, en aquest cas no és l'alumnat amb trajectòria lineal sense edat teòrica el que presenta la segona taxa més baixa d'abandonament, sinó aquell alumnat que ha canviat d'opció formativa del batxillerat als CFGM. Per al conjunt del període, i tenint en compte la reducció experimentada des del curs 2019-20, l'alumnat que opta pel canvi a un CFGM presenta una taxa d'abandonament mitjana del 10,7%. En el cas de l'alumnat que transita des de l'ESO però sense l'edat teòrica, és a dir, amb una trajectòria de repetició prèvia, el percentatge d'abandonament augmenta significativament respecte als dos grups

d'alumnat anterior. De mitjana, aquest alumnat presenta un percentatge d'abandonament del 19,7%. Percentatges d'abandonament similars s'observen en el cas de l'alumnat que repeteix durant els CFGM, amb una taxa mitjana del 22,2%. Finalment, cal destacar que les majors taxes d'abandonament, un 27,9% de mitjana, s'observen entre aquell alumnat que opta per canviar de CFGM. Tot i això, com es pot observar al gràfic, és aquest alumnat el que més ha vist reduïda la seva taxa d'abandonament des del curs 2019-20.

En termes generals, el que indiquen les dades del gràfic és que aquell alumnat que ha seguit una trajectòria lineal, especialment amb edat teòrica, presenta taxes d'abandonament molt inferiors a la mitjana, tant al batxillerat com als CFGM.

GRÀFIC 31

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat segons la trajectòria educativa prèvia. Cursos 2017-18 a 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

La tipologia de centre educatiu

Més enllà de les característiques educatives individuals, cal també considerar fins a quin punt el perfil dels centres es troba vinculat amb el percentatge d'abandonament. En el cas de la titularitat (Gràfic 32), les dades mostren un major percentatge d'abandonament als centres de titularitat pública que als privats i als concertats. De fet, tant al batxillerat com als CFGM, el percentatge d'abandonament en centres públics se situa sempre per sobre de la mitjana de la modalitat formativa, mentre que l'abandonament als centres concertats i privats, per sota. En concret, al batxillerat el percentatge d'abandonament als centres públics és, de mitjana, 2 vegades superior al dels centres concertats i 2,5 vegades superior al dels centres privats. En el cas dels CFGM, els centres públics també presenten majors taxes d'abandonament que els privats, però en aquest cas les diferències són menys acusades. L'abandonament a 1r de CFGM és 1,6 vegades superior als centres públics respecte als concertats i 1,5 vegades superior al dels centres privats.

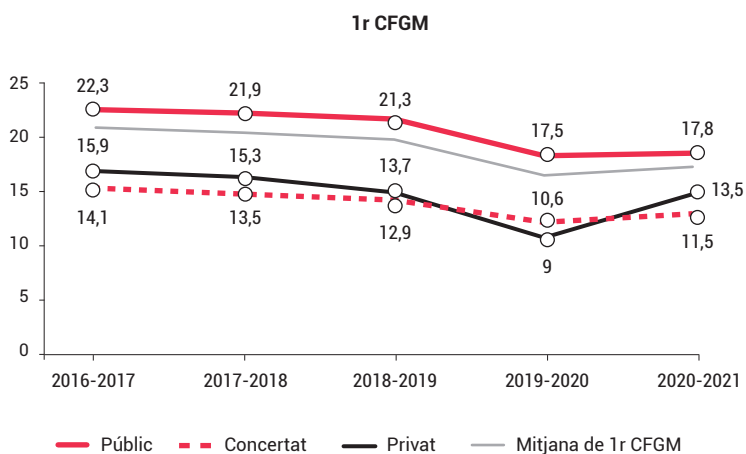
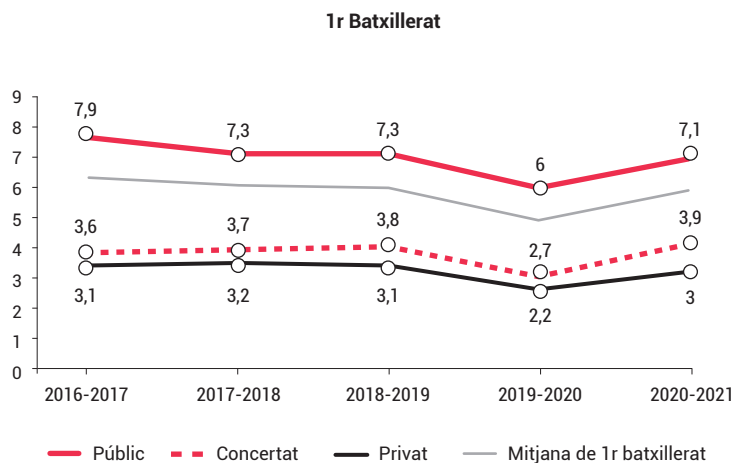
Cal assenyalar que les diferències entre centres públics i privats, concertats o no concertats, no necessàriament estan vinculades a aspectes organitzatius o pedagògics, sinó al diferent nivell socioeconòmic de la seva població escolar. Tot i que les dades disponibles no permeten copsar aquestes diferències per al cas de l'educació secundària postobligatòria,¹⁷ com a la resta de nivells educatius, freqüentment gran part de les diferències en els resultats educatius de les diferents titularitats s'expliquen per aquesta qüestió.

.....

17. El Departament d'Educació no disposa d'un índex socioeconòmic individualitzat per l'alumnat que permeti analitzar les diferències en la composició escolar de l'alumnat per als diferents sectors de titularitat. En altres nivells educatius, aquesta diferència s'ha analitzat habitualment a través de dades secundàries (avaluació PISA) o a través del percentatge d'alumnat amb condició NESE per raons socioeconòmiques (tipus B) o d'origen (tipus C) (Bonal *et al.*, 2015; Zancajo *et al.*, 2022). En el cas de l'educació secundària postobligatòria, no es disposa de dades secundàries per a aquest nivell educatiu, i els problemes de registre de l'alumnat amb condició NESE (vegeu el capítol d'aquest informe) afecten la validesa d'aquest indicador.

GRÀFIC 32

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons la titularitat del centre educatiu. Cursos 2016-17 a 2020-21

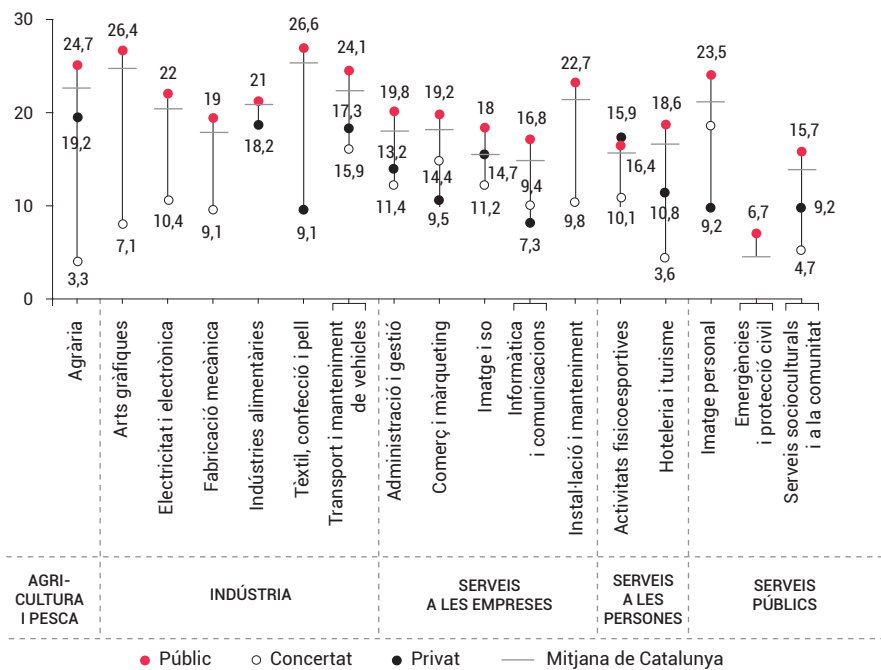

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Per famílies professionals de CFGM la tendència és molt similar a l'agregada: les taxes d'abandonament són superiors als centres públics, però les diferències entre sectors de titularitat varien de manera significativa (Gràfic 33). Per exemple, a famílies professionals com agrària, arts gràfiques, hoteleria i turisme, o serveis socioculturals i a la comunitat, les diferències entre centres públics i concertats són molt més elevades que per a la mitjana dels CFGM. La resta de famílies, en canvi, se situen en percentatges similars a la mitjana. Pel que fa a la diferència entre centres públics i privats, aquestes només són significativament superiors a la mitjana en el cas de tèxtil, confecció i pell, informàtica i telecomunicacions, i imatge personal.

GRÀFIC 33

Taxa d'abandonament segons la família professional de CFGM i la titularitat. Curs 2020-21

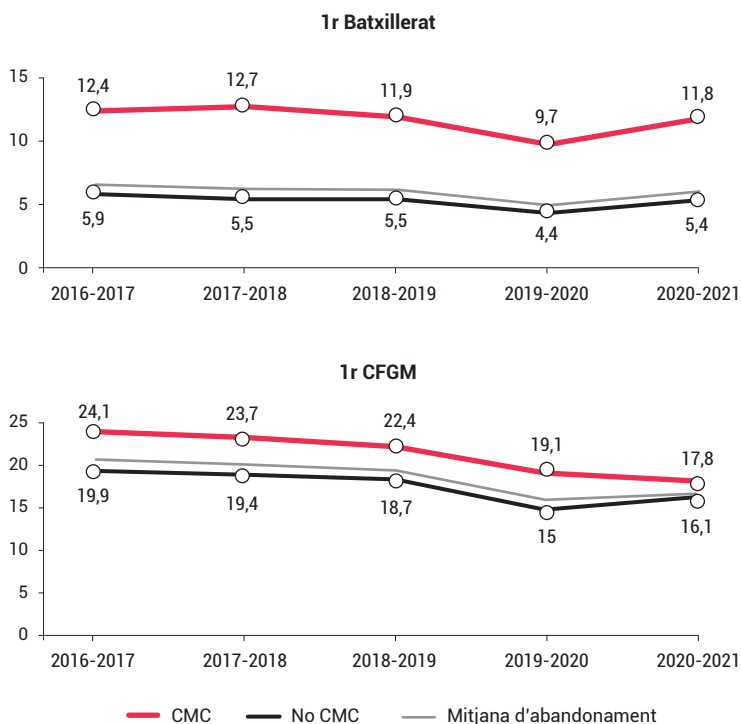
Nota: El gràfic només inclou aquelles famílies professionals que tenen alumnat matriculat a més d'un sector de titularitat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

La complexitat del centre és una altra característica en què, de nou, les desigualtats al batxillerat són molt més acusades que als CFGM (Gràfic 34). Mentre al batxillerat el percentatge d'abandonament als centres de màxima complexitat és 2,2 vegades superior a la resta de centres, aquesta proporció se situa en 1,2 vegades en el cas dels CFGM. En el cas dels CFGM, les taxes mitjanes d'abandonament van ser del 21,4% per als CMC i del 17,8% per a la resta de centres. Cal també assenyalar que, en el cas dels CFGM, coincidint amb el descens de la taxa d'abandonament que s'observa a partir del curs 2019-20, la diferència entre CMC i la resta de centres s'ha reduït sensiblement.

GRÀFIC 34

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM segons la complexitat del centre. Cursos 2016-17 a 2020-21

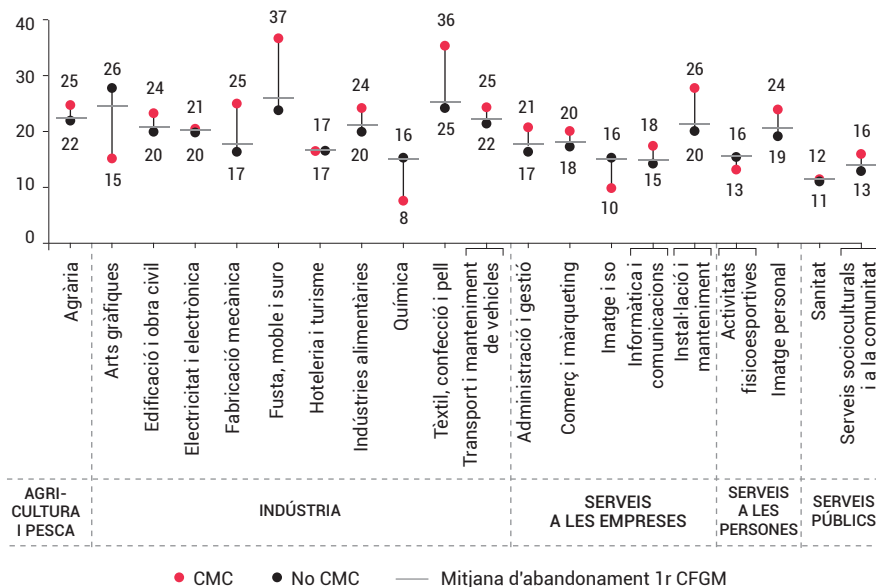

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Tot i les diferències en el percentatge d'abandonament segons les famílies professionals, en termes relatius, la distància entre els CMC i la resta de centres és molt similar al patró agregat que s'observa per al conjunt de la modalitat formativa (Gràfic 35). De fet, a la gran majoria de famílies professionals el percentatge d'abandonament als centres de màxima complexitat és entre 1 o 1,3 vegades superior a la resta de centres, proporcions similars a les 1,2 vegades per al conjunt de la modalitat. Hi ha dues grans excepcions a aquest patró. En primer lloc, famílies com fabricació mecànica, fusta, moble i suro, i tèxtil, confecció i pell, en què l'abandonament als CMC és 1,5 vegades superior a la resta de centres. En segon lloc, els casos d'arts gràfiques, química, imatge i so, i activitats físicoesportives, a les quals els CMC mostren percentatges d'abandonament significativament inferiors a la resta de centres.

GRÀFIC 35

Taxa d'abandonament segons la família professional de CFGM i la complexitat del centre. Curs 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

El pes dels determinants sociodemogràfics i educatius

Com s'ha analitzat al llarg del capítol, més enllà de les diferències entre batxillerat i CFGM, existeix una relació estreta entre les característiques sociodemogràfiques i educatives de l'alumnat i el seu grau d'abandonament. Factors com el sexe, la nacionalitat estrangera o la trajectòria educativa configuren diferències importants en la probabilitat que l'alumnat abandoni l'educació secundària postobligatòria. Tot i això, fins ara s'han examinat les relacions bivariades entre les característiques de l'alumnat i el percentatge d'abandonament, aproximació que no permet conèixer el pes de cadascuna d'aquestes característiques quan s'analitzen de manera conjunta. En canvi, els models de regressió logística permeten considerar l'efecte conjunt de diverses variables sobre la probabilitat d'abandonar.¹⁸

En aquest cas, s'han estimat dos models, donat que les variables per les quals hi ha informació i es poden incloure en l'estimació varien en funció de la població d'alumnat considerada. Un primer model inclou tot l'alumnat matriculat al batxillerat i als CFGM, mentre que el segon model només considera l'alumnat que transita des de l'ESO, ja que permet incloure informació sobre el seu rendiment a les competències bàsiques com a variable explicativa en el model.

En el cas del primer dels models, aquell que inclou tot l'alumnat cursant 1r de batxillerat i CFGM (Gràfic 36), la majoria de les característiques considerades a l'anàlisi presentada prèviament mantenen la seva relació estadísticament significativa, però el seu pes sobre la probabilitat d'abandonar varia de manera significativa. Tant en el cas del batxillerat com als CFGM, la trajectòria prèvia és un dels factors amb un major pes

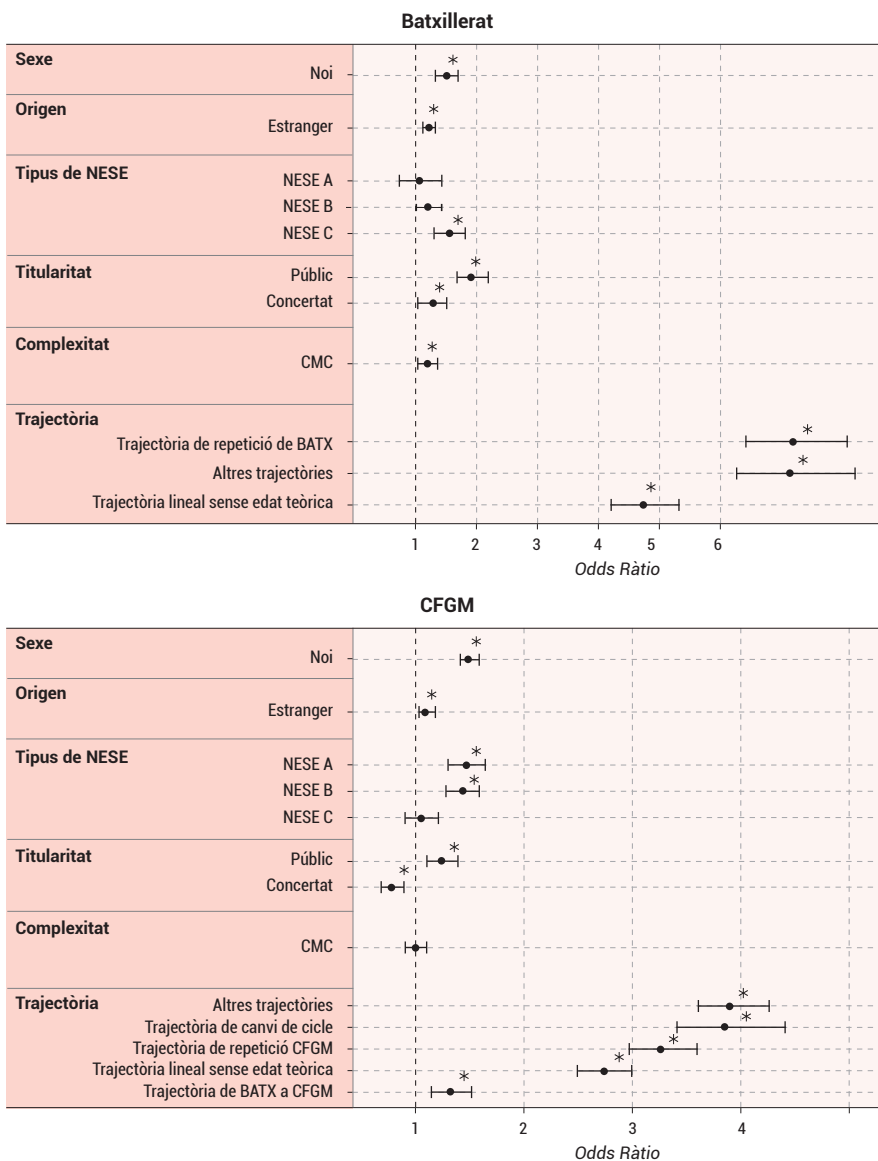
.....
18. Els coeficients estimats a través d'aquests models s'acostumen a expressar en termes d'*odds ratio* (o raons de probabilitat), que indiquen la relació entre cadascuna de les característiques de l'alumnat i la probabilitat d'abandonar, en aquest cas, el batxillerat o els CFGM. En termes d'interpretació, *odds ratio* superiors a 1 impliquen un augment de la probabilitat d'abandonar, mentre que valors inferiors a 1 impliquen una disminució.

sobre la probabilitat d'abandonar. En el cas del batxillerat, en comparació amb l'alumnat que segueix una trajectòria lineal des de l'ESO a l'educació postobligatòria amb edat teòrica, l'alumnat que repeteix a batxillerat o el que ha fet un canvi d'opció formativa veu augmentada, de manera molt significativa, la seva probabilitat d'abandonar. El pes sobre la probabilitat d'abandonar, encara que elevat, es redueix lleugerament en el cas de l'alumnat amb una trajectòria lineal però sense edat teòrica. En el cas de les característiques dels centres, la titularitat pública i en menor mesura la concertada es relacionen positivament amb la probabilitat d'abandonar. Com s'ha assenyalat anteriorment, el fet que la titularitat pública continuï tenint un efecte significatiu sobre l'abandonament quan es controlen altres variables es podria explicar, com a mínim parcialment, per la falta d'informació sobre el nivell socioeconòmic dels alumnes i els problemes amb el registre de l'alumnat amb condició NESE. Pel que fa a la resta de característiques sociodemogràfiques de l'alumnat, els factors de ser noi, tenir NESE per raons d'origen i ser estranger mantenen la seva associació positiva amb la probabilitat d'abandonar.

En el cas dels CFGM, com al batxillerat, la trajectòria educativa de l'alumnat és el factor que més s'associa amb la probabilitat d'abandonar. Aquesta relació és especialment significativa en el cas de l'alumnat que s'incorpora als CFGM després d'un període d'abandonament del sistema educatiu (altres trajectòries) i el que ha realitzat un canvi de cicle. Respecte a les característiques dels centres, la titularitat pública s'associa de manera significativa amb una major probabilitat d'abandonar en comparació a la privada no concertada, mentre que la concertada, amb una menor probabilitat. Respecte a les característiques sociodemogràfiques, el fet de ser noi és el factor amb major pes sobre l'abandonament, seguit de la condició NESE amb necessitats educatives especial (tipus A) o per raons socioeconòmiques (tipus B) i la nacionalitat estrangera.

GRÀFIC 36

Pes de les característiques sociodemogràfiques, educatives i de centre sobre la probabilitat d'abandonar a 1r de batxillerat i CFGM. Tot l'alumnat. Cursos 2016-17 a 2020-21

*Odds Ràtio significatives.

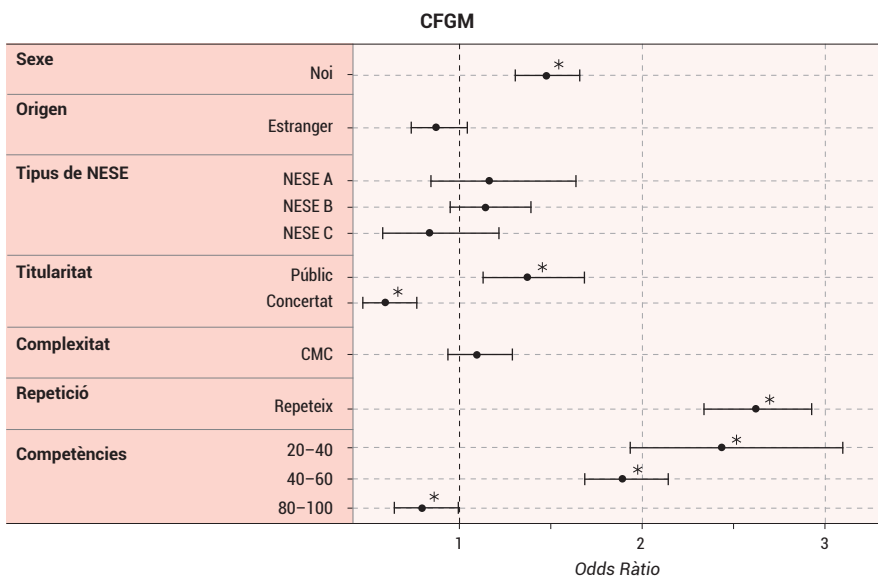
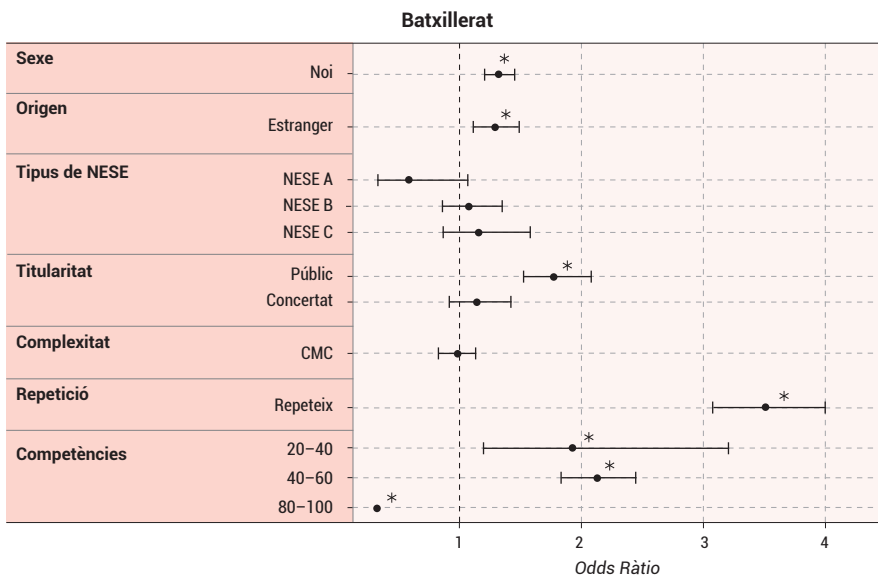
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Pel que fa al subgrup d'alumnat que transita directament des de l'ESO a l'educació secundària postobligatòria (Gràfic 37), sigui amb edat teòrica o no, les característiques amb major pes sobre la probabilitat d'abandonar són la condició de repetidor i el rendiment a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO. En el cas del batxillerat, la repetició és la condició amb un major pes sobre la probabilitat d'abandonar, seguida dels nivells inferiors a 60 punts en les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO. La complexitat del centre deixa de ser significativa quan es controlen la resta de variables, i només la titularitat pública s'associa amb una major probabilitat d'abandonament. Respecte a les característiques sociodemogràfiques, la condició NESE no s'associa de manera significativa amb la probabilitat d'abandonar, mentre que el fet de ser noi o tenir nacionalitat estrangera tenen un pes similar.

Finalment, entre l'alumnat que transita des de l'ESO als CFGM també s'observa com la condició de repetidor és la que té un major pes sobre la probabilitat d'abandonar, seguida del rendiment en les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO, especialment per a l'alumnat amb una puntuació per sota dels 40 punts. En aquest cas, la titularitat pública també es vincula amb una major probabilitat d'abandonament, mentre que la concertada redueix la probabilitat significativament. Com en el cas del batxillerat, cap de les tres categories d'alumnat amb condició NESE té un efecte sobre la probabilitat d'abandonar, però tampoc la nacionalitat estrangera. El fet de ser noi té un pes més rellevant sobre la probabilitat d'abandonar el CFGM en comparació amb el batxillerat.

GRÀFIC 37

Pes de les característiques sociodemogràfiques, educatives i de centre sobre la probabilitat d'abandonar a batxillerat i CFGM. Alumnat que transita des de 4t d'ESO. Cursos 2016-17 a 2020-21

*Odds Ràtio significatives.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En resum

→ **L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria es troba estretament vinculat a les característiques sociodemogràfiques de l'alumnat, especialment en el cas del batxillerat.**

- Al batxillerat, l'alumnat noi, de nacionalitat estrangera i amb condició NESE té una major probabilitat d'abandonar que els seu companys. En concret, els nois abandonen 1,2 vegades més que les noies; l'alumnat de nacionalitat estrangera, 3 vegades més que els nadius; i l'alumnat amb condició NESE, entre 3,6 i 1,6, en funció del tipus, que l'alumnat sense aquesta condició.
- Diferències similars s'observen als CFGM però, en general, menys pronunciades que al batxillerat. L'abandonament dels nois és 1,3 vegades superior al de les noies, 1,3 vegades superior per a l'alumnat de nacionalitat estrangera que per als nadius, i entre 1,4 i 1,1 vegades superior per a l'alumnat amb condició NESE que per a l'alumnat sense aquesta condició.
- En el cas específic de les famílies professionals dels CFGM, tot i que la majoria de casos segueixen el patró general, en algunes famílies professionals aquestes desigualtats són molt més reduïdes o inexistent.

→ **Les característiques i la trajectòria educativa de l'alumnat tenen un pes molt rellevant sobre la probabilitat d'abandonar l'educació secundària postobligatòria.**

- El grau de rendiment a les competències bàsiques es troba estretament vinculat amb la probabilitat d'abandonar. L'alumnat amb nivells d'assoliment baixos en aquestes proves (menys de 40 punts) té al voltant de 2,5 vegades més probabilitats de repetir que l'alumnat amb nivells mitjans i alts (més de 60 punts).
- L'alumnat repetidor presenta percentatges d'abandonament 9 vegades superior als no repetidors al batxillerat, i 3 vegades en el cas dels CFGM.
- Tant l'escolarització en un centre de titularitat pública com de màxima complexitat s'associa amb un major percentatge d'abandonament. Al batxillerat, l'alumnat escolaritzat en centres públics abandona entre 2 i 2,5 vegades més que l'alumnat de centres concertats i privats. Aquesta proporció és d'entre 1,6 i 1,5 vegades en el cas dels CFGM. En el cas de l'escolarització en CMC, aquestes diferències són també molt significatives al batxillerat, amb una diferència entre l'alumnat escolaritzat en CMC i la resta de 2,2 vegades.
- L'alumnat de batxillerat i CFGM que ha seguit una trajectòria lineal i amb edat teòrica entre l'ESO i l'educació postobligatòria no només mostra percentatges d'abandonament inferiors a la resta d'alumnat, sinó que se situa molt per sota de la mitjana de la modalitat. Per al curs 2020-21 només el 2,1% d'aquest alumnat va abandonar a batxillerat, respecte el 5,9% de mitjana, i només el 7,9% als CFGM, una diferència de més de 8 punts percentuals respecte a la mitjana.

→ **Les trajectòries educatives prèvies i el grau d'assoliment de les competències basques són els factors amb major pes sobre l'abandonament a l'Educació Secundària Obligatòria.**

- Les anàlisis per al conjunt de les característiques de l'alumnat, tant el que transita directament des de l'ESO com el que no, mostra que les trajectòries prèvies no lineals o sense edat teòrica és la característica amb un major pes sobre la probabilitat d'abandonar al batxillerat i els CFGM. En el cas de l'alumnat que transita directament des de l'ESO, l'anàlisi conjunta de les diferents característiques de l'alumnat situa la repetició com el principal factor vinculat amb l'abandonament, tant al batxillerat com als CFGM. El segon factor en d'ordre d'importància és el grau d'assoliment a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO, especialment entre l'alumnat amb menors graus de rendiment.
-

L'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria per centres

El darrer capítol d'anàlisi de l'informe es focalitza en analitzar la distribució de l'abandonament als centres educatius. Aquesta aproximació permet identificar els processos de segregació i concentració de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria, així com les característiques dels centres educatius que es vinculen amb una major prevalença d'aquests fenomen. De fet, el centre educatiu acostuma a ser la unitat sobre la qual la política pública, en aquest cas l'educativa, té una major capacitat d'incidència. Identificar aquells centres que concentren un major grau d'abandonament pot permetre desplegar intervencions de prevenció i compensatòries que redueixen aquest fenomen.

El capítol s'estructura en tres grans apartats. En primer lloc, es presenta la distribució del grau d'abandonament entre centres de l'educació secundària postobligatòria per al conjunt de Catalunya. En segon lloc, s'analitza com la distribució de l'abandonament varia segons la titularitat i la complexitat dels centres. Finalment, es mostra la relació entre la composició de la població i els graus d'abandonament.

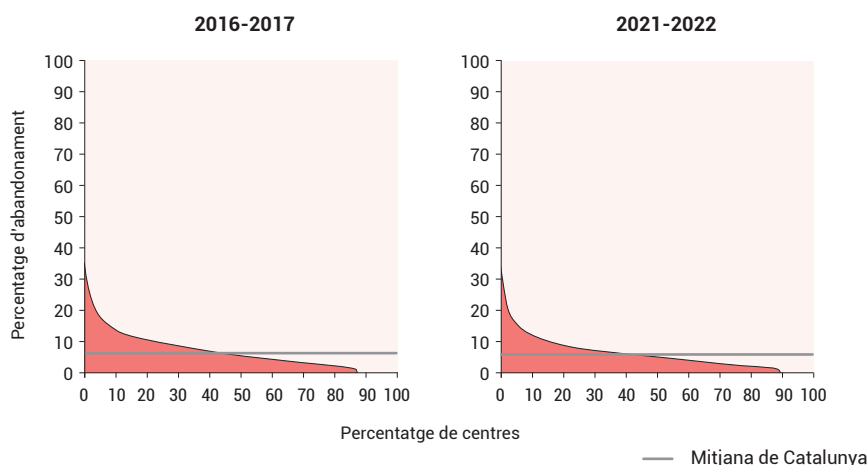
La distribució de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria per centres

La distribució del percentatge d'abandonament per centres mostra patrons lleugerament diferents al batxillerat i als CFGM. En el cas del batxillerat (Gràfic 38), menys de la meitat dels centres, concretament un 42,8% el curs 2016-17 i un 43,2% el curs 2020-21, mostren percentatges

d'abandonament superiors a la mitjana de Catalunya. D'altra banda, el percentatge màxim d'abandonament per centre supera lleugerament el 30% en ambdós cursos escolars, i a més del 10% dels centres no abandona cap alumne.

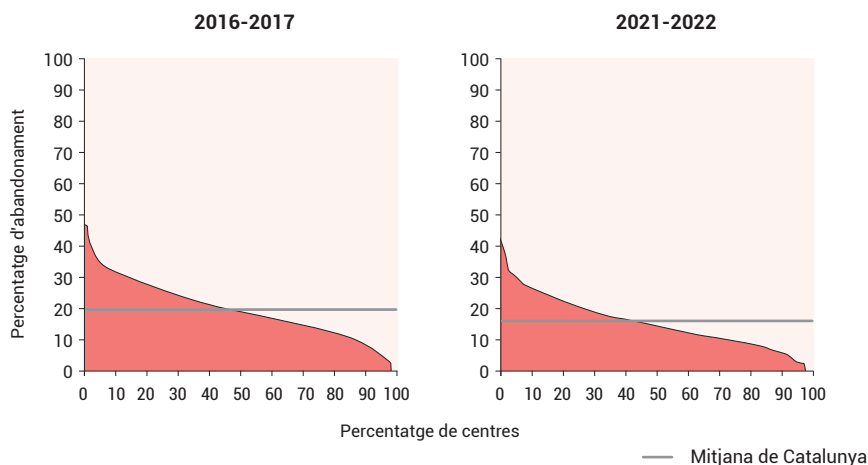
GRÀFIC 38

Distribució de l'abandonament a 1r de batxillerat per centres. Cursos 2016-17 i 2021-22

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas dels CFGM (Gràfic 39) és possible identificar un lleuger empitjorament entre els cursos 2016-17 i 2020-21. Els centres educatius amb un percentatge d'abandonament superior a la mitjana de Catalunya han passat del 44,8% al 47,7% entre ambdós cursos escolars. D'altra banda, els percentatges màxims d'abandonament s'han reduït, i han passat de situar-se propers al 50% fins a percentatges al voltant del 40%. A més, a diferència del batxillerat, a una proporció molt reduïda dels centres, menys del 5%, no abandona cap alumne.

GRÀFIC 39**Distribució de l'abandonament a 1r de CFGM per centres.
Cursos 2016-17 i 2020-21**

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

El nivell d'abandonament dels centres

Per tal de disposar d'una mirada complementària a la distribució de l'abandonament escolar per centres, s'han establert quatre nivells d'abandonament: baix, mitjà, alt i molt alt. Aquests nivells es determinen en funció del percentatge d'abandonament de cada centre respecte a la mitjana de Catalunya per als diferents cursos escolars. En concret, els centres educatius s'han classificat segons els diferents nivells d'abandonament en funció de com el seu percentatge d'abandonament es desvia de la mitjana de Catalunya a partir dels llindars següents:

1. Baix ($\leq -0,5$ desviacions estàndard);
2. Mitjà (entre $> -0,5$ i $\leq 0,5$ desviacions estàndard);
3. Alt (entre $> 0,5$ i $\leq 1,5$ desviacions estàndard),
4. Molt alt ($> 1,5$ desviacions estàndard).

Els valors per cada nivell d'abandonament i curs escolar es presenten a la Taula 7.

TAULA 7

Intervals d'abandonament a batxillerat i CFGM segons el nivell d'abandonament dels centres. Cursos 2016-17 a 2020-21

	CURS	MITJANA	NIVELLS D'ABANDONAMENT			
			Baix	Mitjà	Alt	Molt Alt
Batxillerat	2016-17	6,6	0 - 3,8	> 3,8 - 9,5	> 9,5 - 15,2	> 15,2
	2017-18	6	0 - 2,8	> 2,8 - 9,2	> 9,2 - 15,6	> 15,6
	2018-19	6,2	0 - 3,4	> 3,4 - 9,1	> 9,1 - 14,8	> 14,8
	2019-20	5	0 - 2,1	> 2,1 - 7,9	> 7,9 - 13,7	> 13,7
	2020-21	6,1	0 - 2,8	> 2,8 - 9,5	> 9,5 - 16,2	> 16,2
CFGM	2016-17	20,5	0 - 15,2	>15,2 - 25,9	>25,9 - 36,6	>36,6
	2017-18	19,9	0 - 14,4	> 14,4 - 25,4	> 25,4 - 36,4	>36,4
	2018-19	19,2	0 - 14,1	> 14,1 - 24,3	> 24,3 - 34,5	>34,5
	2019-20	15,6	0 - 10,8	> 10,8 - 20,5	> 20,5 - 30,2	>30,2
	2020-21	16,7	0 - 11,4	> 11,4 - 22,1	> 22,1 - 32,8	> 32,8

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

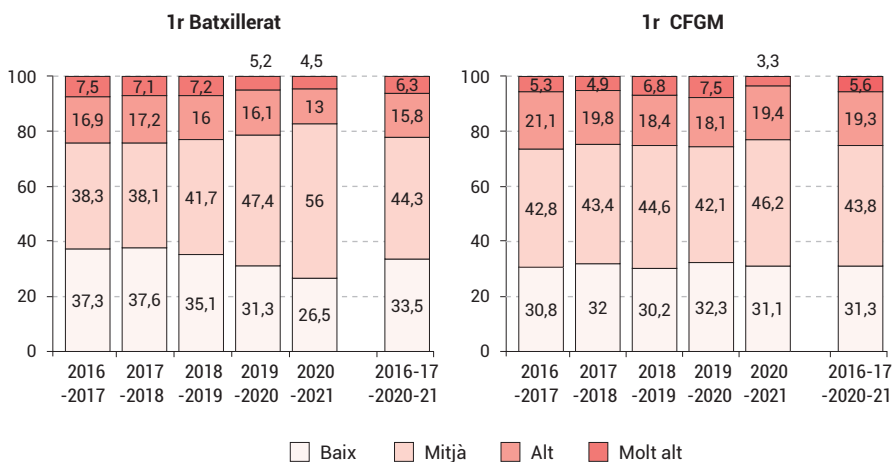
Tot i que els llindars de cada nivell d'abandonament varien per cada curs, aquests són relativament estables tant al batxillerat com als CFGM, a excepció dels cursos 2019-20 i 2020-21 per als CFGM, donada la reducció de l'abandonament. Aquesta estabilitat permet establir nivells d'abandonament en funció de la distribució a cada curs escolar, però també que aquests nivells siguin comparables entre cursos.

L'anàlisi dels nivells d'abandonament per centres (vegeu el requadre) mostra certes similituds entre el batxillerat i el CFGM (Gràfic 40). Per al conjunt del període analitzat, un 22,1% dels centres de batxillerat presenten nivells alts o molt alts d'abandonament, un percentatge que s'incrementa fins al 24,9% en el cas dels CFGM. Això significa que al voltant d'1 de cada 5 centres de batxillerat se situa en nivells alts o molt alts d'abandonament, mentre que aquesta situació afecta 1 de cada 4 centres

en el cas dels CFGM. Respecte als centres amb graus baixos d'abandonament, s'observen distribucions similars entre les dues opcions formatives, un 33,5% en el cas del batxillerat i un 31,3% per als CFGM. Més enllà d'aquestes similituds per la mitjana del període, mentre als CFGM la distribució dels centres segons nivells d'abandonament és relativament estable als cinc cursos analitzats, al batxillerat s'observa un augment dels centres amb nivells d'abandonament mitjà i una reducció significativa dels centres amb nivells alts i molt alts, i especialment en el cas dels centres amb nivells baixos, que han passat del 37,3% el curs 2016-17 al 26,5% el 2020-21.

GRÀFIC 40

Distribució dels centres educatius segons el nivell d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2020-21

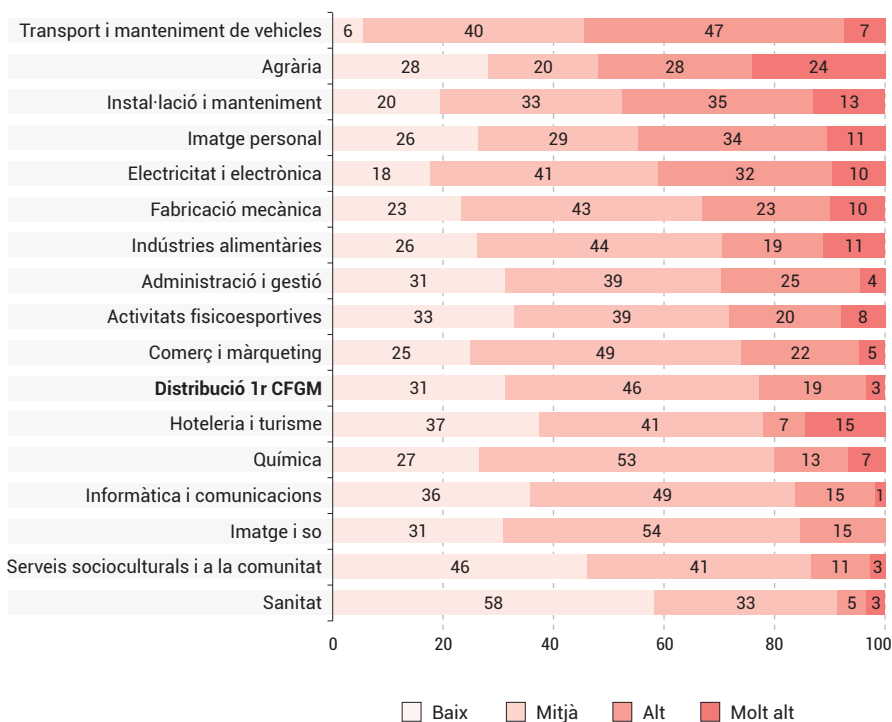
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas del grau d'abandonament per centre segons les famílies professionals (Gràfic 41), s'observen grans diferències. Mentre a famílies professionals com transport i manteniment de vehicles o agrària, més de la meitat dels centres presenten graus d'abandonament alts o molt alts, en el cas de serveis socioculturals i a la comunitat o sanitat, els centres amb

aquests graus d'abandonament no superen el 15%. També és possible identificar diferències notables respecte als graus baixos d'abandonament. Per exemple, mentre a la família de sanitat la majoria dels centres té graus baixos d'abandonament (58%), o a serveis socioculturals i a la comunitat (46%), o informàtica i comunicacions (36%), a famílies com transport i manteniment de vehicles, o electricitat i electrònica no superen el 20%. Tot i que aquesta distribució depèn del nombre de centres que ofereix cadascuna d'aquestes famílies professionals, no s'observa una relació entre el nombre de centres en què es pot cursar cada família professional i els nivells alts o baixos d'abandonament.

GRÀFIC 41

Taxa d'abandonament a CFGM segons nivells educatius oferts al centre

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Una manera complementària d'analitzar la distribució de l'abandonament entre els diferents centres educatius és a través dels fenòmens de la segregació i la concentració escolar. El gràfic presenta els índexs de dissimilitud¹⁹ i aïllament²⁰ (vegeu el requadre: El nivell d'abandonament dels centres) de l'alumnat que abandona a primer de batxillerat i CFGM. Com es pot observar, els nivells de segregació de l'alumnat que abandona el 1r de batxillerat són significativament superiors als que abandonen els CFGM. De manera sintètica, es pot considerar que al voltant del 33% de l'alumnat que abandona el batxillerat hauria de canviar de centre per assolir una distribució equilibrada. En canvi, en el cas dels CFGM, aquest percentatge se situaria proper al 22%.

En el cas de la concentració de l'alumnat que abandona en determinats centres (índex d'aïllament), aquest fenomen és superior als CFGM que al batxillerat. De fet, aquest índex als CFGM (al voltant de 0,2) se situa al voltant del doble del de batxillerat (al voltant del 0,1). Per tant, el que mostren les dades és una distribució més desigual de l'alumnat que abandona els centres al batxillerat en comparació als CFGM, però, en canvi, una major prevalença de la concentració d'alumnat que abandona a determinats centres als CFGM.

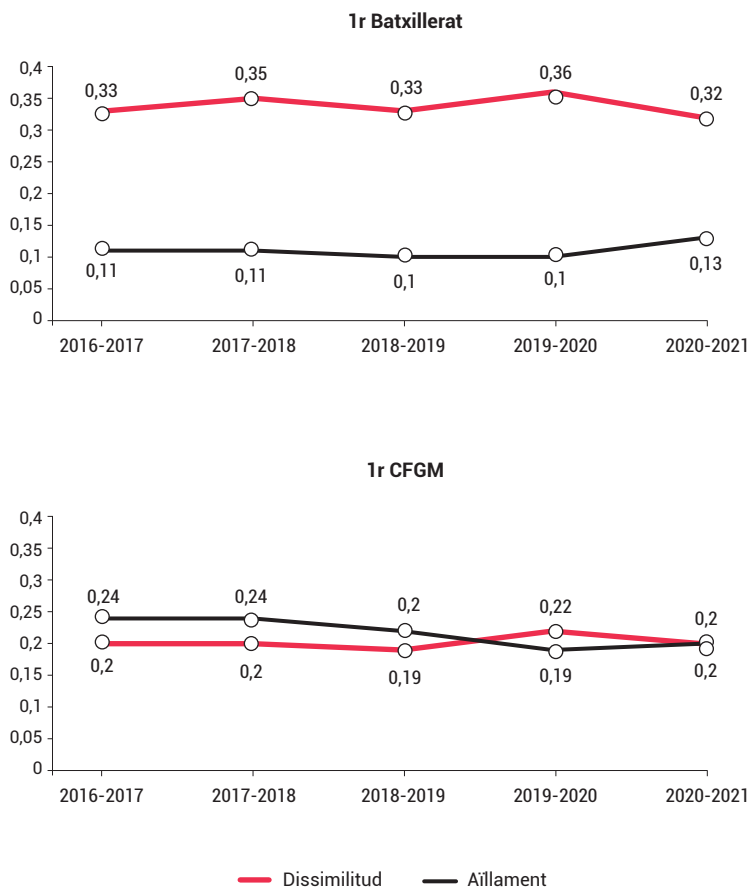
.....

19. L'índex de dissimilitud pot prendre valors entre 0 i 1, i és 0 la situació de màxim equilibri i 1 la de màxim desequilibri en la distribució entre centres de l'alumnat que abandona els estudis. A més, el valor de l'índex de dissimilitud, multiplicat per 100, es pot interpretar com el percentatge d'alumnat que abandona el batxillerat o els CFGM, que caldria distribuir entre els diferents centres del municipi per aconseguir una distribució totalment equilibrada.

20. L'índex d'aïllament pot variar entre 0 i 1, on valors més elevats indiquen una major concentració del grup minoritari, en aquest cas l'alumnat que abandona el batxillerat o els CFGM. En termes d'interpretació, el valor de l'índex d'aïllament indica la probabilitat que un estudiant d'un grup minoritari comparteixi escola amb un alumne del mateix grup.

GRÀFIC 42

Índex de dissimilitud i aïllament de l'alumnat que abandona a 1r de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

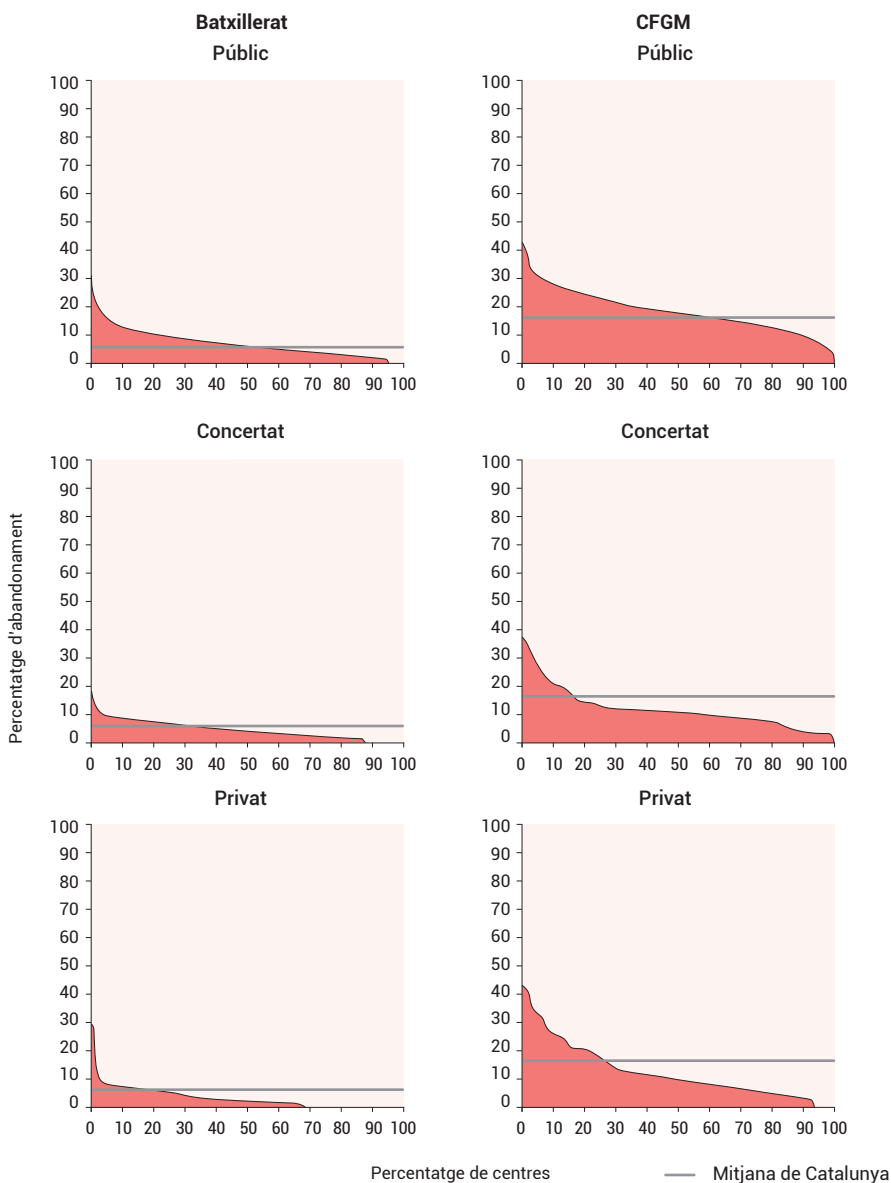
Característiques dels centres i abandonament a l'educació secundària postobligatòria

Més enllà de la distribució de l'abandonament per al conjunt de centres de Catalunya, des del punt de vista de la diagnosi d'aquest fenomen, resulta important analitzar com varia aquesta distribució en funció de les característiques dels centres. En termes de titularitat (Gràfic 43), s'observen algunes similituds i algunes diferències entre el batxillerat i els CFGM. Al batxillerat, la majoria dels centres de titularitat pública presenten un percentatge d'abandonament superior a la mitjana per al conjunt de modalitats formatives, en concret un 52,8%. Aquesta proporció es redueix significativament en el cas dels centres concertats, un 28%, i els centres privats, un 20,5%. També s'identifiquen diferències en el percentatge de centres sense abandonament. Mentre menys d'un 5% dels centres públics es troba en aquesta situació, en el cas dels concertats representen més del 10% del total, i més d'un 30% en el cas dels privats.

En el cas dels CFGM, les diferències entre titularitats respecte als centres amb percentatges d'abandonament superiors a la mitjana és també significativa. Mentre el 57,8% dels centres públics es troba en aquesta situació, només el 16,4% dels concertats i el 28,1% dels privats té percentatges d'abandonament superiors a la mitjana. Cal destacar que com als indicadors analitzats al capítol anterior, a diferència del batxillerat, en el cas del CFGM els centres concertats presenten millors resultats en termes d'abandonament que els centres privats. En canvi, no s'observen diferències entre titularitats respecte als centres sense abandonament.

GRÀFIC 43

Distribució de l'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM per centres segons la titularitat. Cursos 2016-17 a 2021-22

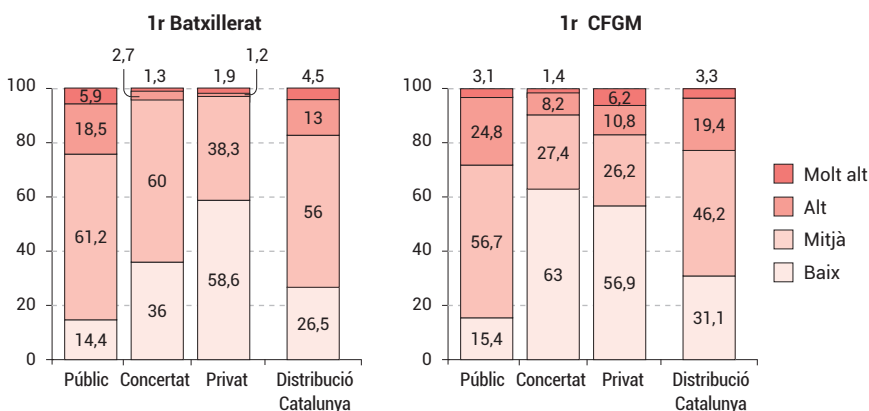
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Respecte als nivells d'abandonament per centres segons titularitat (Gràfic 44), en el cas del batxillerat les dades mostren que els nivells d'abandonament alts o molt són molt més prevalents als centres públics que als concertats o privats. Mentre el 24,4% dels centres de titularitat pública se situen en nivells alts o molt alts d'abandonament, aquest percentatge es redueix fins al 4% en el cas dels concertats i al 3,1% en el cas dels privats. En canvi, només un 14,4% dels centres públics se situa en nivells baixos, mentre que aquesta proporció és del 36% als centres concertats i del 58,6% als privats.

En el cas dels CFGM, s'observen diferències menys acusades segons la titularitat. El 27,9% dels centres públics presenta nivells d'abandonament alts o molt alts, mentre que aquest percentatge és del 9,6% als concertats i del 17% als centres privats. Els centres privats mostren nivells d'abandonament alt o molt alt significativament superiors als centres de titularitat concertada. D'altra banda, els centres amb nivells d'abandonament considerats baixos representen només el 15,4% en el sector públic, mentre que augmenten fins al 63% en el cas dels centres concertats i el 58,9% als privats.

GRÀFIC 44

Distribució dels centres educatius segons el nivell d'abandonament a 1r de batxillerat i CFGM. Cursos 2016-17 a 2020-21

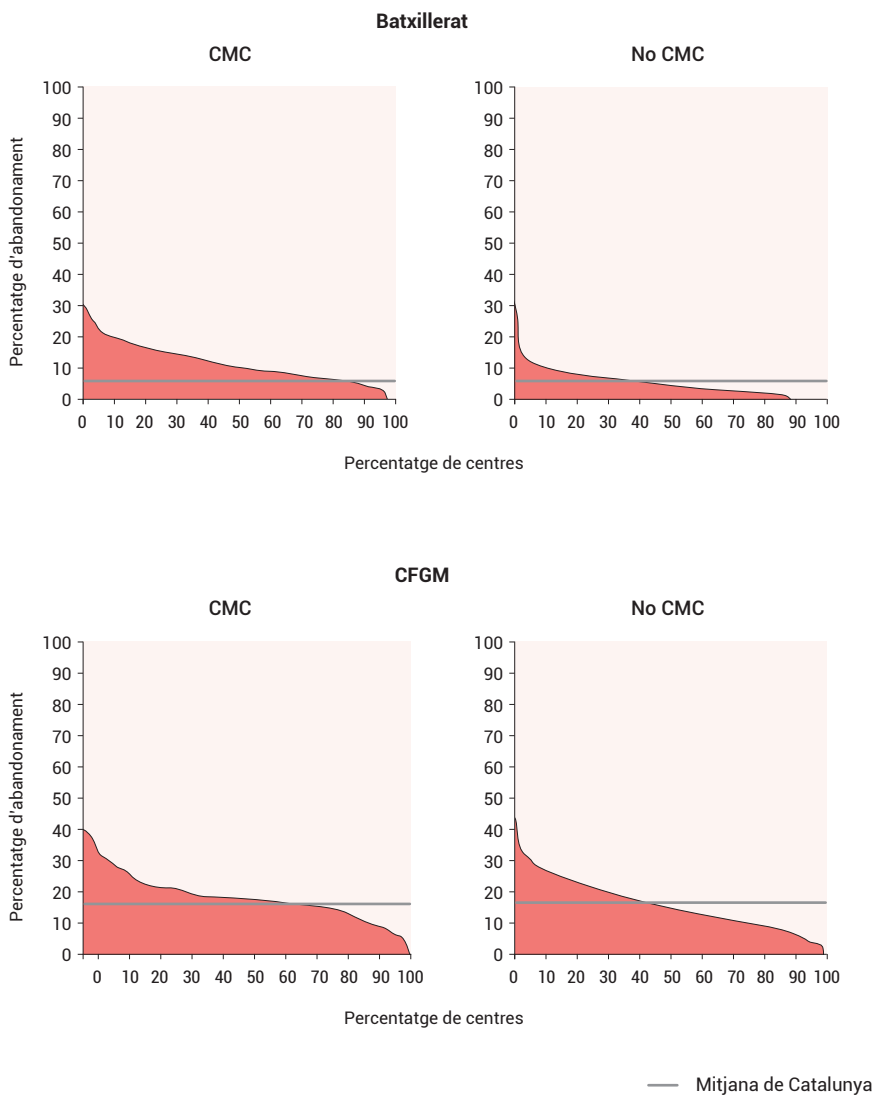
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Com ja assenyalàvem en el capítol anterior, el nivell de complexitat del centre mostrava una major relació amb l'abandonament que la titularitat. La distribució del percentatge d'abandonament per centre segons la complexitat apunta també en aquesta direcció (Gràfic 45). Al batxillerat, el 84,2% dels centres de màxima complexitat (CMC) se situen en nivells d'abandonament superiors a la mitjana. En canvi, en el cas de la resta de centres aquest percentatge és del 38,2%, és a dir, menys de la meitat. No s'observen, en canvi, diferències especialment significatives en els percentatges màxims d'abandonament, però sí en els centres sense abandonament, per sota del 5% als CMC i més del 10% en el cas de la resta de centres.

En el cas dels CFGM, les diferències en el percentatge d'abandonament entre CMC i la resta de centres són molt més reduïdes que al batxillerat. Mentre el 64,9% dels CMC presenten percentatges d'abandonament superiors a la mitjana, el percentatge per a la resta de centres se situa en el 43,3%. A més, tant als CMC com la resta no s'identifiquen casos sense abandonament, i els percentatges màxims d'abandonament són molt similars, al voltant del 40%.

GRÀFIC 45

Distribució de l'abandonament a 1r de batxillerat per centres segons la complexitat. Cursos 2016-17 a 2020-21

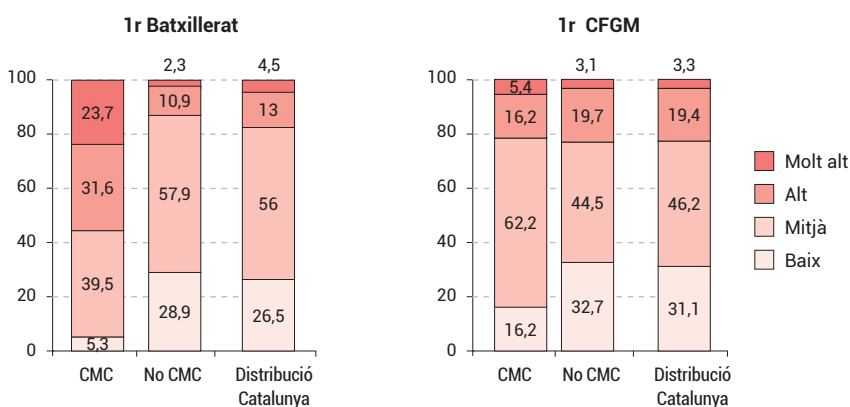
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas de la distribució dels graus d'abandonament segons la complexitat del centre, s'observen diferències encara més significatives que per titularitat (Gràfic 46). En el cas del batxillerat, més de la meitat dels centres de màxima complexitat, concretament el 55,3%, se situen en graus d'abandonament alts o molt alts. Aquest percentatge contrasta amb el 13,2% de la resta de centres que es troba en aquesta situació. En el cas del grau d'abandonament baix, el nombre de CMC en aquest grau és 5,5 vegades inferior a la resta de centres, un 5,3% respecte al 28,9%.

En canvi, en el cas dels CFGM s'observen diferències molt més reduïdes entre els CMC i la resta de centres respecte als graus d'abandonament alts o molt alts. De fet, el 21,6% dels CMC se situa en aquests graus respecte al 22,8% en el cas de la resta de centres. En canvi, els graus d'abandonament baixos són molt més reduïts als CMC. Mentre el 16,2% dels CMC se situen en aquests graus, aquest mateix percentatge és del 32,7% en el cas de la resta de centres.

GRÀFIC 46

Percentatge de centres segons el grau d'abandonament a batxillerat i complexitat. Cursos 2016-17 a 2021-22

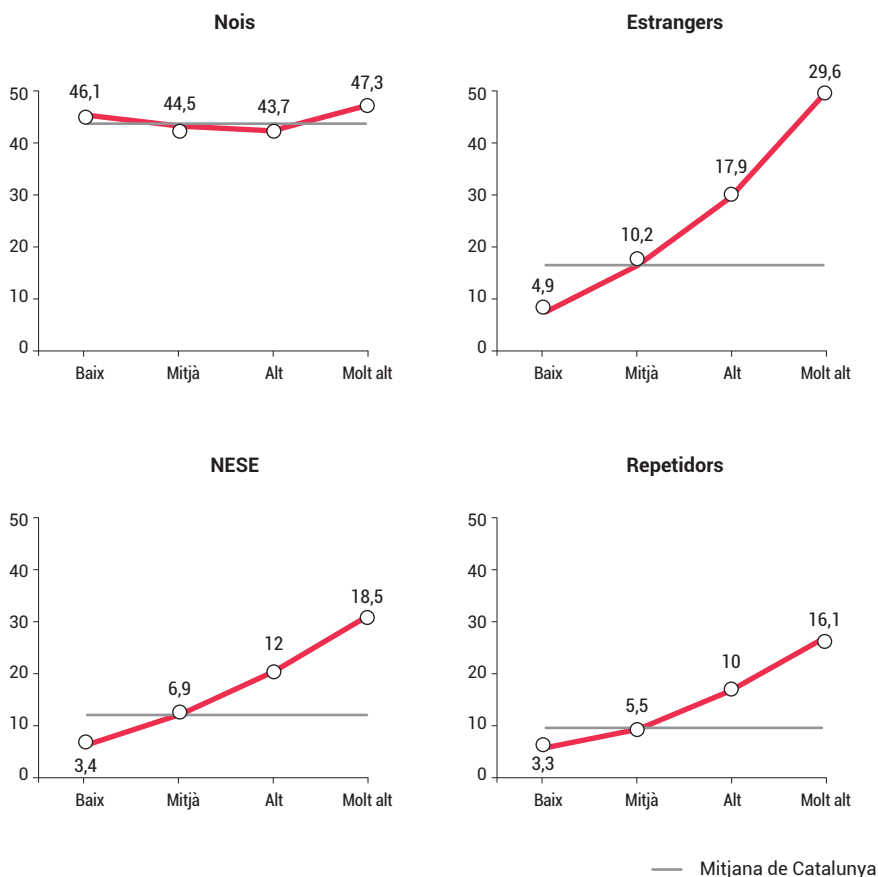
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

La relació entre la concentració i l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria

Com ja hem assenyalat, les diferències en el percentatge i el grau d'abandonament dels centres no s'expliquen necessàriament per característiques com la titularitat o la complexitat, sinó per la seva diferent composició escolar. En el cas del batxillerat (Gràfic 47), s'observa una relació lineal entre el grau d'abandonament i el percentatge d'alumnat estranger, amb condició NESE o repetidor. De fet, en els tres casos, els centres amb graus d'abandonament baixos d'abandonament escolaritzen un percentatge d'aquests tres grups d'alumnat inferior a la mitjana per al conjunt de batxillerat. Els centres amb graus mitjans d'abandonament, tenen un percentatge d'alumnat estranger, amb condició NESE i repetidor molt similar a la mitjana per al conjunt d'aquest nivell educatiu. Finalment, tant els centres amb abandonament alt o molt alt presenten percentatges d'alumnat d'aquests tres grups molt superiors a la mitjana. En canvi, en el cas del sexe no s'observen diferències significatives en el percentatge d'alumnat noi matriculat.

GRÀFIC 47

Percentatge d'alumnat estranger, amb condició NESE, repetidor i nois escolaritzats a batxillerat segons el grau d'abandonament del centre. Curs 2021-22

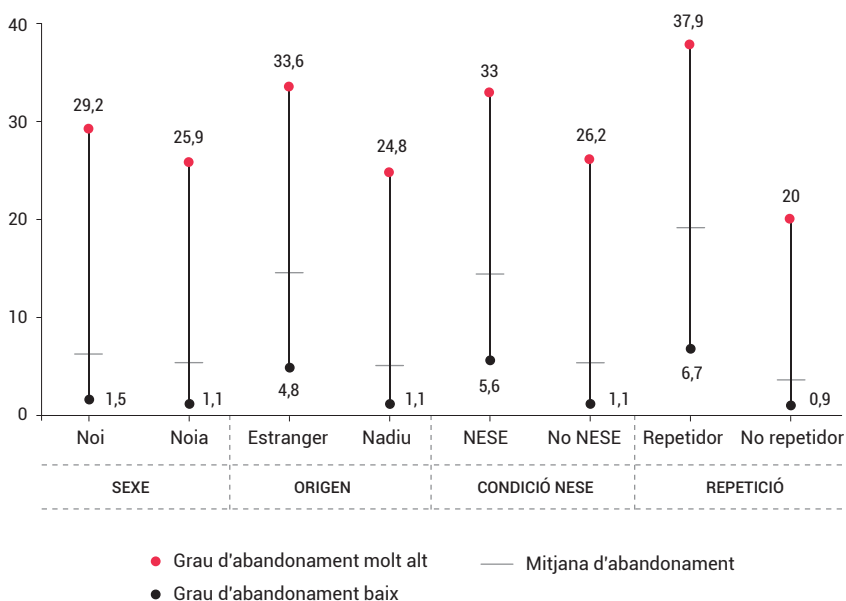
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Més enllà de la diferent composició escolar dels centres segons el grau d'abandonament, la concentració d'alumnat que abandona pot exacerbar les desigualtats entre els diferents grups d'alumnat. Per analitzar aquesta qüestió en el cas del batxillerat, el Gràfic 48 presenta la diferència en el percentatge d'abandonament entre l'alumnat matriculat en centres amb

graus baixos i molt alts d'abandonament segons les seves característiques, així com el grau d'abandonament mitjà del grup. El que es pot observar en tots els casos és un augment molt pronunciat de l'abandonament dels diferents grups d'alumnat quan es trobaven escolaritzats en centres amb graus molt alts d'abandonament respecte a la seva taxa mitjana. En canvi, la magnitud de reducció de l'abandonament que s'observa en el cas de l'alumnat que es troba escolaritzat en centres amb graus baixos d'abandonament varia entre els diferents grups. En termes absoluts, l'alumnat noi, estranger, amb condició NESE o repetidor assoleix percentatges d'abandonament als centres amb un grau molt alt superior als seus companys noies, nadius, sense condició NESE i no repetidor.

GRÀFIC 48

Taxes d'abandonament a batxillerat segons les característiques sociodemogràfiques i el grau d'abandonament del centre. Curs 2019-20

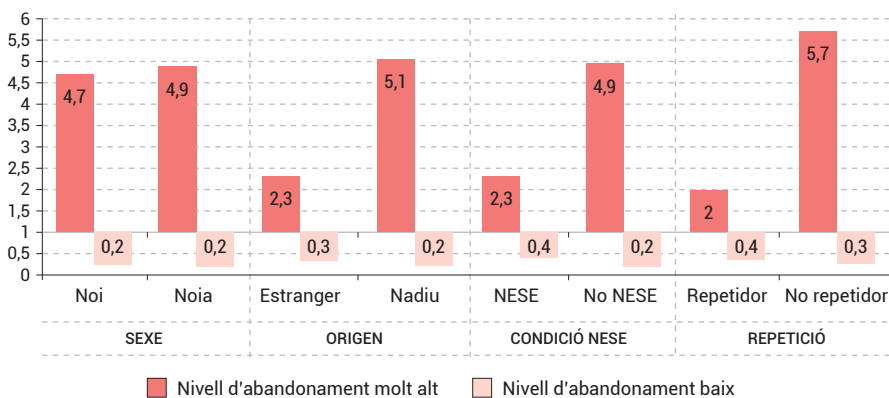

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Per explorar quina és la relació entre el grau d'abandonament del centre i el percentatge d'abandonament dels diferents grups, el Gràfic 49 mostra la ràtio entre l'abandonament a centres de molt alt i baix grau respecte a la mitjana del grup. Pel que fa al sexe, s'observa un augment molt similar, entre 4,7 i 4,9 vegades, respecte a la mitjana dels nois i noies escolaritzats en centres d'abandonament molt alt. El descens és també molt similar als centres amb un grau baix. En canvi, respecte a la resta de característiques s'observa un patró molt diferent. En aquest cas és l'alumnat nadiu, sense condició NESE i no repetidor el que més augmenta la seva taxa d'abandonament quan es troba escolaritzat en centres d'abandonament molt alt. Per exemple, l'alumnat nadiu veu incrementat el seu percentatge d'abandonament respecte a la mitjana del grup 5,1 vegades, mentre que l'alumnat de nacionalitat estrangera només 2,3 vegades. Diferències molt similars s'observen en el cas de l'alumnat amb i sense condició NESE o entre repetidors i no repetidors. En canvi, el descens respecte a la mitjana del grup als centres amb baix grau d'abandonament és d'una magnitud similar per a tot l'alumnat.

GRÀFIC 49

Ràtio entre el percentatge d'abandonament a batxillerat i la mitjana del grup segons les característiques de l'alumnat i el grau d'abandonament del centre. Curs 2020-21

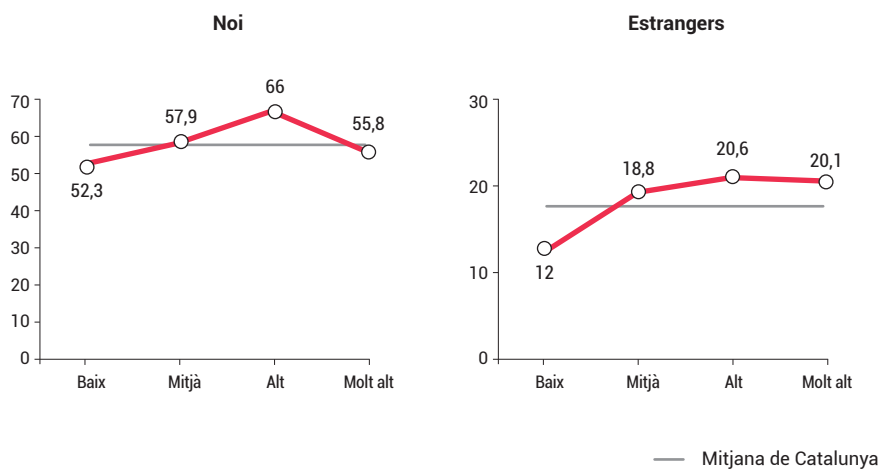

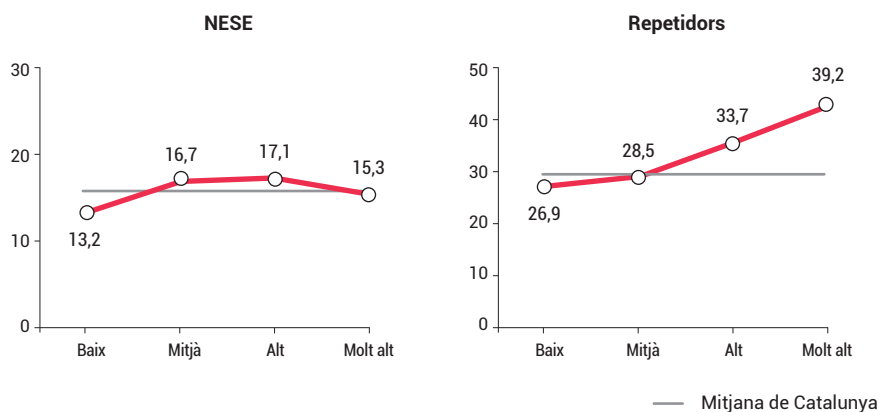
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En el cas del CFGM, la composició dels centres en funció dels seus graus d'abandonament no mostra tantes diferències com en el cas del batxillerat. En el cas de l'alumnat estranger, només els centres amb un grau baix d'abandonament tenen un percentatge per sota de la mitjana, mentre que la resta de centres presenten un percentatge d'aquest alumnat lleugerament superior a la mitjana però molt similar entre ells. En canvi, en el cas de l'alumnat repetidor, sí que s'observa un patró similar al batxillerat, és a dir, el percentatge als centres amb graus baixos és inferior a la mitjana, similar a la mitjana als centres d'abandonament mitjà i superior als centres amb abandonament alt i molt alt. Finalment, en el cas del percentatge de nois, s'observa un augment significatiu respecte a la mitjana només en el cas dels centres amb abandonament alt.

GRÀFIC 50

Percentatge d'alumnat estranger, amb condició NESE, repetidor i noi escolaritzat a CFGM segons el grau d'abandonament del centre. Curs 2021-22

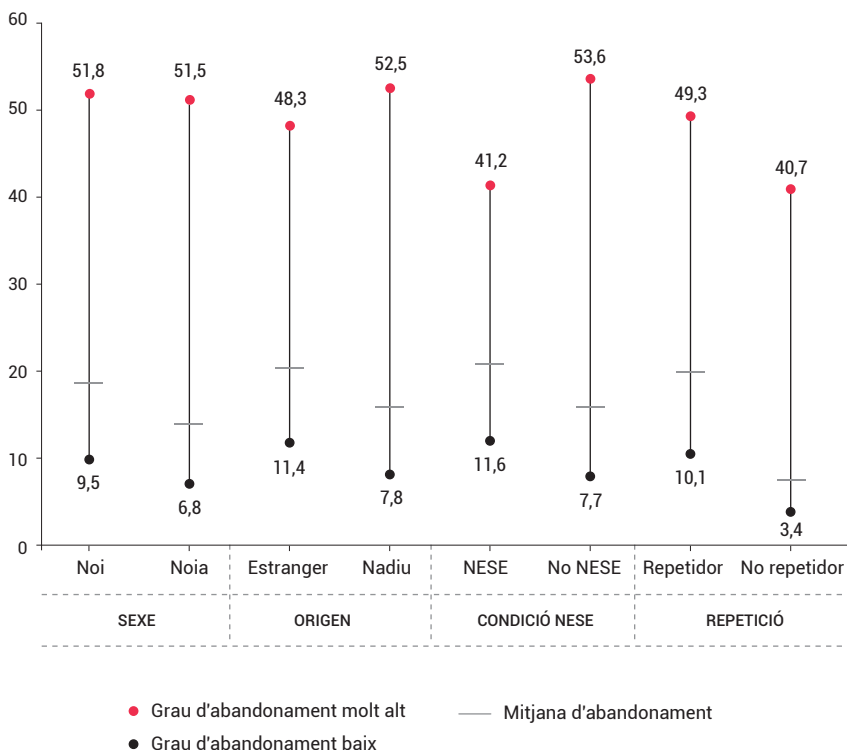
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Les diferències amb el batxillerat també s'observen quan s'estima la taxa d'abandonament per cada grup d'alumnat als centres amb un grau d'abandonament molt alt (Gràfic 51). En el cas del CFGM, és l'alumnat nadiu i sense condició NESE el que assoleix majors graus d'abandonament en termes absoluts en aquests centres. En canvi, s'identifiquen taxes absolutes superiors per a l'alumnat repetidor respecte al no repetidor i percentatges molt similars per a nois i noies.

El percentatge d'abandonament absolut en el centres amb baix grau d'abandonament sí que segueix un patró similar al batxillerat. En aquest cas, l'alumnat noia, nadiua, sense condició NESE i no repetidora presenta percentatges d'abandonament inferiors als dels seus companys nois, de nacionalitat estrangera, amb condició NESE i repetidor.

GRÀFIC 51

Taxa d'abandonament segons les característiques de l'alumnat i el grau d'abandonament del centre a CFGM. Curs 2020-21

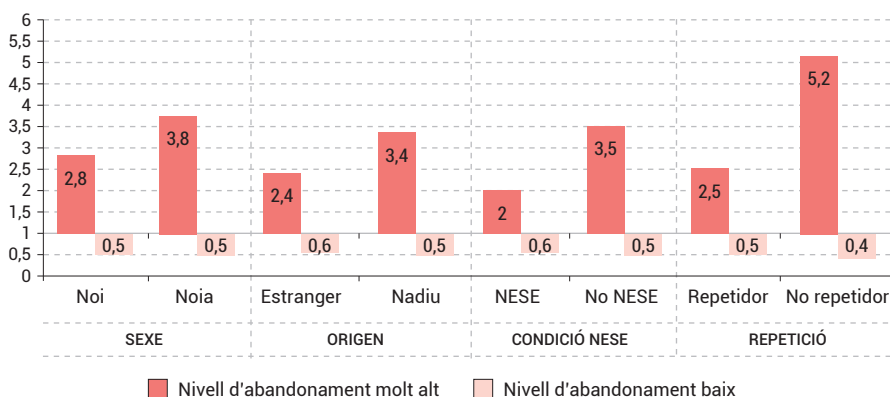
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

L'augment de les taxes de repetició respecte a la mitjana del grup als CFGM segueix un patró similar al del batxillerat, però de menor intensitat. En aquest cas són també les noies (3,8 vegades), els nadius (3,4 vegades) i l'alumnat sense condició NESE (3,5 vegades) els grups que més incrementen el seu abandonament respecte a la mitjana del seu grup quan es troben escolaritzats en centres amb graus d'abandonament alt. En canvi, en el cas de la repetició no només s'observa un major augment per als no repetidors, sinó que en una magnitud similar al batxillerat,

5,2 vegades. En el cas dels centres amb un baix grau d'abandonament, tots els grups d'alumnat experimenten un descens del seu abandonament, en termes relatius, similar.

GRÀFIC 52

Ràtio entre el percentatge d'abandonament a CFGM i la mitjana del grup segons les característiques de l'alumnat i el grau d'abandonament del centre. Curs 2020-21

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

En resum

→ **L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria es troba distribuït de manera desigual per centres**

- Al batxillerat, el 42,8% dels centres educatius té un percentatge d'abandonament superior a la mitjana de Catalunya. Un percentatge que augmenta fins 47,7% en el cas dels CFGM.
- En termes de graus d'abandonament, això implica que 22,1% dels centres de batxillerat, 1 de cada 5, presenta graus d'abandonament alts o molt alts. En el cas dels CFGM, 1 de cada 4 centres, un 24,9%, té graus d'abandonament alts o molt alts.

- També s'observen diferències importants en funció de la titularitat dels centres. Al batxillerat, el 24,4% dels centres presenta graus d'abandonament alts o molt alts, mentre que als concertats i privats aquest percentatge es redueix fins al 4% i al 3,1%, respectivament. En canvi, els graus d'abandonament baixos són molt més comuns als centres concertats (36%) i als privats (58,6%). Diferències similars s'observen en el cas dels CFGM, on el 27,9% dels centres públics presenta graus d'abandonament alt o molt alts. Aquest grau d'abandonament, en canvi, afecta només el 9,6% dels centres concertats i el 17% dels centres privats.
- En el cas de la complexitat, només s'observen diferències significatives en el cas del batxillerat. En aquesta modalitat formativa, més de la meitat dels CMC, el 55,3%, té graus d'abandonament alts o molt alts. Una proporció que es redueix fins 13,2% per a la resta de centres.

→ **Al batxillerat s'observa una relació directa entre la composició escolar dels centres i el seu grau d'abandonament**

- Els centres amb graus baixos d'abandonament en aquesta modalitat escolaritzen un percentatge inferior a la mitjana d'alumnat de nacionalitat estrangera, amb condició NESE i repetidor. En canvi, els centres amb graus d'abandonament alts i molt alts tenen un percentatge significativament superior a la mitjana d'aquest alumnat.
- En canvi, aquesta relació no s'observa als CFGM pel que fa a l'alumnat de nacionalitat estrangera i amb condició NESE. És només en el cas de l'alumnat repetidor que es pot identificar una relació similar a la del batxillerat entre el grau d'abandonament i el percentatge d'aquest alumnat escolaritzat al centre.

→ **Els nivells alts d'abandonament s'associen amb una major probabilitat d'abandonament per a tots els alumnes independentment de les seves característiques.**

- Tant al batxillerat com als CFGM, tots els grups d'alumnat veuen augmentat el seu percentatge d'abandonament quan es troben escolaritzats en centres d'abandonament molt alt. En termes absoluts, aquest augment és més pronunciat en el cas dels nois, l'alumnat amb nacionalitat estrangera o condició NESE, i repetidor.
 - En canvi, en termes relatius respecte a la seva mitjana, les noies, l'alumnat nadiu, sense condició NESE i no repetidor és el que experimenta un major increment de la seva taxa de repetició. Aquesta relació es dona a les dues modalitats de l'educació secundària postobligatòria, però és més intensa en el cas del batxillerat.
-

Conclusions i recomanacions de política pública

Mentre que l'abandonament a l'educació postobligatòria ha protagonitzat gran part del debat relacionat amb el fenomen de l'abandonament educatiu prematur (AEP), fins al moment no existia una diagnosi clara de quina era la situació en aquest nivell educatiu. Una de les aportacions principals d'aquest informe ha estat, precisament, identificar i estimar l'abandonament que es produeix al batxillerat i als CFGM. A banda de l'abandonament just després de l'ESO, l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria és la segona via a través de la qual es nodreix l'AEP. García i Sánchez-Gelabert (2021) mostren, per al curs 2020-21, que de la cohort de joves de 20 anys que no es troba estudiant i que no ha assolit un nivell d'educació secundària postobligatòria, el 67,2% havien abandonat a l'ESO, el 19,8% als CFGM i el 13% al batxillerat.

Tot i que a Catalunya l'AEP s'ha reduït de manera significativa en les darreres dues dècades, i ha passat del 30,3% el 2001 al 14,8% l'any 2023 (Idescat, 2024b), mantenir aquesta tendència requereix d'estratègies i polítiques cada cop més específiques. En aquest context, la diagnosi de l'abandonament que es produeix a cada etapa educativa, així com les desigualtats que s'hi vinculen, és un element essencial per desenvolupar polítiques basades en l'evidència. Si l'informe que publicàvem l'any 2023 sobre l'abandonament a 4t d'ESO va ser un primer pas en aquesta direcció, el present informe ha pretès completar el diagnòstic de l'abandonament escolar a Catalunya analitzant l'etapa de l'educació secundària postobligatòria. Aquesta anàlisi ha permès no només identificar similituds i diferències respecte als factors que s'associen a l'abandonament durant l'ESO i l'educació secundària postobligatòria, sinó també les diferents dinàmiques que s'observen al batxillerat i als CFGM.

Aquest darrer capítol de l'informe té dos propòsits primordials. En primer lloc, sintetitzar els principals resultats de l'anàlisi sobre l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria. Més enllà dels detalls que es poden trobar al llarg de l'informe, la síntesi de resultats pretén condensar les conclusions més importants respecte a l'abandonament que es produeix en aquesta etapa. En segon lloc, es presenten una sèrie de propostes de política pública per reduir l'abandonament al batxillerat i als CFGM. Evidentment, aquestes propostes deriven directament de l'anàlisi realitzada i que, per tant, s'han de complementar a partir de l'evidència que examina aquells factors de caràcter més subjectiu que no han pogut ser analitzats a l'informe i que, com l'evidència a demostrat, també incideixen en el fenomen de l'abandonament escolar.

L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria: resultats principals

L'estratificació social i educativa entre el batxillerat i els CFGM

Tot i que es tracta, formalment, de dues modalitats equivalents i homologables, la matrícula de l'educació secundària postobligatòria es troba encara clarament estratificada entre el batxillerat i els CFGM. L'anàlisi de les dades de matrícula entre els cursos 2016-17 i 2020-21 mostra que els CFGM matriculen, respecte al batxillerat, 1,3 vegades més nois, 1,8 més alumnat de nacionalitat estrangera, i entre 5 i 1,8 vegades més alumnat amb condició NESE. També s'observa una clara estratificació entre les dues modalitats de l'educació secundària postobligatòria en relació amb el rendiment acadèmic del seu alumnat. De mitjana, el batxillerat escolaritza un alumnat amb un rendiment entre un 16% i un 30% superior en català, castellà i matemàtiques a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO que els CFGM. Més enllà de les puntuacions mitjanes, els CFGM escolaritzen també una proporció molt superior d'alumnat amb baixos nivells d'assoliment de les competències bàsiques a l'ESO. Com assenyalen Tarabini i Jacovkis (2024), aquesta estratificació es pot explicar, com a mínim en part, per l'experiència i l'orientació de cada grup d'alumnat

durant l'ESO. En termes generals, el professorat de l'educació obligatòria continua considerant que aquell alumnat amb bons rendiments en aquells àmbits més prestigiats, sovint vinculats amb el coneixement teòric, és més idoni per cursar el batxillerat. Això no només tendeix a reproduir desigualtats socioeconòmiques, donada la relació entre rendiment i característiques socials, sinó que influeix en l'autopercepció de l'alumnat i les seves decisions de tria.

Més enllà de les causes, les diferències en el perfil de l'alumnat a batxillerat i a CFGM és un element cabdal a l'hora d'analitzar i interpretar l'abandonament educatiu en aquesta etapa. Que els CFGM presentin un major percentatge d'abandonament que el batxillerat no es pot deslligar del fet que aquestes modalitats formatives escolaritzin perfils d'alumnat clarament diferenciats. En aquest sentit, els CFGM no només han de qualificar, sinó també atendre, una població de menor nivell socioeconòmic i un major desavantatge en l'assoliment de les competències bàsiques al llarg de l'educació obligatòria. Aquesta diferència no ha de tenir necessàriament un paper determinant, però sí que cal considerar-la a l'hora de desenvolupar polítiques i intervencions de lluita contra l'abandonament escolar en aquesta etapa educativa.

Un altre element que diferencia la població escolaritzada al batxillerat i als CFGM, i que no es vincula a qüestions d'estratificació social o educativa, és la seva estructura etària. En termes generals, el batxillerat escolaritza molt majoritàriament alumnat en edat teòrica que transita directament des de l'ESO, més d'un 85% tant a 1r com a 2n. En canvi, als CFGM la distribució de grups d'edat és molt més diversa. Aquesta modalitat formativa no només escolaritza una major proporció d'alumnat que ha repetit a l'ESO, sinó també de població amb una edat molt superior a la teòrica. De fet, l'alumnat amb teòrica representa només el 33,2% de la matrícula de 1r i un 32,5% a 2n, mentre l'alumnat de 20 o més anys se situa al 17,4% a 1r i al 24,4% a 2n. Com assenyalàvem al capítol 2, és raonable pensar que gran part d'aquesta població de 20 o més anys són persones que opten per requalificar-se a través dels CFGM després d'uns

anys d'haver abandonat el sistema educatiu. Independentment de si aquest procés de requalificació es dona per una situació d'atur o per una voluntat de millora al mercat laboral, el cert és que aquest alumnat tria la formació professional inicial com a opció formativa, en comptes de programes de formació per a l'ocupació o per a aturats. Aquesta característica de la matrícula dels CFGM afegeix un tercer objectiu o tensió a aquesta modalitat formativa. A més dels objectius de qualificar i compensar desigualtats socials i educatives, també han d'atendre les necessitats de requalificació de població adulta que opta per aquests estudis. Tot i que aquests diferents objectius (qualificar, compensar i requalificar) no tenen per què ser necessàriament contradictoris o incompatibles, afegeixen un cap de complexitat i certes tensions a aquesta modalitat educativa.

L'abandonament a l'educació secundària postobligatòria com un fenomen vinculat a les desigualtats educatives

Les anàlisis mostren que l'abandonament escolar és molt més prevalent als CFGM que al batxillerat. El curs 2020-21 va abandonar el 4,7% de l'alumnat que cursava batxillerat i el 14,8% de CFGM. En termes absoluts, aquestes taxes d'abandonament impliquen que 4.627 alumnes de batxillerat i 9.167 alumnes de CFGM van optar per abandonar els estudis l'any 2021 sense haver assolit el nivell d'educació secundària postobligatòria.

Com en el cas de l'ESO, l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria és un fenomen estretament vinculat a les desigualtats socials i educatives. Tot i això, com hem vist al llarg de l'informe, el batxillerat tendeix a reproduir aquestes desigualtats en l'abandonament en major mesura que els CFGM. Mentre que a les dues modalitats de l'educació secundària postobligatòria l'alumnat de nacionalitat estrangera o amb condició NESE té majors probabilitats d'abandonar, les diferències respecte als seus companys són molt més acusades al batxillerat que als CFGM. Per exemple, la diferència en l'abandonament d'alumnat de nacionalitat estrangera i nadiua és 3 vegades superior al batxillerat, mentre que als CFGM es redueix fins a les 1,3 vegades. Diferències similars entre el

batxillerat i els CFGM s'observen en el cas de l'alumnat amb condició NESE, en què la diferència amb els seus companys sense aquesta condició és significativament superior al batxillerat.

Aquestes diferències entre el batxillerat i els CFGM s'observen també en la interacció del sexe i la nacionalitat de l'alumnat. Mentre al batxillerat les noies de nacionalitat estrangera (14,8%) mostren percentatges d'abandonament molt superiors a les noies natives (4,4%) i molt similars als seus companys nois de nacionalitat estrangera (16,4%), aquest efecte de la interacció no s'observa amb la mateixa intensitat als CFGM. De fet, en aquesta modalitat les noies de nacionalitat estrangera tenen taxes d'abandonament (19,2%) relativament similars a les seves companyes natives (14,5%) i molt inferiors als nois de nacionalitat estrangera (26,2%). Evidentment, el menor efecte de les desigualtats vinculades a factors sociodemogràfics que s'observa en el cas dels CFGM respecte al batxillerat es pot explicar, com a mínim en part, perquè els estudis professionalitzadors escolaritzen un major percentatge de població socialment i educativament desavantajada.

Respecte a les característiques i la trajectòria educativa de l'alumnat, també s'observen diferències molt rellevants entre aquell que abandona i el que continua estudiant. Per exemple, respecte a l'assoliment de competències bàsiques durant l'ESO, mesurat a través del rendiment a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO, l'anàlisi mostra una relació lineal entre el nivell d'assoliment i la probabilitat d'abandonar. Quan menor és el nivell d'assoliment de les competències bàsiques, major és la probabilitat d'abandonar. La repetició de curs al llarg de l'escolarització obligatòria és també un factor que s'associa de manera determinant amb el percentatge d'abandonament. Al batxillerat, l'alumnat repetidor (23,9%) presenta percentatges d'abandonament 9 vegades superior als seus companys no repetidors (2,7%), una diferència que és 3 vegades superior en el cas dels CFGM.

La trajectòria educativa prèvia determina la probabilitat d'abandonar

Tant al batxillerat com als CFGM la trajectòria educativa prèvia es mostra com un dels principals determinants de l'abandonament. Més enllà de la direcció de la causalitat, és a dir, si la trajectòria determina l'abandonament o la inversa, les anàlisis respecte a aquesta qüestió mostren resultats rellevants. A les dues modalitats formatives, l'alumnat que segueix una trajectòria lineal des de l'ESO amb edat teòrica presenta taxes d'abandonament molt inferiors a la resta de l'alumnat i la mitjana de cada opció formativa. Al batxillerat, l'alumnat que ha transitat directament des de l'ESO sense haver repetit mostra, de mitjana per al període comprès entre els cursos 2016-17 i 2020-21, un percentatge d'abandonament del 2,6%, 2 vegades inferior a la mitjana d'aquesta modalitat. En canvi, l'alumnat que ha seguit altres trajectòries, ja sigui la transició lineal sense edat teòrica o la incorporació al batxillerat després d'un període d'abandonament, té percentatges d'abandonament que multipliquen entre 3 i 6 vegades la mitjana del batxillerat. Una situació molt similar s'observa en el cas dels CFGM. L'alumnat amb una trajectòria lineal i edat teòrica té un percentatge d'abandonament del 7,6%, molt per sota de la mitjana per al conjunt dels CFGM (14,5%). En el cas dels CFGM, una altra trajectòria que se situa significament per sota de la mitjana de la modalitat és la d'aquells alumnes que han optat per escolaritzar-se als CFGM després d'haver estat matriculats al batxillerat, amb una taxa d'abandonament del 10,7%. Per tant, les anàlisis semblen indicar que fomentar processos lineals en la transició entre l'ESO i l'educació secundària postobligatòria es vincula directament amb una menor probabilitat d'abandonar.²¹

.....

21. Cal tenir en compte que part de l'alumnat que no segueix una trajectòria lineal des de l'ESO, sigui amb edat teòrica o per sobre de l'edat teòrica, pot haver cursat un programa de formació i inserció (PFI). Malauradament, les dades disponibles no permeten establir aquesta distinció, ja que l'alumnat de PFI no està encara inclòs al Registre d'alumnat de Catalunya (RALC). Tot i això, les anàlisis recents mostren índexs molt baixos de certificació d'aquesta modalitat formativa, només el 57,1% de l'alumnat matriculat al curs 2020-21. D'aquests, el 62,3% continua estudiant, i menys de dos terços opta per un CFGM (Colomé *et al.*, 2024).

Vinculat de manera indirecta a la qüestió de les trajectòries, destaca l'elevada correlació entre l'abandonament i l'edat de l'alumnat. El grau d'abandonament de l'alumnat amb una edat molt superior a la teòrica, 20 anys o més, se situa el 46,8% al batxillerat i per sobre del 25% als CFGM. Mentre en el cas del batxillerat l'alumnat amb una edat molt per sobre de la teòrica representa una proporció marginal de la matrícula total, als CFGM aquest alumnat és més del 20% del total. Això apuntaria, precisament, que l'alumnat que opta per cursar CFGM com a opció de requalificació professional té taxes d'abandonament molt elevats. Resulta raonable considerar que la causa principal d'aquest elevat abandonament podria ser la seva reincorporació al mercat laboral, i la impossibilitat de compatibilitzar-la amb l'escolarització a la formació professional inicial.

Finalment, un element que no s'ha pogut analitzar a l'informe, però que cal posar en relleu i caldria analitzar amb més profunditat en el cas dels CFGM és l'impacte que pugui tenir sobre l'abandonament l'opció d'escolarització a la qual s'accedeix. Segons dades del Departament d'Educació, al curs 2021-22, l'11,5% de l'alumnat que va realitzar la preinscripció a CFGM va ser assignat a un cicle que no es corresponia amb la seva primera preferència. Tot i que la planificació de l'oferta de places CFGM inclou altres consideracions més enllà de la demanda (inserció laboral, demanda de perfils, etc.), seria necessari explorar quin impacte sobre la probabilitat d'abandonar té el fet d'accedir a una opció diferent de la primera preferència.

La concentració de l'abandonament en determinants centres amplifica aquest fenomen

El darrer capítol de l'informe estava dedicat a analitzar com es distribuïx l'abandonament entre els diferents centres de Catalunya que ofereixen batxillerat o CFGM. Com mencionàvem a l'inici del capítol, aquesta és una anàlisi especialment rellevant, donat que el centre educatiu és la unitat a través de la qual l'Administració pública pot desplegar les seves

polítiques i programes de lluita contra l'abandonament escolar. Considerant la mitjana d'abandonament tant per al batxillerat com per als CFGM, el que s'observa és una distribució relativament desigual de l'abandonament entre centres amb aquestes dues modalitats. Per exemple, al batxillerat, per al conjunt del període analitzat, el 22,1%, al voltant d'1 de cada 5 centres, mostrava nivells d'abandonament considerats alts o molt alts. En canvi, un 33,5% se situava en nivells baixos. Això denota un cert nivell de polarització respecte a la distribució de l'abandonament per centres. Aquest grau de polarització segons el percentatge d'abandonament és lleugerament superior als CFGM. En aquest cas, el 24,9% dels centres se situa en un nivell d'abandonament alt o molt alt, 1 de cada 4, mentre que el 31,1% presenta nivells baixos. Tot i això, com mostren les anàlisis de segregació, la distribució de l'alumnat que abandona és significativament més desigual entre centres al batxillerat que als CFGM.

En relació amb les característiques dels centres, el que s'observa és que tant aquells de titularitat pública com de màxima complexitat presenten taxes d'abandonament significativament superiors als concertats i privats. En concret, el 24,4% dels centres públics de batxillerat té nivells d'abandonament alts o molt alts, mentre que aquest percentatge se situa en el 4% als centres concertats i en el 3,1% als centres privats. En el cas dels CFGM, les diferències són més reduïdes. El 27,9% dels centres públics té un nivell d'abandonament alt o molt alt, mentre que en el cas dels concertats és el 9,6% i, als privats, el 16,8%. Com hem assenyalat al llarg de l'informe, aquestes diferències segons titularitat es podrien explicar principalment per la diferent composició escolar en termes socioeconòmics dels centres de titularitat pública, especialment al batxillerat. De fet, els centres de batxillerat amb nivells d'abandonament alt o molt alt escolaritzen un percentatge molt superior a la mitjana d'alumnat de nacionalitat estrangera, amb condició NESE o repetidors. En canvi, als CFGM aquesta sobrerepresentació als centres d'abandonament alt i molt alt només s'observa en el cas de l'alumnat repetidor.

Més enllà d'aspectes purament distributius, que també són importants des del punt de vista de l'equitat, la concentració de l'abandonament en determinats centres es relaciona també amb un augment de les desigualtats segons les característiques de l'alumnat. De fet, tots els grups d'alumnat veuen augmentada, respecte a la mitjana de cada grup, la seva probabilitat d'abandonar quan es troben escolaritzats en centres amb nivells d'abandonament molt alts. En el cas del batxillerat aquest augment és de 5 vegades quan ens referim a noies, alumnat nadiu, sense condició NESE o no repetidor. En el cas de l'alumnat estranger, amb condició NESE i repetidor, l'augment respecte a la mitjana del seu grup se situa entre 2 i 2,3 vegades. Aquesta diferència entre alumnat desafavorit i no desfavorit en l'augment de la seva probabilitat d'abandonar quan es troba en centres amb un nivell molt alt d'abandonament es pot explicar perquè els primers parteixen d'una mitjana d'abandonament molt més elevada que els segons.

En el cas dels CFGM també s'identifica una major taxa d'abandonament de l'alumnat, respecte a la mitjana del seu grup, quan es troba escolaritzat en centres amb nivells molt alts d'abandonament. Tot i això, tant l'augment com les diferències entre grups afavorits i desafavorits són molt més reduïdes que al batxillerat. Per exemple, l'alumnat nadiu augmenta la seva taxa d'abandonament en 3,4 vegades respecte a la mitjana, mentre que el de nacionalitat estrangera, 2,4 vegades. En definitiva, les anàlisis presentades al capítol 5 de l'informe sobre la relació entre el nivell d'abandonament dels centres i l'abandonament dels diferents grups d'alumnat apuntarien que una reducció de la concentració de l'abandonament en determinats centres podria contribuir a reduir les taxes d'abandonament.

Recomanacions de política pública

Com ja hem assenyalat, l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria és un fenomen multicausal, i molts dels factors que intervenen superen les possibilitats d'anàlisi que permeten les dades de registre

estadístic. Tot i això, els resultats de l'informe ofereixen conclusions rellevants que poden orientar les polítiques públiques. A continuació es presenten una sèrie de recomanacions de política pública que pretenen ser únicament un punt de partida per desenvolupar intervencions que permetin reduir l'abandonament al batxillerat i als CFGM, i que un major percentatge de joves assoleixin, com a mínim, el nivell d'educació secundària postobligatòria.

Promoure les trajectòries lineals i millorar les opcions formatives de la població adulta

Tot que les trajectòries educatives i laborals dels joves són més complexes i menys lineals del que eren fa dècades (Serracant, 2012), les dades mostren que aquells joves que transiten directament des de l'ESO a l'educació postobligatòria presenten, en termes agregats, taxes d'abandonament significativament inferiors. De fet, com ja s'assenyalava a l'informe sobre l'abandonament a 4t d'ESO (Zancajo i Bueno, 2023), el 60% dels joves que als 19 anys no havien assolit un nivell d'educació postobligatòria i no es trobaven estudiant havien abandonat els estudis al finalitzar l'ESO i, per tant, no havien transitat cap a l'educació postobligatòria.

L'evidència demostra que, en els processos d'abandonament escolar i la no linealitat de les transicions en aquests nivells educatius, intervenen factors de caràcter estructural (limitacions econòmiques, cost d'oportunitat respecte a la incorporació al mercat de treball, etc.) i subjectius (experiència educativa prèvia, expectatives, aspiracions, etc.) (Tarabini *et al.*, 2021). En aquest sentit, tot i la complexitat d'aquests factors, la política educativa té capacitat d'incidir, com a mínim parcialment, en totes dues dimensions.

Pel que fa a les qüestions de caràcter estructural o econòmiques, un sistema de beques adequat hauria de permetre compensar tant el cost econòmic directe com el d'oportunitat vinculat amb la continuïtat a l'educació secundària postobligatòria. Precisament, la proposta de la

Fundació Bofill *Beca + Secundària*²² és una aposta en aquesta direcció. Com assenyalen Alegre *et al.* (2023), a Catalunya la taxa de cobertura de les beques d'estudi a l'educació no universitària és actualment molt reduïda, amb només el 16,9% de l'alumnat becat i, a més, les quanties d'aquests ajuts són relativament baixes. La *Beca + Secundària* consistiria no només a augmentar aquesta cobertura, sinó la quantia de les beques, amb un focus específic en l'alumnat entre 3r d'ESO i 2n d'educació secundària postobligatòria, amb l'objectiu de fomentar les trajectòries lineals i reduir l'abandonament escolar que es produeix en aquestes etapes. En el cas de l'educació secundària postobligatòria, es proposen ajuts d'entre 9.000€ i 6.000€ en funció de la situació socioeconòmica de l'alumnat. També es preveu la possibilitat de modular aquests ajuts en funció dels resultats acadèmics. Les estimacions, a partir de diferents escenaris pressupostaris, estima que la beca podria beneficiar entre 27.597 i 71.562 alumnes de l'educació secundària postobligatòria.

Com recull la proposta de *Beca + Secundària*, però també l'evidència internacional i per a Catalunya (Tarabini i Jacovkis, 2020; 2024), reduir l'abandonament a l'educació postobligatòria requereix també intervencions que permetin donar resposta a factors de caràcter més subjectiu. En aquest sentit, els dispositius d'orientació tenen un rol essencial a l'hora d'acompanyar els i les joves tant en el procés de transició cap a l'educació postobligatòria com durant aquesta etapa. Com ja proposàvem en l'informe sobre l'abandonament a 4t d'ESO, aquesta orientació ha de ser individualitzada, flexible i que vagi més enllà d'aportar informació sobre les opcions de tria. El caràcter individualitzat de l'orientació ha de considerar la diversitat de racionalitats i motius d'abandonament que afecten diferents grups d'alumnat. Mentre que per part de l'alumnat elements vinculats a les seves característiques socioeconòmiques tenen un paper clau en les decisions d'abandonament, altres aspectes relacionats amb la seva trajectòria i experiència educativa afecten aquests processos de

.....
22. Els detalls de la proposta i els materials publicats es poden consultar a: <https://fundaciobofill.cat/beques>

desvinculació escolar. A més, aquesta aproximació individualitzada ha de ser flexible i capaç d'adaptar-se als canvis experimentats pels joves al llarg de la seva trajectòria escolar. Finalment, es proposa un model d'orientació que vagi més enllà de l'àmbit estrictament escolar. En aquest sentit, cal tenir en compte que les decisions de continuïtat dels i les joves es vinculen també a les seves aspiracions i projectes de vida que van més enllà de l'àmbit estrictament educatiu.

Complementàriament, cal dissenyar dispositius d'orientació capaços d'acompanyar els i les joves al llarg de la seva trajectòria educativa, i no només durant els moments de tria o de transició. Els processos de desvinculació escolar són acumulatius i, per tant, s'han d'adreçar de manera contínua des de l'accés a l'ESO fins a la finalització de l'educació secundària postobligatòria.

En aquest sentit, la proposta de decret d'orientació educativa,²³ actualment en procés de discussió pública, incorpora molts dels elements mencionats anteriorment. Tot i que en el moment de la redacció d'aquest informe es preveu que el decret s'aprovi properament, cal assegurar que la seva implementació sigui efectiva i que doti el sistema d'orientació amb els recursos necessaris, tant en termes econòmics com de personal i de formació.

En el cas dels CFGM, a més, s'hi suma un elevat percentatge significatiu d'alumnat amb edats molt per sobre de la teòrica, és a dir, més de 20 o 30 anys, que presenta taxes d'abandonament molt elevades. Encara que no es disposa d'informació sobre les motivacions d'accés als CFGM, com assenyalàvem anteriorment, és raonable suposar que una part important d'aquest alumnat és població adulta que opta per requalificar-se a través dels CFGM, en comptes d'altres dispositius com la formació per a

.....
23. Tant la proposta de decret com les aportacions realitzades per part de la comunitat educativa es poden consultar en l'enllaç següent: <https://participa.gencat.cat/processes/orientacio-educativa>

l'ocupació o per a persones aturades. De fet, el fet que aquelles persones amb aquest perfil de requalificació hagin d'optar per la formació professional inicial pot explicar les seves elevades taxes d'abandonament. En molts casos, aquests individus es poden veure forçats a abandonar els CFGM, per exemple, davant d'una oferta de feina que no sigui compatible amb aquests estudis. En aquest sentit, seria desitjable millorar els programes de formació per a aturats i de requalificació professional de manera que la població adulta disposés d'alternatives formatives diferents als CFGM, però considerades de la mateixa qualitat. Per això, cal que aquest subsistema formatiu s'adapti millor i de manera més efectiva a les necessitats de requalificació de la població adulta, de manera que no hagin d'optar per la formació inicial. A més, cal que aquesta formació pugui tenir un caràcter més flexible que els ensenyaments de règim general, i que permeti adaptar-se als canvis en la disponibilitat i la situació en el mercat laboral de les persones participants.

Finalment, tot i que supera l'àmbit competencial català, caldria estudiar la possibilitat d'estendre l'educació obligatòria fins als 18 anys com a mesura que, entre altres beneficis, pugui facilitar les transicions lineals entre l'ESO i l'educació secundària superior (batxillerat i CFGM). Aquest és un debat que recentment ha posat sobre la taula el Consell Escolar de l'Estat en el seu informe de l'any 2023 sobre l'estat del sistema educatiu (Consejo Escolar del Estado, 2023) i que va tenir un important ressò mediàtic. A més, en la darrera dècada diversos sistemes educatius del nostre entorn ha adoptat aquesta incitava. Entre 2013 i 2023, Bèlgica, França, Alemanya o Finlàndia han allargat l'edat de l'educació obligatòria fins als 18 anys (Eurydice, 2013; 2023). Augmentar l'edat de l'educació obligatòria fins als 18 anys, més enllà de poder fomentar transicions més lineals per part dels i les joves, també genera una sèrie d'obligacions a l'Administració educativa respecte a la universalització de l'oferta i recursos del batxillerat i dels CFGM, que podrien incidir de manera decisiva en l'abandonament que es produeix en aquesta etapa.

Establir programes compensatoris per reforçar els nivells de competències bàsiques abans i durant l'educació secundària postobligatòria

Un dels resultats més destacats de l'informe és la relació lineal i significativa entre els nivells de competències bàsiques i la probabilitat d'abandonar l'educació secundària postobligatòria. Tot i que caldria desenvolupar anàlisis més complexes que les dades disponibles no permeten, l'informe mostra que quan es controlen altres característiques de l'alumnat, el nivell d'assoliment a les competències bàsiques de 4t d'ESO continua relacionant-se de manera significativa amb l'abandonament a batxillerat i CFGM, especialment per part de l'alumnat amb baixos nivells d'assoliment. És per això que, independentment del vincle entre el rendiment acadèmic i el nivell socioeconòmic de l'alumnat, caldria establir programes compensatoris durant l'ESO i també al llarg de l'educació postobligatòria que permetin reforçar els principals àmbits competencials (català, castellà i matemàtiques), amb un focus específic en aquell alumnat amb nivells d'assoliment més baixos.

És important assenyalar que el que es proposa és desenvolupar programes compensatoris complementaris i en cap cas alternatius al currículum de cadascun dels nivells educatius, com podrien ser els dispositius de diversificació curricular. Aquests programes poden prendre diferent formes, però s'haurien de desenvolupar fora de l'horari escolar i en coordinació amb els docents i tutors de l'alumnat. Aquestes iniciatives es podrien desenvolupar tant a l'ESO, com una eina de prevenció de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria, com durant el batxillerat i els CFGM, per compensar el desavantatge derivat d'un baix nivell d'assoliment de les competències bàsiques durant l'educació obligatòria. De fet, el programa Pla de millora d'oportunitats educatives (PMOE - PROA+)²⁴ és un bon exemple de la possibilitat de desenvolupar accions

24. El programa PMOE - PROA+ és el resultat de la integració a Catalunya del Pla de millora d'oportunitats educatives i el Programa para la orientación, avance y enriquecimiento educativo, PROA+, liderat pel Ministeri d'Educació. Aquest programa té com a objectiu finançar i donar suport a les iniciatives dins del centre per a la millora de l'equitat

de caràcter compensatori que millorin l'equitat. Una aproximació similar es podria desenvolupar per reforçar el nivell de competències bàsiques de l'alumnat amb un menor nivell d'assoliment.

Donada la relació entre assoliment en competències bàsiques i la probabilitat d'abandonar, seria també desitjable que els centres i els docents, entre altres indicadors, fessin ús d'aquestes proves com a eines de diagnòstic i prevenció. Com assenyalen Verger *et al.* (a la premsa), l'ús de les dades de competències bàsiques és actualment reduït entre docents i equips directius. És evident que per augmentar l'ús de les competències bàsiques com a eina de diagnòstic cal que l'Administració educativa, i en aquest cas, específicament, el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, faciliti més o millor informació als centres docents, i formi els professionals educatius en l'ús d'aquesta informació per a propòsits d'anàlisi i de prevenció. Finalment, les noves proves diagnòstiques que es realitzen a 2n d'ESO podrien facilitar desenvolupar intervencions compensatòries entre aquell alumnat amb menors nivells d'assoliment durant el segon cicle l'ESO, abans que transitin cap a l'educació secundària postobligatòria.

Millorar el grau d'inclusió en l'educació secundària postobligatòria

La inclusió de l'alumnat amb condició NESE a l'educació secundària postobligatòria continua sent una assignatura pendent del sistema educatiu català. Com ja assenyalàvem a l'informe sobre d'abandonament a 4t d'ESO, tot i que l'aprovació del Decret d'educació inclusiva (Decret 150/2017) va suposar un avenç en aquest àmbit i que s'està implementant de manera adequada a l'educació obligatòria (Departament d'Educació, 2023), l'educació secundària postobligatòria encara presenta dèficits importants.

.....
i les oportunitats educatives. Tot i això, aquest programa es restringeix als centres de major complexitat social i educativa. Per conèixer més detalls sobre el programa vegeu: <https://educacio.gencat.cat/ca/departament/linies-estrategiques/equitat-educativa/pla-millora-opportunitats-educatives/>

En aquest sentit, s'identifiquen dos resultats principals. En primer lloc, que l'alumnat amb condició NESE es troba clarament infrarepresentat tant als CFGM com al batxillerat. Destaca la diferència en el percentatge dels tres tipus d'alumnat amb NESE (necessitats educatives especials, per raons socioeconòmiques i d'origen) a l'ESO amb les dues modalitats de l'educació secundària postobligatòria. A més, tot i aquesta infrarepresentació, l'alumnat amb condició NESE presenta taxes d'abandonament escolar molt superiors a la resta dels seus companys, especialment al batxillerat.

Una primera mesura de caràcter urgent és millorar el traspàs d'informació del registre entre l'ESO i l'educació postobligatòria. Com es mostra al capítol 2 de l'informe, una proporció de l'alumnat NESE perd aquesta condició, en el registre, en el seu pas de l'educació obligatòria a la postobligatòria. De fet, un simple exercici d'imputació de la condició NESE a l'ESO de l'alumnat a l'educació postobligatòria augmenta la proporció d'aquest alumnat per 5 en el cas dels CFGM i per 2 en el batxillerat (a excepció de l'alumnat amb necessitats educatives especials). Cal, doncs, millorar els sistemes de registre i d'informació estadística perquè l'alumnat amb condició NESE a l'ESO no perdi aquesta condició en el seu pas a l'educació postobligatòria si no existeix un dictamen que així ho indiqui. Tot i que no ha estat possible copsar-ho a través de les anàlisis de l'informe, és raonable suposar que aquesta pèrdua d'informació del registre tingui la seva traducció en la pèrdua d'informació de caràcter més qualitatiu (p. ex., nivells d'assoliment, trajectòria educativa prèvia, intervencions realitzades, etc.). Això és particularment rellevant en una transició que, sovint, especialment en el cas dels CFGM, implica un canvi de centre de l'alumnat amb condició NESE. En aquest sentit, seria necessari que el traspàs d'informació de l'alumnat amb NESE entre equips docents o centres educatius es realitzés de manera més articulada i sistemàtica.

L'altre gran àmbit d'intervenció per reduir l'abandonament a l'educació postobligatòria de l'alumnat amb condició NESE és el desenvolupament de mesures compensatòries i altres dispositius d'inclusió. En aquest

sentit, un ús més intensiu de les mesures i suports intensius o addicionals previstos al decret d'inclusió (p. ex. plans individualitzats) al batxillerat i als CFGM podria augmentar significativament la probabilitat de finalitzar aquests estudis per part de l'alumnat amb condició NESE. De fet, el Decret d'educació inclusiva preveu l'ús d'aquests dispositius a l'educació secundària postobligatòria, tot i que els supòsits a partir dels quals, per exemple, es pot elaborar un PI són més restringits que a la resta de nivells educatius (vegeu l'article 12 del Decret 150/2017), i encara els restringeix més en el cas dels CFGM.

Com ja assenyalàvem a l'informe d'abandonament a 4t d'ESO, els itineraris formatius específics (ITE)²⁵ poden ser un mecanisme d'inclusió per a l'alumnat amb NESE amb necessitats educatives especials (tipus A) que permeti augmentar la seva continuïtat educativa i l'assoliment de l'educació secundària postobligatòria. A data d'avui, els ITS només disposen de quatre opcions formatives o especialitzacions (auxiliar en cura d'animals i espais verds, auxiliar en vendes i atenció al públic, auxiliar en manteniment d'instal·lacions esportives, auxiliar en serveis de restauració i elaboració d'àpats). Cal, doncs, que aquests itineraris específics amplii la seva oferta, i es puguin integrar en les diferents de famílies professionals dels CFGM i al batxillerat.

Finalment, la reserva de places per a l'alumnat amb NESE al batxillerat i als CFGM podria reduir l'abandonament d'aquest alumnat. Si en el cas de la transició entre l'ESO i l'educació postobligatòria, la reserva de places pot afavorir la continuïtat educativa, en el cas de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria aquest mecanisme pot reduir l'abandonament de l'alumnat amb condició NESE prioritzant el seu accés a l'opció formativa desitjada en primera opció.

.....

25. Els itineraris formatius específics són ensenyaments de caràcter professionalitzador específicament orientats i adaptats a l'alumnat amb necessitats educatives especials per una discapacitat intel·lectual lleu o moderada. Per a més informació sobre aquest programa vegeu: <https://triaeducativa.gencat.cat/ca/fp/ife/>

Desenvolupar programes d'intervenció específica als CMC i als centres amb concentracions elevades de l'alumnat vulnerable

Com hem assenyalat anteriorment, els centres de màxima complexitat (CMC) concentren graus d'abandonament al batxillerat i als CFGM molt més elevats que la resta de centres. A més, en el cas del batxillerat s'observa una relació estreta entre el grau d'abandonament del centre i la concentració d'alumnat de nacionalitat estrangera, amb condició NESE o repetidor. Per tal de pal·liar aquestes situacions es proposen les mesures següents. En primer lloc, tant al batxillerat com als CFGM seria necessari desplegar mecanismes de dotació de recursos, tant monetaris com materials i humans, que tinguin en compte la composició de la població escolar dels centres (vegeu Pagès i Alegre [2021] per a una proposta específica en aquesta direcció). Més enllà d'altres possibles mesures, una dotació de recursos adaptada al nivell socioeconòmic de l'alumnat ha de permetre que els centres d'educació secundària postobligatòria amb una major població socialment desfavorida, independentment de la seva condició de màxima complexitat, disposin d'una dotació extraordinària de personal i recursos d'orientació i acompanyament, però també de personal d'atenció educativa no docent (tècnics d'integració social, promotors escolars, educadors socials i d'educació especial).

Finalment, la reserva de places per a l'alumnat amb condició NESE pot contribuir també a la reducció dels fenòmens de segregació i concentració de població socialment desfavorida en determinants centres. A la vegada, aquesta mesura podria contribuir a disminuir els elevats graus d'abandonament d'alguns centres donada la seva relació amb l'escolarització d'un major percentatge d'alumnat socialment desfavorit.

Bibliografia

- ALEGRE, M. A.; MORATÓ, L.; MARTÍ, N. i ALBAIGÉS, B. (2023). *Beca + Secundària Un programa de beques contra l'abandonament escolar*. Barcelona: Fundació Bofill.
- BERNARDI, F. i REQUENA, M. (2010). Desigualdad y puntos de inflexión educativos: el caso de la educación post-obligatoria en España. *Revista de Educación*, número extraordinario, p. 93-118.
- BONAL, X., CASTEJÓN, A., ZANCAJO, A. i CASTEL, J. L. (2015). *Equitat i resultats educatius a Catalunya. Una mirada a partir de PISA 2012*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- CAIXABANK DUALIZA (2024). El abandono de los estudios en la Formación Profesional en España: diagnóstico y propuestas de mejora. Disponible a: <https://www.caixabankdualiza.es/wp-content/uploads/2024/07/estudio-abandono-formacion-profesional-espana-2024.pdf>
- CEB (2022). *La continuïtat formativa i la fidelització als ensenyaments postobligatoris a Barcelona*. Disponible a: https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/01_documents_de_referencia/informes/20221212_Continuïtat_formativa_i_fidelitzacio_a_BCN.pdf
- CEB (2020). *Estudi de la continuïtat als ensenyaments postobligatoris fent el seguiment de la cohort*. Disponible a: https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/01_documents_de_referencia/informes/20201101_estudi_de_la_cohort_postobligatoris_2020.pdf
- CONSEJO ESCOLAR DEL ESTADO (2023). *Informe 2023 sobre el estado del sistema educativo. Curso 2021-2022*. Disponible a: <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/dam/jcr:baf7ad89-bee7-4e72-b3f2-0237c217d6d7/i23cee-informe.pdf>
- CONSELL DE LA UNIÓ EUROPEA (2021). Resolució del Consell relativa a un marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació

- amb vista a l'Espai Europeu d'Educació i més enllà (2021-2030).
- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (2023). *Avaluació de les mesures i suports intensius dirigits als alumnes amb necessitats educatives especials vinculades al Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu*. Documents d'Avaluació. Disponible a: <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/avaluacio-politiques-publicues/avaluacions-finalitzades/educacio-inclusiva/avaluacio-policy-brief.pdf>
- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (2024). *Indicadors del sistema educatiu*. <https://educacio.gencat.cat/ca/departament/estadistiques/indicadors/sistema-educatiu/> (Consultat el 4 de març de 2024).
- EURYDICE (2023). *Compulsory education in Europe 2022/2023*. Disponible a: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/256c8983-4aa6-11ed-92ed-01aa75ed71a1>
- EURYDICE (2013). *Compulsory Education in Europe 2013/14*. Disponible a: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/85803013-5baf-4107-a6ce-f1a1963c0f4f/language-en>
- FERRER-ESTEBAN, G. i ALBAIGÉS, B. (2020). Els condicionants de sistema de l'èxit educatiu: gestió dels sistemes educatius i igualtat d'oportunitats. A C. Coll i B. Albaigés (Eds.), *Anuari 2020. L'estat de l'educació a Catalunya* (p. 137-338). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- GARCÍA, M., CASAL BATALLER, J., MERINO PAREJA, R. i SÁNCHEZ-GELABERT, A. (2013). Itinerarios de abandono escolar y transiciones tras la Educación Secundaria Obligatoria. *Revista de Educación*, vol. 361, p. 65-94.
- GARCÍA, M. i SÁNCHEZ-GELABERT, A. (2021). *L'abandonament educatiu prematur reflecteix les desigualtats socials*. Observatori Social, Fundació La Caixa. Disponible a: <https://elobservatoriosocial.fundacionlacaixa.org/ca/-/1-abandonament-educatiu-prematur-reflecteix-les-desigualtats-socials-1>
- IDESCAT (2024a). *Població a 1 de gener. Per sexe i edat any a any*. <https://www.idescat.cat/pub/?id=pmh&n=669> (Consultat el 4 de març de 2024).
- IDESCAT (2024b). *Abandonament prematur dels estudis*. <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=ue&n=10101&col=3> (Consultat el 30 de març de 2024).
- JACOVKIS, J., MONTES, A. i MANZANO, M. (2020). Imaginando futuros distintos. Los efectos de la desigualdad sobre las transiciones hacia la educación secundaria posobligatoria en la ciudad de Barcelona. *Papers: Revista de Sociologia*, vol. 105, núm. 2, p.279-302.
- MERINO, R. i GARCÍA, M. (2022). Vías e itinerarios de formación profesional: la persistencia de la asociación entre bajo rendimiento y opción profesional. *Estudios sobre Educación*, vol. 43, p. 157-176.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y FORMACIÓN PROFESIONAL (2023). *Sistema estatal de indicadores de la educación 2023*. <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/dam/jcr:e63eb14e-5c21-49ca-be81-90cedfc55144/seie-2023.pdf> (Consultat el 13 de de març de 2024)
- OECD (2016). *Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators*. París: OECD Publishing.
- OECD (2020). *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*. París: OECD Publishing.
- OECD (2021). *Education at a Glance 2021: OECD Indicators*. París: OECD Publishing.
- PAGÈS, M. i ALEGRE, M. A. (2021). *La fórmula de l'equitat. Un finançament*

- més just dels centres educatius*.
Barcelona: Fundació Bofill.
- PSIFIDOU, I. (2017). An unresolved problem: how to tackle early leaving from VET? The role of local authorities. A: A. Tarabini (ed.), *Un problema no resolt: com abordar l'Abandonament Escolar Prematur?* (p. 7-18). Barcelona: Fundació Bofill.
- SERRACANT, P. (2012). Changing youth? Continuities and ruptures in transitions into adulthood among Catalan young people. *Journal of Youth Studies*, vol. 15, núm. 2, p. 161-176.
- SHAVIT, Y. i MÜLLER, W. (2000). Vocational secondary education, tracking, and social stratification. In *Handbook of the Sociology of Education* (p. 437-452). Boston, MA: Springer US.
- TARABINI, A. (2022). Theoretical and methodological approaches to educational choices and transitions. A: A. Tarabini (ed.), *Educational Transitions and Social Justice: Understanding Upper Secondary School Choices in Urban Contexts* (p. 3-22). Bristol: Policy Press.
- TARABINI, A., CASTEJÓN, A. i CURRAN, M. (2020). Capacidades, hábitos y carácter: atribuciones docentes sobre el alumnado de Bachillerato y Formación Profesional. *Papers: Revista de sociologia*, vol. 105, núm. 2, p. 211-234.
- TARABINI, A. i INGRAM, N. (eds.) (2018). *Educational Choices, Transitions and Aspirations in Europe: Systemic, Institutional and Subjective Challenges*. Londres: Routledge.
- TARABINI, A. i JACOVKIS, J. (2020). Las transiciones a la educación secundaria post obligatoria en Cataluña: Un análisis desde la sociología de la política educativa. *Education Policy Analysis Archives*, vol. 28.
- TARABINI, A. i JACOVKIS, J. (2024). *Perduts pel camí: desigualtats en les transicions educatives després de l'ESO*. Barcelona: Fundació Bofill.
- TERMES, A. (2022). Las transiciones a la educación posobligatoria en Barcelona. *REIS: Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, vol. 178, p. 143-163.
- VALIENTE, O., ZANCAJO, A. i TARRIÑO, À. (2014). *La formació professional i l'ocupació a Catalunya. Una ullada als indicadors des d'una perspectiva comparada*. Barcelona: Fundació Bofill.
- VERGER, A., FERER-ESTEBAN, G., QUILABERT, E., MOSCHETTI, M. i LEVANTINO, A. (a la premsa). *Escoles i professorat davant l'autonomia de centre*. Barcelona: Fundació Bofill.
- ZANCAJO, A. i BUENO, C. (2023). L'abandonament a 4t d'ESO: les desigualtats en la transició a l'educació postobligatòria. Barcelona: Fundació Bofill.
- ZANCAJO, A., VERGER, A. i FONTDEVILA, C. (2022). *La concertada a debat. Reformes contra les desigualtats educatives des d'una mirada comparada*. Barcelona: Fundació Bofill.

INFORMES BREUS 76

L'educació secundària postobligatòria ha esdevingut un requisit necessari, tot i que sovint insuficient, per les aspiracions vitals dels i les joves. Malgrat això, l'evidència sobre la prevalença de l'Abandonament Escolar Prematur (AEP) és molt limitada. Disposar d'un diagnòstic sobre els diferents processos i moments de desvinculació que provoquen que un o una jove no assoleixi l'educació postobligatòria, i quins factors s'associen a cada moment, és fonamental per dissenyar polítiques públiques efectives que permetin reduir l'AEP. Aquest informe presenta una contribució innovadora a l'anàlisi de l'abandonament escolar a l'educació secundària postobligatòria, a través de dades poblacionals i d'una perspectiva longitudinal que permet conèixer com ha evolucionat els darrers anys. Més enllà d'estimar la prevalença d'aquest fenomen, l'informe també analitza les desigualtats socials i educatives que s'hi vinculen. La fi última és aportar l'evidència que permeti desenvolupar polítiques i estratègies eficaces en la reducció de l'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà (CFGM).